

MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ

A FELSZÁMOLÁS SORÁN ELVÉGZENDŐ
KÖRNYEZETI KÁRFELSZÁMOLÁSI
FELADATOKHOZ

TECHNOLÓGIAI ÉS IPARI MINISZTERIUM

2022

Módszertani útmutató a felszámolás során elvégzendő környezeti kárfelszámolási feladatokhoz

Készítette:

a Technológiai és Ipari Minisztérium megbízásából
a Környezetvédelmi Szolgáltatók és Gyártók Szövetsége

Szerkesztette: Markó Csaba

2022

Felelős kiadó: Környezetvédelmi Szolgáltatók és Gyártók Szövetsége (KSZGYSZ)

TECHNOLÓGIAI ÉS IPARI
MINISZTÉRIUM

Köszönet a KSZGYSZ "Kármentesítés és kárelhárítás Munkacsoport"-jának a sok szakmai segítségért, kiemelt köszönet az Elgoscar Zrt.-nek, az Envirotis Holding Zrt.-nek, a Denkstatt Hungary Kft.-nek, a Perfektum Mérnöki Kft.-nek, a Trenecon Kft.-nek, az Országos Vízügyi Főigazgatóságnak és a MÁV Zrt.-nek.

A borítóképhez felhasznált fotóért köszönet Botos Tamásnak (444.hu).

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ	6
AZ ÚTMUTATÓ CÉLJA	8
1. A CÉGEK MŰKÖDÉSE ÉS MEGSZŰNÉSE - KÖRNYEZETVÉDELMI KERETEK	12
1.1. A környezeti terhek feltárásának szükségessége a végelszámolás, a csőd- és felszámolási eljárás során	13
1.2. A környezeti kárfelelősségről általában	16
1.2.1. A környezeti felelősség uniós keretei	17
1.2.2. A környezeti felelősség hazai szabályai	20
1.2.3. Felelősségbiztosítás vagy pénzügyi biztosíték	21
1.2.4. A környezeti kár és a környezeti teher	23
1.2.5. A környezeti kockázatok és terhek feltárása és súlyozása	23
1.2.6. A környezeti felelősség érvényesítése - szankciók	27
2. A FELSZÁMOLÁSI ELJÁRÁS - A HATÁLYOS JOGSZABÁLYI KÖTELEZETTSÉGEK	30
2.1. A környezeti terhekkel kapcsolatos eljárásrend	32
2.1.1. Az eljárás megindítása – A felszámolás elrendelése, a felszámoló kijelölése	32
2.1.2. A környezeti teherről szóló nyilatkozat	33
2.1.3. A környezeti állapotvizsgálat	35
2.1.4. A közbenső és a záró mérleg	37
2.1.5. Az egyszerűsített eljárás	37
2.1.6. A környezeti terhek megszüntetésének finanszírozása	38
2.1.6.1. A gazdálkodó szervezet gondoskodik a megszüntetésről	38
2.1.6.2. A felszámoló külső vállalkozó bevonásával gondoskodik a megszüntetésről	39
2.1.6.3. A vagyon értékesítése a vevő átvállalásával	39
2.1.6.4. A vagyontárgy új tulajdonosának átvállalásával	39
2.1.6.5. A telephely tulajdonosának felelőssége	39
2.1.6.6. Az állam szerepvállalása	40
2.2. Tartós környezeti károsodás – a környezeti terhek nyilvántartása, bejegyzése az ingatlan-nyilvántartásba	42
2.2.1. A környezeti kár megszüntetésének igazolása	42
2.2.2. A kármentesítés szakaszai	42
2.3. Következtetések, eljárási problémák	43
2.4. Nemzetközi eljárási normák	45
2.4.1. Európai szabvány – EN ISO	45
2.4.2. Amerikai szabvány - ASTM	47
2.4.3. Franciaország	48
2.4.4. Németország	49
2.4.5. Hollandia	49

3. TAPASZTALATOK ÉS JAVASLATOK A FELSZÁMOLÁS SORÁN FELMERÜLŐ NEHÉZSÉGEK KEZELÉSÉRE	50
3.1. A hatóság nem értesül hivatalosan a felszámolás megindításáról	51
3.2. A hatóság nem kap nyilatkozatot, vagy az csak hiányosan van kitöltve	51
3.3. A felszámoló a közbenső mérlegben nem szerepelteti a környezeti terhek rendezésére vonatkozó előírásokat	52
3.4. A felszámoló nem küldi meg a közbenső mérleget véleményezésre a hatóságnak	53
3.5. A felszámoló a bíróságot nem tájékoztatja a környezeti terhek rendezésére vonatkozó kötelezettségekről.	53
3.6. A kielégítési rangsorban a környezeti terhek rendezése hátrébb kerül	53
3.7. A vagyon hitelezők közti megosztása után a felszámoló bejelenti a fedezet nélküli környezeti terhek állami rendezési igényét	54
3.8. A felszámolás során a hatóság tudomása nélkül cserélnek tulajdonost a szennyezett területek.	54
3.9. Nem ismert a környezeti kárral és teherrel terhelt ingatlanok értékesítésére megkötött adás-vételi szerződések tartalma	55
3.10. A felszámolási eljárás során nem veszik figyelembe a hatóság környezetvédelmi kérdésekkel kapcsolatos véleményét	55
3.11. Nem ismert, hogy az adás-vételi szerződésekben foglaltak mennyiben teljesülnek a környezeti terhekkel terhelt ingatlanok esetében	55
4. KONKLÚZIÓK	56
MELLÉKLETEK.	60
Jogszabályok.	61
Eljárásrend	62
Esettanulmányok	63
1. A hatóság státusza az eljárásban	63
2. Az adós cég vezetőjének kötelezettsége	63
3. A felszámoló kötelezettségei	64
4. A felszámoló státusza	64
5. A felszámoló feladatai környezeti teher esetén	65
6. A környezeti állapotvizsgálat.	68
7. Egyszerűsített felszámolás kezdeményezése	69
8. A vagyon értékesítése stratégiaileg kiemelt szervezetek esetében	71
9. A környezeti felelősség átvállalása	72
10. Pénzügyi garancia.	73

BEVEZETŐ

Napjainkban szigorú környezetvédelmi szabályok határozzák meg a legjobb technológiák alkalmazását és azok környezeti kibocsátásainak megengedhető mértékét. A vállalkozások tevékenységét, az előírt technológiai feltételek betartását hatóságok felügyelik, környezetvédelmi monitoring rendszerek ellenőrzik. A tevékenység felhagyásával együtt a tevékenységből hátrahagyott környezetszennyezés felszámolására is vannak jogszabályi előírások, határértékek és pénzügyi garancia rendszerek, felelősségbiztosítások.

Természetesen ezek a vívmányok nem voltak mindig elérhetőek, és a jelenlegi rendszer is további fejlesztést igényel.

Az elmúlt évszázadban a környezetvédelmi jogszabályok elfogadását megelőzően az ipari tevékenység számos területen elszennyezte a földet és a felszín alatti vizeket. A rendszerváltást követően hatalmas ipari komplexumok kerültek kalapács alá egyik napról a másikra. A gyors privatizációs folyamat miatt sok egykori állami vállalat került magánkézbe vagy önkormányzati vagyonkezelésbe, anélkül, hogy elvégezték volna az azokhoz tartozó területeken a konkrét állapotértékelést és a környezeti károk felelősségi kérdéseinek tisztázását. Ebben az időszakban a környezetvédelmi szabályozás még nem tartalmazta a kárfelelősségi és a kármentesítési eljárás szabályait, továbbá nem voltak határértékek, mintavételi és analitikai szabványok. Ezért sok esetben nem vált ismertté az, hogy az adott területek szennyezettsége milyen mértékű, és a szennyezettség a földtani közegben pontosan hol található és milyen káros hatást fejthet ki.

Mindezeket csak a kármentesítés ún. tényfeltárási szakasza során lehetett volna pontosan azonosítani, és ezek alapján megkezdeni a szükséges beavatkozásokat és területfejlesztési intézkedéseket. A fentiek hiányában a

szennyezett területeket az alkalmasszerűen bevont szakhatóságok – rehabilitációs, rekultivációs és revitalizációs tervek alapján – közösen próbálták kezelni és felügyelni. A forráshiánnyal küszködő új vállalkozások azonban egyrészt nem számítottak a tényfeltárások több tíz vagy száz millió forintos, majd a tényleges beavatkozások akár több milliárd forintos nagyságrendet is meghaladó költségvonatára, másrészt a privatizált vagyontárgyak új tulajdonosainak sok esetben nem volt egyértelműen megállapítható a felelőssége az egykori állami vállalatok által okozott környezeti károk helyreállításáért. Ennél fogva a környezetvédelmi hatóság nem tudta kikényszeríteni a károk felszámolását.

A hátrahagyott környezeti károk felmérése érdekében 1996-ban elindított Országos Környezeti Kármentesítési Program (a továbbiakban: OKKP) rámutatott a szennyezett területek és ivóvíz készletek emberi egészséget károsító kockázataira, a környezet pusztulását okozó hatásaira, továbbá a gazdasági fejlődést akadályozó területhasználat korlátjaira. Ebben az időszakban 30-40 ezerre becsülték a kivizsgálást igénylő, feltételezhetően szennyezett területek számát, amelyek kármentesítési feladatainak elvégzését 50-60 évben és hozzávetőlegesen 1000 milliárd forint költségben határozták meg. Magyarországon 1996 óta szervezett, és 2000 óta jogszabályi keretek között történik a szennyezett területek környezeti kármentesítése.

A Budapesti Vegyiművek elhúzódozó felszámolásával kapcsolatos környezeti problémák világítottak rá legutóbb arra, hogy milyen összetett, és ugyanakkor súlyos problémáról van szó, amikor a felszámolási eljárások elhúzódnak, és a felszámolás során nem igazán érvényesítik a környezetvédelmi szempontokat. Ezért 2015-ben került sor a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, illetve a felszámolási eljárás és a végelszámolás környezet- és természetvédelmi követelményeiről szóló 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet, valamint

a kisajátításról szóló 2007. évi CXXIII. törvény egyes rendelkezéseinek módosítására.

A módosítások lehetővé tették, hogy az eljárásban a környezetvédelmi szempontok hatékonyabban érvényesíthetők legyenek, illetve megteremtették a lehetőségét az állami felszámoló biztosítására, ha a bíróság által kijelölt felszámoló lehetőségei kimerültek, illetve a felszámolási eljárás elhúzódik, és így a környezeti kár egyre nagyobb kockázatot jelent. Fontos, hogy a felszámolási eljárások során a környezetvédelmi szempontok miatt a gazdálkodó szervezet stratégiaileg kiemelt jelentőségűnek minősüljön, amit alátámaszt a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény 65. § (3) bekezdés a) pontja. Ez alapján stratégiaileg kiemelt jelentőségűnek minősíthető az a gazdálkodó szervezet, amelynek működése egyebek mellett katasztrófavédelmi, természetvédelmi, környezetvédelmi indokból országos jelentőségűnek tekinthető.

A felszámolási eljárás és a végelszámolás környezet- és természetvédelmi követelményeiről szóló 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendeletet módosítása pedig előírta a felszámolónak, hogy a környezeti kárral vagy környezeti teherrel érintett vagyontárgyak – felszámolási eljárás keretében történő – értékesítése esetén a vagyontárgy értékesítés meghirdetéséhez az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszter előzetes hozzájárulását be kell szereznie. Az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszternek a jóváhagyás kiadása érdekében előzetesen meg kell kérnie a környezetvédelemért és természetvédelemért felelős miniszter szakmai állásfoglalását. A rendelkezés lehetővé teszi az állam számára, hogy a vagyontárgy értékesítés során a környezetvédelmi – és ebből következően közvetetten a közegészségügyi, ka-

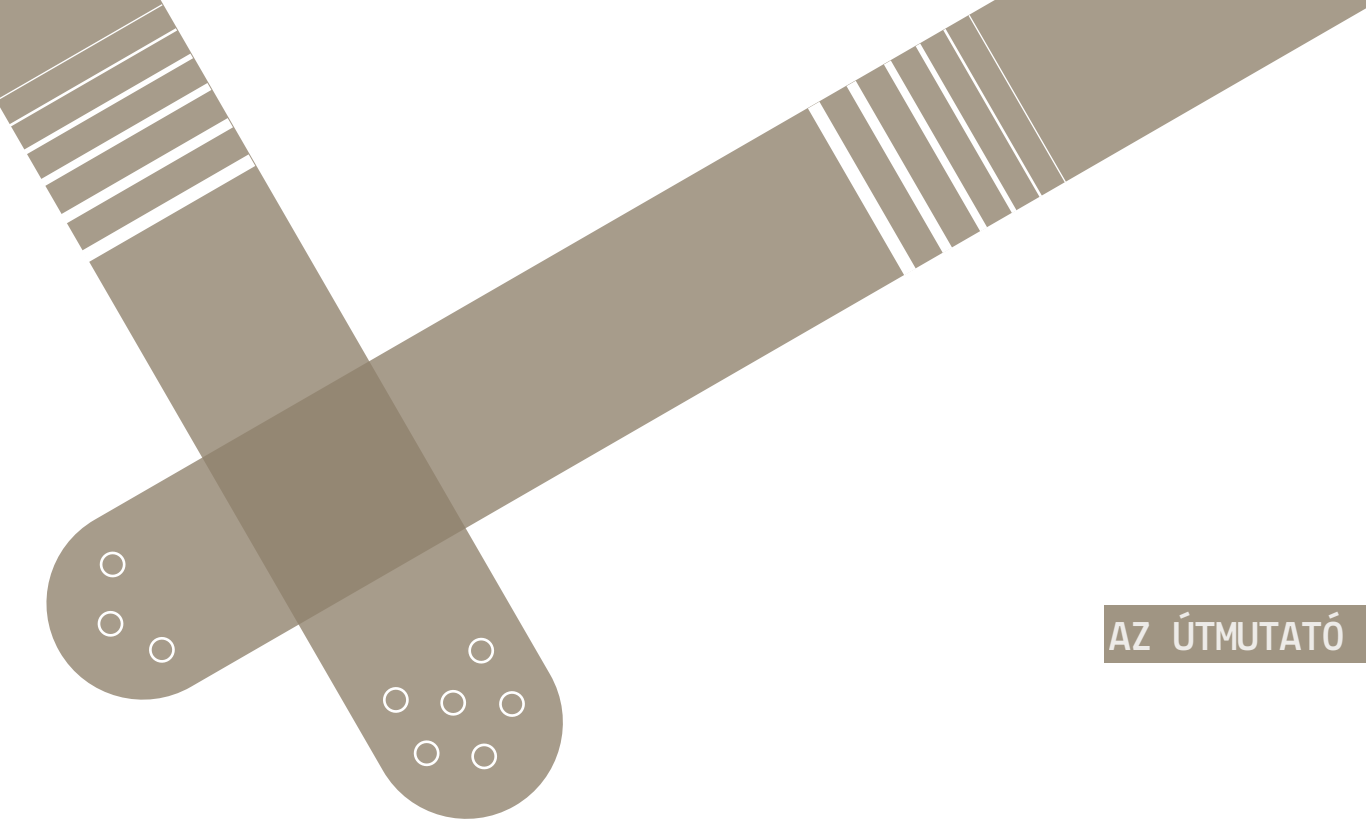
tasztrófavédelmi – szempontokat hatékonyabban tudja érvényesíteni, különös tekintettel arra, hogy a felszámolás során a környezeti kárral terhelt vagyonelem esetleges értékesíthetlensége esetén annak tulajdona és a kármentesítés kötelezettsége a Magyar Államra szállhat.

Mindezek azonban még továbbra sem biztosították az elvárható környezetvédelmi hatékonyságot.

A környezet védelmének általános szabályait rögzítő 1995. évi LIII. törvény azon módosítására 2020-ban került sor, amely a felszámolási eljárások során hátrahagyott környezeti teher ingatlanbejegyzését írja elő. A módosítás értelmében a csődeljárás alá került vállalkozások felszámolása során a környezetvédelmi hatóság határozatával megállapított környezeti teher az ingatlan-nyilvántartásba feljegyeztetetté válik. Biztonságosabbá vált ezzel az ügyfelek számára az ingatlan adásvételek (pl.: árverés) során a környezeti terhekről való tudomásszerzés, lehetővé tette a környezeti terhek legalizált adás-vételét, és ezzel együtt a kárfelelősség átvállalás jogbiztonságát. A módosítás várhatóan csökkenteni fogja az állami felelősségvállalásra kényszerülő esetek számát és növelni az ingatlan tulajdonosok környezeti felelősségvállalási hajlamát.

Keszthelyi Nikoletta
környezetvédelemért felelős
helyettes államtitkár

AZ ÚTMUTATÓ CÉLJA

Miért van annyi elhagyott, romos, roncsolt, szennyezett ingatlan – eufémisztikus kifejezéssel barnamezős terület – szerte az országban (és a világban)? Mi történik, ha egy vállalkozás, amely egy terület, létesítmény gazdája (üzemeltetője és/vagy tulajdonosa) csődbe megy, fizetéseképtelenné válik és felhagyja tevékenységét?

Felszámolják, azaz a Törvényszék, vagy Bíróság elrendeli a felszámolását, felszámolókat jelölnek ki, aki értékesíthető vagyonát elárverezi, amiből adósságait megpróbálja kiegyenlíteni, hitelezőit kárpótolni. De mit lehet tenni akkor, ha céget környezeti adósságok is terhelik (felhalmozott hulladék, szennyező forrás, az adott ingatlanon is túlterjedő szennyeződött talaj/talajvíz)? Mekkora a környezeti adósság, és ki képviseli a természetet, mint hitelezőt? Mit tehet a felszámoló, ha a bevétel nem fedezi a környezeti terhek megszüntetésének költségeit – sőt még csökkentik is a vagyon értékét? Mennyire felelős a vevő az „örökölt” környezetvédelmi terhekért? És végül: hogyan és mikor szűnik meg a környezeti terhek – lesz a barna mezőből újra hasznos funkciójú terület?

Az Útmutató többek között ezen kérdések megválaszolásában, a felszámolási eljárások során felmerülő környezeti problémák kezelésében kíván segítséget nyújtani elsősorban a felszámolók számára, de természetesen hasznos információval szolgál az felszámolással érintett más szervezeteknek is (bíróóságok, környezetvédelmi, természetvédelmi, vízügyi hatóságok, a környezeti kármentesítést gyakorló szakvállalkozások és szakértők). De hasznos információhoz juthatnak maguk a felszámolásra kerülő cégek, valamint az adott esetben hátramaradó, környezeti adósságokkal terhelt (barnamezős) területek új tulajdonosai, kezelői is.

A Módszertani Útmutató azonban elsősorban a környezetvédelmi szempontok hatékonyabb érvényesítésében, a hatályos jogszabályok egységes értelmezésében és alkalmazásában kívánja segíteni a kijelölt felszámolókat a súlyosabb környezeti kockázatok elkerülése érdekében a csőd eljárás és a felszámolási eljárás alá került, fizetéseképtelen gazdálkodó szervezetek esetében.

Ennek érdekében – a jogszabályi kötelezettségek ismertetése és értelmezése mellett – javaslatokat fogalmaz meg a hatályos jog-

szabályok esetleges hiányosságait áthidaló eljárásokra és döntést előkészítő megoldásokra, amelyekkel a felszámoló a felszámolás során a gyakorlatban alkalmazhat annak érdekében, hogy a környezeti kárfelszámolási feladatait hatékonyabban tudja elvégezni.

Az Útmutató a jogszabályi adottságok és hiányosságok elemzése, a nem megfelelő jogalkalmazói gyakorlat alapvetői anomáliáinak feltárása, valamint a környezeti károk és a környezeti terhek megszüntetéséhez, rendezéséhez szükséges kötelezettségek és szankciók vizsgálata alapján igyekszik bemutatni, hogy milyen gyakorlati megoldásokra van szükség, illetve lehetőség a kárfelszámolás tényleges megvalósításához, milyen konkrét lépések fogalmazhatók meg a környezeti kockázatok egyszerű, gyors és költségkímélő meghatározása érdekében. A jó és a rossz gyakorlatokat konkrét esettanulmányok elemzésén keresztül segítséget ad a felszámolók részére a környezeti károk kockázatainak mérlegelésében, valamint a gyors és költséghatékony intézkedések meghozatalában. Javaslatot ad arra vonatkozóan, hogy miként lehet az egyszerűsített felszámolási eljárást gyorsítani, amennyiben az előírt környezeti állapotvizsgálat elvégzésére, vagy a környezeti károsodások, környezeti terhek rendezésére a vagyon nem nyújt fedezetet, illetve a környezeti és/vagy humán egészségügyi kockázat jelentős.

Az útmutatóban a szabályozás szerinti felszámolási eljárás folyamatának bemutatása mellett kitérünk a gyakrabban előforduló eljárási hibákra, illetve a hatályos jogszabályok hiányosságait áthidaló megoldási lehetőségekre, amelyekkel a felszámoló a felszámolás során a környezeti kárfelszámolási feladatait hatékonyabban tudja elvégezni.

Ennek érdekében megpróbáltuk feltárni az esetleges jogszabályi hiányosságokat, a nem megfelelő jogalkalmazói gyakorlat alapvetői anomáliáit és azok okait. Áttekintettük a környezeti károk és a környezeti terhek megszüntetéséhez, rendezéséhez szükséges jogi és hatósági eszközöket, az alkalmazható szankciókat. Interjúkat készítettünk felszámolókkal, bírókkal és környezetvédelmi hatósági munkatársakkal, és nem utolsósorban a környezeti állapot- és kárfelmérést, a tényleges környezeti kárelhárítást és kármentesítést a gyakorlatban végző szakértőkkel.

Az útmutató előkészítése során 2020 végén az Ökoindustria 2020 keretében „Cégfelszámolás és környezeti terhek – barnamezős rehabilitáció” címmel online konferenciát és fórumot tartottunk, ahol szakértőinkkel elemeztük a cégfelszámoláskor jelentkező környezeti terhek rendezési lehetőségeit. Az ott elhangzottakat beépítettük az útmutatóba. (az előadások anyaga megtekinthető a KSZGYSZ kármentesítési munkacsoportjának honlapján¹)

Mindezek alapján az Útmutató Javaslatot ad arra, hogy a hatályos előírások alapján hogyan biztosítható a környezetvédelmi hatóságok aktív beavatkozása a felszámolási eljárások során akkor, amikor jelentős környezeti és/vagy humán egészségügyi kockázat áll fenn, azonban

- a hatóság nem értesül hivatalosan a felszámolás megindításáról,
- a felszámoló a közbenső mérlegben nem szerepelteti a környezeti károk, környezeti terhek rendezésére vonatkozó előírásokat (részben a nyilatkozat hiánya, részben pedig a hiányosan kitöltött nyilatkozat miatt),

¹<https://kszgysz.hu/munkacsoport-aloldalok/karmentesites-munkacsoport/eloadasok-cegfelszamolas-es-kornyezeti-terhek-barnamezos-rehabilitacio-okoindustrya2020>

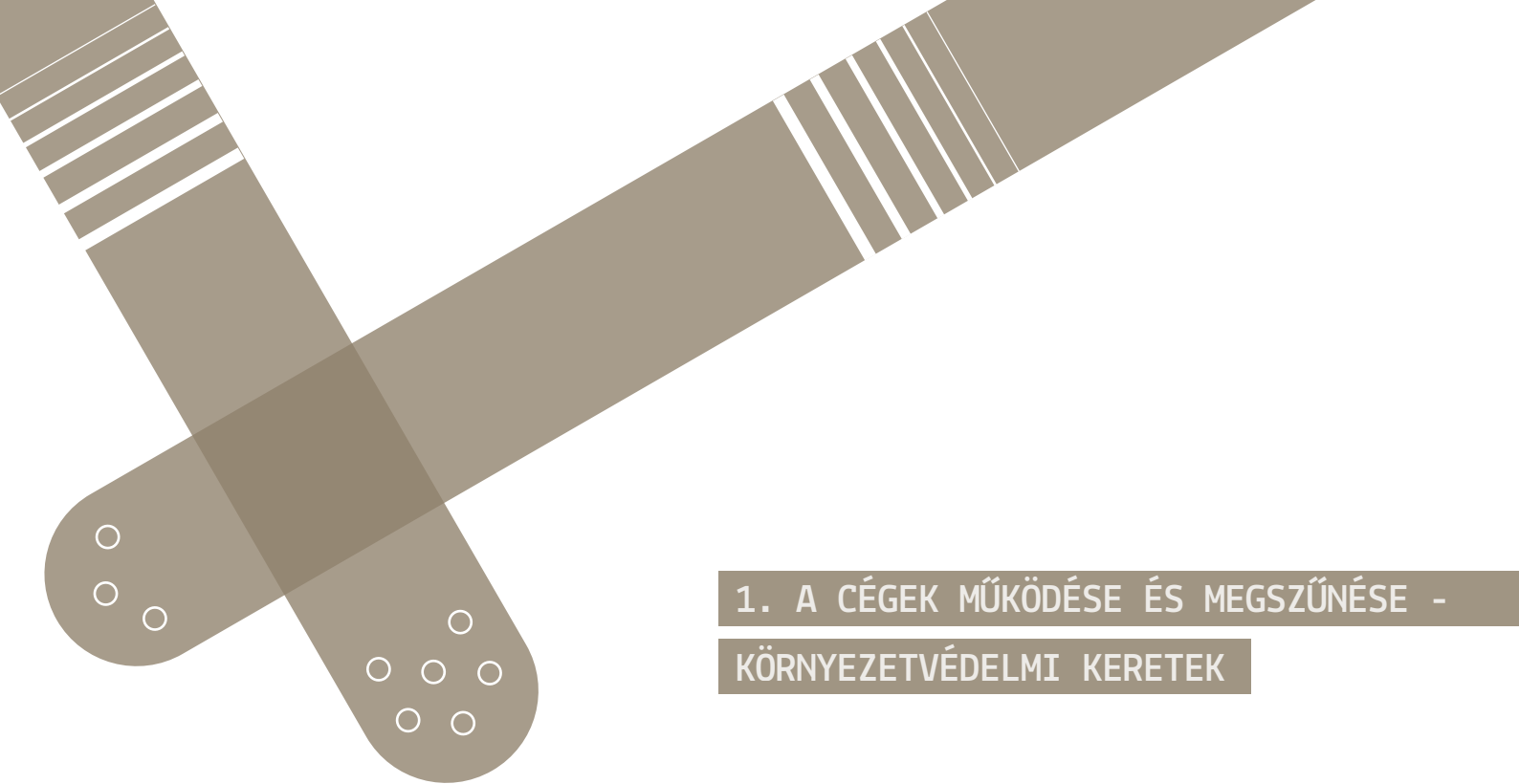
- a felszámoló nem küldi meg a közbenső mérleget véleményezésre a környezetvédelmi hatóságnak,
- a felszámoló a bíróságot nem tájékoztatja az adott felszámolási eljárás során a környezeti károk, környezeti terhek rendezésére vonatkozó kötelezettségekről, ezért a felszámolás során a meglévő, vagy értékesítésből befolyt fedezetből nem kerül sor a környezeti károk, környezeti terhek rendezésére,
- a felszámolási eljárás során megállapított vagyoneelosztási sorban állásnál a környezeti károk, környezeti terhek rendezése hátrább kerül,
- a felszámoló minden értékesíthető vagyont értékesít, a befolyt összeget felosztja a hitelezők között, majd bejelenti a fedezet nélkül maradt környezeti károk és terhek rendezésének igényét az államnál,
- a felszámolás során a szennyezett területek úgy cserélnek tulajdonost (akár kétszer, háromszor is), hogy a környezetvédelmi hatóságnak erről nincs tudomása,
- nem ismert a környezeti kárral és teherrel terhelt ingatlanok értékesítésére megkötött adás-vételi szerződések tartalma, nem ismert, hogy a vevő és az eladó között miként történik a környezeti kár, illetve teher rendezése (pl. a vevő mit vállal át, vagy hogyan osztják meg a feladatok rendezését),
- a környezetvédelmi hatóságnak nincs tudomása az adás-vételi szerződésekben foglaltakról, vagy a felszámolási eljárás során a felek nem veszik figyelembe a hatóság környezetvédelmi kérdésekkel kapcsolatos véleményét,
- nem ismert, hogy az adás-vételi szerződésekben foglaltak mennyiben teljesülnek a környezeti kárral és teherrel terhelt ingatlanok esetében, így a felelősség tisztázatlan marad.

Olajipari tevékenység járélukos szennyezése

Forrás: ELGOSCAR Zrt.

1. A CÉGEK MŰKÖDÉSE ÉS MEGSZŪNÉSE - KÖRNYEZETVÉDELMI KERETEK

1.1. A környezeti terhek feltárásának szükségessége a végelszámolás, a csőd- és felszámolási eljárás során

A vállalkozások működésének velejárója, hogy előbb-utóbb valamilyen okból a vállalkozás megszűnik vagy átalakul – akár a tulajdonos(ok) elhatározásából, akár gazdálkodási döntések következtében, vagy kényszerből.

Miért is van szükség speciális eljárásokra ahhoz, hogy egy cég beszüntesse tevékenységét, miért nem elegendő egy egyszerű bejelentés erről?

Először is, minden – nem csak gazdasági – emberi tevékenység környezethasználattal, és így környezetterheléssel jár, és alapvető érdekünk, hogy e tevékenységek a lehető legkisebb veszélyt, legkevesebb szennyező, károsító hatást gyakorolják a környezetre és az egészségre. Ennek biztosítására jogszabályokban előírt feltételeket kell betartani (hatáselemzés, állapotfigyelés, kibocsátási határértékek, megelőző biztonsági, védelmi intézkedések stb.).

Másodszor, minden gazdasági tevékenység végzéséhez kell valamilyen engedély, jogosítvány, hozzájárulás, de legalább nyilvántartásba vétel, amely igazolja, hogy a vállalkozás rendelkezik az adott tevékenység végzéséhez szükséges – jogszabályokban előírt – feltételekkel (telephely, szakismeret, személyzet, felszereltség, és nem utolsósorban pénzügyi fedezet). A tevékenységek környezeti kockázatai és hatásai függvényében a környezetvédelmi hatóságok engedélyező, nyilvántartó, illetve szakhatósági vagy szakvéleményező szerepet töltenek be, meghatározva és ellenőrizve a tevékenység végzésének környezetvédelmi kereteit és feltételeit.

Harmadszor, egy vállalkozás alapvető célja a jövedelemszerzés, ami lényegében más vállalkozások és a lakosság igényeinek kielégítésén alapul. Ennek kereteit, pénzügyi feltételeit a gazdasági szabályozók határozzák meg, a közösségi terhekhez való hozzájárulás módját, a pénzforgalmi, elszámolási kötelezettségeket, biztosítva a tisztességtelen haszon, a fogyasztók és befektetők megkárosításának elkerülését.

A környezeti terhek feltárása és felszámolása egy cég megszűnésekor azért is elengedhetetlen, mert ezek nélkül a környezeti – és ezen keresztül az egészségügyi – veszélyek, kockázatok hosszú távon fennmaradnak, a potenciálisan vagy ténylegesen bekövetkező szennyezés és károsodás elkerülése, megszüntetése, felszámolása pedig egyre nagyobb (társadalmi) költséggel jár.

A jogszabályoknak való megfelelést a hatóságok a működés megkezdésekor és a működés során többnyire dokumentumok és jelentések, adatszolgáltatások alapján ellenőrzik, adott esetben személyes helyszíni ellenőrzéseket végeznek. A jogszerű működés azonban alapvetően a vállalkozás, illetőleg tulajdonosai és vezetői felelőssége, beleértve a pénzügyi és a környezeti felelősséget, a kármegelőzés, kárelhárítás és kártérítés feltételeinek biztosítását.

A vállalkozások megszűnésekor tehát elengedhetetlen annak ellenőrzése és feltárása, hogy a működés során teljesültek-e a jogszabályi feltételek, nem maradt-e fenn bármiféle pénzügyi, környezeti, más kötelezettségi adósság. Az esetleges adósságok rendezése mellett a cég megszűnéséhez elengedhetetlen a tulajdonában, birtokában, használatában lévő ingatlanok és ingóságok sorsának rendezése, az esetleges jogutódlás tisztázása.

Ezen ellenőrzések, adósságrendezési és jogutódlási kérdések megoldása **a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény** (Ctv.), illetőleg **a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény**ben (Cstv.) megállapított eljárási szabályok szerint történik. Az eljárási módszer a megszűnés okától és a fennálló (pénzügyi, munkajogi és környezeti) adósságok rendezési lehetőségeitől függ. A cég döntéshozó szervének kezdeményezésére történhet meg a cég jogutód nélküli megszüntetése (végelszámolás), a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben lévő vagy fizetéseképtelen gazdálkodó szervezet csődeljárásban kezdeményezheti adósságának átutemelését vagy a hitelezőkkel való egyezségkötéssel történő rendezését. A fizetéseképtelen gazdálkodó szervezet felszámolását a cég hitelezője és az adós önmaga ellen kezdeményezheti. Mindhárom esetben az eljárást lefolytató (a végel-

számoló, a vagyonfelügyelő, a felszámoló) a felelős azért, hogy a megszűnő cég adósságai rendeződjenek, kötelezettségei teljesüljenek, beleértve a környezetvédelmi kötelezettségek, a környezeti terhek rendezését is, érvényesítve a minden környezethasználóra vonatkozó környezeti (kár)felelősséget.

A feladat nagyságrendjének érzékeltetésére a következőkben a KSH nyilvántartásaiból, valamint a hatóságok és a felszámolók gyakorlati tapasztalataiból származó adatokat, információkat mutatjuk be.

Az országban átlagosan közel 2 millió gazdasági szervezet működik, azonban ezeknek csaknem 10%-a évente lecserélődik. A KSH nyilvántartása szerint az elmúlt öt évben a következők szerint alakult a jogilag létező, adószámmal rendelkező gazdálkodó szervezetek száma:

A következő táblázatból azt láthatjuk, hogy a gazdálkodó szervezetek között a vállalko-

Év	Regisztrált gazdasági szervezetek* száma (db)	Újjonnan regisztrált gazdasági szervezetek száma (db)	Megszűnt gazdasági szervezetek száma (db)
2016. év	1 846 101	118 587	107 215
2017. év	1 870 415	127 420	97 083
2018. év	1 908 808	130 851	89 218
2019. év	1 945 751	142 362	101 737
2020. év	1 962 493	130 396	111 114

*A „regisztrált gazdasági szervezet” az adminisztratív nyilvántartások szerint jogilag létező, adószámmal rendelkező gazdasági szervezet. A jogilag létező szervezetek köre az adott időpontban csőd-, felszámolási, végelszámolási és kényszertörlési eljárás alatt állókat, illetve a tevékenységét szüneteltető egyéni vállalkozókat is tartalmazza.

(forrás: KSH)

zások száma az elmúlt húsz évben csaknem megduplázódott, 1 millióról 1,8 millióra nőtt. Ugyanakkor ezeknek a fele sem tekinthető ténylegesen működő vállalkozásnak. A növekedés abból adódik, hogy évente 10-20%-kal több új vállalkozás jön létre, mint ahány

megszűnik. Feltűnő, hogy a gazdasági válság idejében ez a tendencia megfordult, és csak 2014-től állt helyre. Sajnos a KSH statisztikája csak ezekben az években terjedt ki a felszámolás vagy végelszámolás alá került cégek számára.

Év	Regisztrált vállalkozás	Működő vállalkozás*	Valódi új vállalkozás**	Valódi megszűnt vállalkozás***	Felszámolási eljárás alá került társas vállalkozás	Végelszámolási eljárás alá került társas vállalkozás
2000	1 094 446	625 147	86 226	60 159		
2001	1 124 835	645 881	84 085	66 684		
2002	1 152 221	693 788	103 994	62 372		
2003	1 176 934	700 855	71 765	60 097		
2004	1 198 628	708 307	71 220	60 079		
2005	1 208 780	707 756	63 598	73 715		
2006	1 183 953	698 146	59 797	66 701		
2007	1 233 704	688 058	60 968	65 038		
2008	1 561 446	701 408	71 334	72 669	9 204	9 373
2009	1 592 591	688 996	63 110	63 566	10 852	12 436
2010	1 644 484	696 680	69 935	74 444	11 242	12 891
2011	1 651 507	690 375	68 804	95 770	8 955	23 022
2012	1 666 402	644 692	56 683	73 862		
2013	1 688 169	640 174	66 024	56 487		
2014	1 701 805	652 998	81 137	62 698		
2015	1 690 878	688 514	83 285	56 077		
2016	1 697 236	709 610	75 850	57 275		
2017	1 719 601	744 556	92 017	59 746		
2018	1 757 489	791 182	104 020	74 574		
2019	1 794 409	856 950	118 835	..		
2020	1 810 356		

*A „működő vállalkozás” az a vállalkozás, amely a vonatkozó évből rendelkezett árbevétellel vagy létszáma meghaladta a nulla főt. A statisztikákban nulla fő alatt a nullánál nagyobb, de nullára kerekített létszám adatok kerülnek rögzítésre.

**A „valódi új vállalkozás” az a működő vállalkozás, amely a vonatkozó évet megelőző két évben nem számított működőnek, és nem rendelkezett működő jogelőddel sem.

***A „valódi megszűnt vállalkozás” az a működő vállalkozás, amely a vonatkozó évből megszüntette a tevékenységét, a vonatkozó évet követő két évben nem számított működőnek, és nem rendelkezett működő jogutóddal sem.

A Felszámolók és Vagyonfelügyelők Országos Egyesületével lefolytatott interjúk szerint az évente felszámolás alá kerülő vállalkozások száma 7-8 ezer körül mozog, amit megerősít az is, hogy a Cégek Közlönyben hetente mintegy 100-150 új felszámolási eljárás indításáról számolnak be. A végelszámolással megszűnő vállalkozások száma hasonló nagyságrendben mozog.

Egy-egy felszámolási/végelszámolási eljárás azonban több éven keresztül is szerepelhet az ügylistán, ami több éven át feladatot adhat a felszámolónak és a hatóságnak (és természetesen a kármentesítésre kötelezetteknek), illetve az annak elvégzését megvalósító szakembereknek.

Az ügyek 85-90%-a **egyszerűsített felszámolással** megy végbe, amelyek során az esetleges környezeti terhek tényleges feltárására nem kerül sor (pl. nincs irat, nincs vagyon, tehát ingatlan sincs, vagy az ingatlan értéke nem fedezi a költségeket), nem nyilatkozik a cégvezető a hatóságnak, a felszámolónak pedig nem is feladata nyilatkozni. Így az esetek mintegy 10%-ában kérdezik meg az ügyvezetőt, hogy van-e tudomása szennyezésről. Összesen 1-5% az olyan eset, amikor valamilyen szennyezést jeleznek, ilyenkor a felszámolók megkeresik a környezetvédelmi hatóságot.

A felszámolandó cégnek nyilván nem érdeke, hogy az általa okozott vagy örökölt szennyezéseket, környezeti károkat feltárja és bemutassa, hiszen ezzel lényegében elismeri, hogy nem teljesítette a felelősségébe tartozó környezeti (kár)megelőzési, -elhárítási, -mentesítési kötelezettségeit. Ezért a végelszámolónak/felszámolónak különös gondot kell(ene) fordítania a környezeti terhek feltárására és lehetőség szerinti rendezésére. Mindez persze azzal jár, hogy az eljárások

elhúzódnak, a felszámolás költségei pedig adott esetben jelentősen megnövekednek, amit az adós vagyonából sokszor nem lehet finanszírozni.

A környezeti terhek minél teljesebb feltárása érdekében a felszámolási eljárás elrendeléséről a környezetvédelmi hatóság az illetékes Törvényszéktől értesítést kap, amely alapján a hatóság jelzi a felszámolónak, ha tudomása van valamilyen környezeti teherről.

Azok a felszámolási ügyek, amelyekben **jelentősebb ismert környezeti kárral** terhelt ingatlan is van (ilyen az esetek közel 1%-a), általában **állami felszámolóhoz** kerülnek, amely már speciális szabályok szerint jár el. A kárfelszámolás ezek egy részénél fedezet hiányában állami felelősségi körbe kerül, és az esetek többségében évekig elhúzódhat. Az állami felelősségi körbe került, „stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezet”-ek felszámolása esetén a Nemzeti Reorganizációs Nonprofit Kft. jár el, ahol 2022 elején közel 70 felszámolási eljárás volt folyamatban.

1.2. A környezeti kárfelelősségről általában

A kárfelelősségnek és értelmezésének, keretei tisztázásának mára komoly jogi szakirodalma jött létre. Ezért kényszerűen csak egyszerűsítve, a lényeges elemekre koncentrálnva említjük azokat a főbb szempontokat, amelyek a környezeti kárért való felelősség terén is meghatározóak.

Ezek átfogó ismerete egy cég megszűnésekor – akár végelszámolással, felszámolással, csődeljárással vagy reorganizációval történik

az – különös jelentőséggel bír. Mivel ezek az eljárások alapvetően gazdasági/pénzügyi rendezésre irányulnak, és a megszűnő cég esetleges tartozásainak feltárásárát, azok kiegyenlítését, de legalább mérséklését – vagy hiányában elengedését vagy jogutódra hárítását – célozzák, általánosan a jogi személyek közötti adós-hitelező viszonyaira épülnek. A környezetben okozott károk, környezeti „adósságok” azonban ritkán jelennek meg kézzel fogható számlákban, szerződésekben, ezért azok mértéke, felszámolásuk, rendezésük költsége többnyire csak mérések, vizsgálatok, kockázatelemzések alapján lehetséges, amelyek elvégzése még további költségekkel jár.

Mindemellett a környezeti károkért viselt felelősség is az általános, a kontinentális jogban szinte mindenütt azonos kárfelelősség alapelemekre épül. Érvényesítéséhez szükséges a károkozó, a bekövetkezett kár és a kettő közötti ok-okozati összefüggés ismerete, a jogellenesség fennállása, valamint azok a tények, amelyek mindezeket igazolják. A kárért való felelősségnek a legtöbb esetben van egy általános alakzata, és van egy emelt szintű alakzata. A kettő abban (is) eltér egymástól, hogy vannak-e, és ha igen, milyen kimentési lehetőségek vannak a felelősség alól, illetve hogy szükséges-e a jogellenesség fennállása, igazolása.

1.2.1. A környezeti felelősség uniós keretei

Az Európai Unió **a környezeti felelősségről szóló** 2004/35/EK irányelv elfogadásával fontos lépést tett a környezeti károk megelőzését és felszámolását szolgáló egységes rendszer létrehozása érdekében.

A jogszabály a „szennyező fizet” elvre ala-

pozott, átfogó környezeti felelősségi rendszert hozott létre. A „szennyező fizet” elv az egyik legfontosabb felelősségi alapelv lett, amely számos más, környezetvédelemmel, éghajlattal kapcsolatos területen is érvényesül, függetlenül attól, hogy az adott tevékenység tényleges környezeti kárral jár-e, vagy csak annak veszélye, bekövetkeztének kockázata áll fenn.¹

A környezeti felelősségi rendszer így magában foglalja a kármegelőzést és a kárfelszámolást is:

- Közvetlen veszély esetén a kár megelőzése is a környezethasználó kötelezettsége. Az irányelv értelmében azok, akiknek a tevékenysége a környezetre nézve közvetlen kárveszéllyel fenyeget, kötelesek a kár elkerülése érdekében megelőző intézkedéseket tenni.
- Kárfelszámolás esetén a környezethasználó kötelezettsége, hogy haladéktalanul ellenőrzése alá vonja, feltartóztatassa, eltávolítsa vagy egyéb módon kezelje a szennyező anyagokat és/vagy más károsító tényezőket. A kárfelszámolás célja, hogy korlátozza vagy megelőzze a további környezeti károkat és az emberi egészségre gyakorolt kedvezőtlen hatásokat vagy a természeti erőforrások által nyújtott szolgáltatások további romlását.
- A környezeti felelősségről szóló irányelv – azáltal, hogy a környezeti kár okozóját teszi felelőssé a kár felszámolásáért – elsősorban a környezeti kár elkerülésére ösztönöz.

Az irányelv értelmében a gazdasági szereplőnek kell viselnie a kármegelőzés és a kárfelszámolás költségeit.

¹ Részletesebben: Kecskés Gábor: *A környezeti károkért való felelősség a nemzetközi jogban*

Sajnálatos, hogy az irányelv felállít egy időbeli korlátot is. E szerint a gazdasági szereplővel vagy – megfelelő esetben – azzal a harmadik féllel szemben, aki a kárt vagy a közvetlen kárveszélyt okozta, az illetékes hatóság jogosult az intézkedések befejezésétől vagy a felelős gazdasági szereplő, illetve harmadik fél azonosításától számított öt éven belül (attól függően, hogy melyik következik be később) kezdeményezni az irányelv alapján hozott minden intézkedés költségeinek behajtását.

Az sem teljesen tisztázott az irányelvben – bár az európai polgári jogi normákból következik –, hogy a gazdálkodó szervezet felelőssége részben vagy egészében korlátozott, és csak a cég vagyona terjed ki. Az irányelv azonban keretrendszer, amelyet a tagállamok saját jogrendszerükben szigorúbb, az adott társadalom, gazdaság helyzetére jobban reagáló szabályokkal egészíthetnek ki, és ez a legtöbb esetben meg is történik.

Az irányelv a környezeti kár fogalmába a védett fajokban és természetes élőhelyekben okozott károk, felszíni és felszín alatti vizekben okozott károk, valamint a területi károk tartoznak. Átfogó célja a károsodott természeti erőforrások és az azok által nyújtott szolgáltatások teljes helyreállítása olyan eredeti állapotukba, ami a káresemény bekövetkezése nélkül állna fenn.

Az irányelv így egy általános felelősségi alakzatot hoz létre, amelynek eleme a károkozó, a kár, a kettő közötti ok-okozati összefüggés; de nem kívánja meg, hogy konkrét sértettje legyen a cselekménynek, sőt, absztrakt fogalomként használja a környezetet, és a hatóságokat nevesíti olyanként, amelynek kötelezettsége a kárral kapcsolatban fellépni, intézkedni. Tehát a közérdekre mutat, maga a kárenyhítés és a kármentes-

sítés is közérdekből végzett beavatkozás, ezért bizonyos jogi rezsimekkel egyenértékű vagy azok feletti, például az ügyfél (sértett, vagy okozó) érdeke felett álló, így nem releváns a sértett megléte.

Az irányelv a környezeti felelősség megállapítását számos feltételhez, korlátozáshoz köti és ezek a korlátok azok, amelyek a nemzeti jogi szabályozásban ugyanígy felmerülnek:

- A gazdasági szereplő abban az esetben felelős a kár felszámolásáért, ha a kár jelentősnek minősül, továbbá okozati összefüggés állapítható meg a gazdasági szereplő keresőtevékenysége és a szóban forgó kár között.
- A megelőzési kötelezettség minden esetben életbe lép, amikor közvetlen kárveszély (az irányelv meghatározása szerint a környezeti kár közeljövőben történő bekövetkezésének megfelelő valószínűsége) lép fel.
- A felelősség csak akkor merül fel, ha a vizsgált környezeti kárt a gazdasági szereplő keresőtevékenysége okozta. (Keresőtevékenység minden olyan tevékenység, amelyet gazdasági tevékenység, üzleti vagy egyéb vállalkozás keretében folytatnak, tekintet nélkül arra, hogy magán- vagy közvállalkozás, profitorientált vagy non-profit jellegű-e, és szerepel az irányelv III. számú mellékletében.) – *Ez a szabályozás nem kellően rugalmas a felelősség megállapításához, az azonnali beavatkozások korlátja lehet.*
- Bár a szövegezés szerint csak diffúz szennyezésből származó környezeti kár vagy ilyen jellegű közvetlen kárveszély esetén alkalmazandó az irányelv, a gyakorlatban széles körben elfogadott, hogy az irányelvet azokra a szennyezésekre

is alkalmazni kell, ha egyetlen gazdasági szereplő okoz egyértelműen körülhatárolható, pontszerű szennyezőforrásokból származó szennyezést, vagy több gazdasági szereplő közösen felelős a környezeti kár okozásáért.

Az ok-okozati összefüggés bizonyításánál az irányelv nem vizsgálja a felróhatóságot, mind a gondatlan, mind a szándékos károkozás egyaránt megalapozza a felelősséget. Ugyanakkor – a hazai szabályozástól eltérően – nem tekinti végső felelősnek az államot, amely leginkább jogosult érvényesíteni a kárt végső soron elszenvedő közösség kárigényét. Vélhetően a jogalkotó is ismerte azokat a kibúvási lehetőségeket, kevésbé bizonyítható elemeket, amelyekkel a környezeti felelősség alól mentesülhetnek a kár okozói, és *ugyan megteremti a hatóság általi megelőlegezés lehetőségét, mégsem keresi a megoldást arra, hogy ha a „gazdálkodó szervezet” nem teljesít, akkor kire száll a következményekért való felelősségvállalás.*²

A **Luganói Egyezmény**³ részletesebben meghatározza a magánjogi környezeti kár fogalmát, e szerint ebbe a körbe tartozik a

- a) halál vagy személyi sérülés;
- b) a tulajdonban okozott kár és anyagi veszteség, a károkozó létesítményben és az üzemeltető adott, veszélyes tevékenységhez tartozó telephelyen lévő tulajdonában keletkezett kárt kivéve;

- c) a környezet károsodásából származó, az a) és b) pontokban meghatározott károsodási körön kívül eső kár vagy veszteség, feltéve, hogy a környezet károsodásából eredő kártérítés, a károsodásból eredő elmaradt hasznot nem számítva, a megtett vagy sorra kerülő helyreállítás költségeire korlátozódik;
- d) a megelőzési intézkedések költségei és az ezek által okozott anyagi veszteség vagy kár, addig a mértékig, amennyiben az a)-c) pontok szerinti veszteség vagy kár a veszélyes anyagok, genetikailag módosított organizmusok vagy mikroorganizmusok veszélyes tulajdonságai, illetve a hulladék következményeként jelentkezik.

A környezet fogalmát az Egyezmény három részre osztva a következőképpen adja meg:

- a) a természeti erőforrások biotikusak és abiotikusak egyaránt, mint amilyen a levegő, víz, talaj, fauna és flóra, illetve az egyes elemek közötti kölcsönhatások;
- b) olyan vagyontárgyak, amelyek a kulturális örökség részét képezik;
- c) a táj jellegzetes vonásai.

A káresemény az Egyezmény megfogalmazásában hirtelen bekövetkező esemény vagy események folyamata, vagy azonos eredetű események sorozata, feltéve, hogy azok kárt okoznak, illetve a károkozás közvetlen és súlyos veszélyével járnak.

Az ipari kibocsátásokról szóló 2010/75/EU (IPPC) irányelv központi cél-

² Az irányelv előírásainak részletes bemutatása és értelmezése értelmében az EU Bizottság közzétette „A környezeti felelősségről szóló irányelv – Európa természeti erőforrásainak védelme” c. kiadványt: https://ec.europa.eu/environment/legal/liability/pdf/eld_brochure/HU.pdf

A környezetre veszélyes tevékenységekből eredő károk megtérítésére vonatkozó polgári jogi felelősségről szóló egyezmény (1993)

³ Dr. Csák Csilla több tanulmányában is elemzi (pl. Csák: A környezeti károk tipológiája)

kitűzése a környezetszennyezés integrált megelőzése és csökkentése, az elérhető legjobb technikák alkalmazásának erősítése, az új műszaki megoldások elterjesztésének ösztönzése, az adminisztrációs terhek csökkentése és átláthatóbbá tétele. Az irányelv többek között előírja a tevékenység befejezését követő kárfelszámolásnak, a szennyezettség talajban és felszín alatti vizekben történő rendszeres monitorozásának és az alapállapot jelentés készítésének kötelezettségét.

1.2.2. A környezeti felelősség hazai szabályai

A hazai jogban nagyjából az EU szabályok jelennek meg. Az irányelv jellegből következően azonban az egyes tagállamok szabályai reagálnak az adott tagállam helyzetére. Az elmúlt évtizedek gazdasági/környezeti öröksége következtében pl. Kelet-Közép-Európában – és így Magyarországon is – a környezeti felelősség érvényesítése során meg kell küzdeni az örökölt szennyezésekkel éppúgy, mint a nem korszerű technológia környezetterheléséből eredő problémákkal. E helyzetből adódóan – az örökölt terhek rendezésének állami felelőssége következtében – az állam maga is környezeti kár okozóként jelenik meg, és a kárfelszámolási/kármentesítési eljárás éppúgy át kell mennie, mint a gazdálkodó szervezeteknek.

A hazai környezeti felelősségi rendszer több jogág szabályaiban, több törvényben, kormány- és miniszteri rendeletben jelenik meg; maga a környezetvédelmi törvény

(Kvt.)⁴ is büntetőjogi, polgári jogi és közigazgatási jogi felelősséget is meghatároz. Ennek megfelelően a szabályzórendszer elemei a környezethasználat engedélyezésétől, megkezdésétől a kármentesítésig, a károkozás polgári jogi, büntetőjogi következményének megállapításáig szinte minden részletre kiterjednek.

Azt, hogy a nagyszámú szabály ellenére is lehetőség van a környezeti felelősség alól kibújásra, több, különböző súlyú tényezőre is vissza lehet vezetni, de ezek között jelentős szerepet játszik a felelősségi rendszer alapelemeivel, azok bizonyíthatóságával kapcsolatos bizonytalanság.

Pedig a hazai jogi megoldás a nemzetközi/európai felelősségi alakzatnál több tekintetben szigorúbb szabályokat állapít meg, többek között:

- a károsodással veszélyeztetett környezeti elemek körének szélesebbre húzásával,
- az egyes tevékenységek részletesebb szabályozásával, az ismeretlen/azonosíthatatlan eredetű szennyezésekkel,⁵
- a környezeti kárral érintett terület mindenkor tulajdonosát és birtokosát (használóját) terhelő egyetemleges felelősséggel (amelybe egy felszámolás alatt lévő cég esetében a felszámoló is beletartozik),
- a tevékenységi jogutód jogintézménye bevezetésével,
- a gazdasági társaság megszűnése esetére felállított felelősségi alakzattal,

⁴ A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény

⁵ Részleteiben az EMLA és az Európai Környezetvédelmi Jogászok Hálózata által 2016-ban készített jelentésben

- a szándékos károkozás esetén a korlátozott felelősség áttörésével.

Az egyik legfontosabb, a környezeti érdekek érvényesülését szolgáló eltérés az állam mögöttes felelősségének megteremtése. Ez a megközelítés ugyan nehezen egyeztethető össze a szennyező fizet elvvel, de választ ad arra a problémára, amely a környezeti felelősségről szóló irányelv időkorlátjából adódik, vagyis az, hogy az irányelv hatálya nem terjed ki a 2007. április 30-a előtti kibocsátásokra, bekövetkezett káreseményekre, ha azokat a hatályba lépés előtt ténylegesen befejezett tevékenység okozta. A Kvt. ugyanis kimondja, hogy a Kormány környezetvédelmi feladata a jelentős környezetkárosodások, illetve a rendkívüli környezeti események (beleértve a Magyarország területén folytatott hadgyakorlatot is) következményeinek felszámolása, ha a kötelezettség másra nem hárítható. E rendelkezés azonban, minden pozitív hozadéka mellett, megteremti a lehetőségét annak, hogy a környezeti károk – miközben alapvetően társadalmi, közösségi kárt jelentenek úgy, hogy azon tevékenység eredményéből, jövedelméből, amely a kárt okozta, a közösség nem részesült – közösségi forrásból, közpénzből legyenek felszámolva.

Alapvető kötelezettségnek gondoljuk, hogy a lehető legkevesebb környezeti kár következzen be, és ebből is a lehető legkevesebb esetén kelljen azt mondani, hogy az okozót, a felelőst nem tudtuk azonosítani, felelősségvállalására kényszeríteni és a közös pénzből tudjuk csak a helyreállítást elvégezni.

A környezeti felelősség hatékonyabb érvényesítése érdekében a jövő nemzedékek ér-

dekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes, Dr. Bándi Gyula még 2017-ben jogalkotási kezdeményezéssel élt, amely többek között a gazdálkodó szervezet felszámolásakor fennálló környezeti teher kezelési költségeinek fedezeti problémáival és lehetőségeivel is részletesen foglalkozik⁶. A javaslat megvalósítási lehetőségeit annak idején az Országgyűlés is tárgyalta, és az Agrárminisztérium vezetésével szakbizottság is alakult a végrehajtás módjainak kialakítására.

1.2.3. Felelősségbiztosítás vagy pénzügyi biztosíték

A jogi szabályozás egyértelmű célja, hogy a környezethasználó felelőssége a környezethasználat kezdetétől a környezethasználattal járó veszélyek és károk megszüntetéséig és felszámolásáig kiszámítható, átlátható és kikényszeríthető legyen. E körbe tartoznak egyebek között a különböző biztosítékok, alapok és a hatékony hatósági fellépést megteremtő eljárási garanciák.

A szennyező fizet elvére épülő környezeti felelősségi rendszer az állam hatékony működése nélkül torzítja a gazdaságot, versenyhátrányba hozza a jogkövetőket, hiszen a jogellenes magatartást folytatókat mintegy jutalmazza azzal, hogy nem lép fel velük szemben és quasi elfogadja, legalábbis beletörődik a környezet védelmét szolgáló költségek egy részének, vagy akár egészének elkerülésébe.

A Kvt. értelmében a környezethasználó külön kormányrendeletben meghatározott tevékenységéhez környezetvédelmi biztosíték adására köteles, továbbá a tevékenységével okozható előre nem látható környezetká-

⁶ https://www.ajbh.hu/documents/10180/2776705/JNBH_jogszabalyi_javaslat.pdf/61968154-4a75-bf07-0479-10a667263033

rosodások felszámolása finanszírozásának biztosítása érdekében – külön jogszabályban meghatározott feltételek esetén – környezetvédelmi biztosítás kötésére kötelezhető.

A környezethasználó a külön kormányrendeletben meghatározottak szerint környezetvédelmi céltartalékot képezhet a jövőben valószínűleg vagy bizonyosan felmerülő környezetvédelmi kötelezettségeire. A kormányrendeletben meghatározott tevékenységeket, valamint a biztosíték formáját és mértékét, felhasználásának feltételeit, elszámolásának és nyilvántartásának szabályait, továbbá a környezetvédelmi biztosítás szabályait a Kormányrendeletben állapítja meg.

A hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény (Ht.) ennél konkrétabban fogalmaz: a hulladékgazdálkodási engedélyhez vagy nyilvántartásba vételhez kötött tevékenységet végző gazdálkodó szervezetnek a tárolásra kerülő hulladék mennyiségével arányos pénzügyi biztosítékot kell képeznie, ami a hulladék kezeléséhez szükséges költségeket mindenkor fedezni tudja. A hulladéklerakó működése során esetlegesen bekövetkező környeztkárosodás felszámolására, a lerakó rekultivációjára és utógondozására céltartalékot kell képezni. A tevékenységével okozható, előre nem látható környezeti károk felszámolását lehetővé tevő finanszírozás biztosítása érdekében környezetvédelmi biztosítást kell kötnie annak a kormányrendeletben meghatározott gazdálkodó szervezetnek, amely a rendeletben meghatározott mennyiségű hulladékot termel, vagy amely pénzügyi biztosítékot köteles képezni, vagy országhatárt átlépő hulladékszállítást végez. A részletes szabályokat rendelet határozza meg.

A végrehajtási szabályok a mai napig hiányoznak. A Ht. alapján azonban a hulladékgazdálkodási hatóság a hulladékgazdálkodóktól olyan biztosítékot vár el, ami akkor is elegendő a telephelyen található hulladék elszállíttatására,

kezelésre, átadására, ha ellene csődeljárás, felszámolási eljárás indul, és esetleg nehézséget okozna számára a hulladékról való megfelelő gondoskodás.

Az objektív felelősség érvényesítése – a tevékenységből eredő károk okozó általi megtérítésének kötelezettsége – miatt is szükség lenne egyértelmű részletes szabályokra a biztosítás terén is (pl. veszélyes áru/hulladék fuvarozás, vagy az egyes hulladékgazdálkodási tevékenységek). Mivel a felelősségvállalás és a biztosítás nem lehet megosztott, szükség lenne a biztosítók részéről is a szakmai biztosítások rendszerének felülvizsgálatára és adott esetben a hulladékgazdálkodás, mint tevékenység önálló biztosítására is.

Azon gazdálkodó szervezeteknek, amelyek tevékenysége során környezeti kockázat jelentkezik, megfelelő biztosítékkal kell rendelkezniük az esetlegesen bekövetkező környeztkárosodás azonnali elhárításához. A részletes szabályok hiányában azonban számos kötelezett nincs kellően biztosítva. A megfelelő végrehajtási szabályozással lenne megoldható, hogy a hatóság a felszámolás alá kerülő ügyfelek biztosítékából megfelelő pénzeszközzel rendelkezzen, mentesítve az államot a költségek alól.

A kérdéses pénzügyi eszközökkel szemben általában hármass elvárás fogalmazható meg:

- legyen megbízható: ne szűnjön meg,
- legyen elégséges: alkalmas a beavatkozáshoz szükséges költségek fedezésére,
- legyen elérhető: mégpedig a szükséges beavatkozás pillanatában.

Nem elhanyagolható emellett az a lehetőség, hogy – ez kiváltképpen a biztosításra igaz – közreműködik az állam ellenőrző szerepének gyakorlati megvalósításában, némileg képes tehermentesíteni a közigazgatást ebben a tekintetben is.

1.2.4. A környezeti kár és a környezeti teher

Nem árt tisztázni, hogy mit is értünk környezeti kár, illetőleg környezeti teher alatt, különösen akkor, ha figyelembe vesszük e kifejezéseket – a módosításokat is beleértve – több, mint ezer hazai jogszabály használja. Ugyanakkor a környezeti teher fogalmát egyedül **a felszámolási eljárás és a végelszámolás környezet- és természetvédelmi követelményeiről** szóló 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet (Fkr.) definiálja, míg a környezeti kár értelmezése csak áttételesen lehetséges a Kvt. környezetkárosodás meghatározása alapján. A felelősségi szabályok részletesen kitérnek a környezetterhelés, -veszélyeztetés, -szennyezés, -károsítás eseteire, a környezethasználó kötelezettségeire, a kármegelőzési, kárelhárítási és kármentesítési feladataira.

Ezek alapján **környezeti kár**nak tekinthetünk minden, már bekövetkezett, a Kvt. szerinti környezetkárosodást; *azaz a környezetben, illetve valamely környezeti elemben közvetlenül vagy közvetve bekövetkező, mérhető, jelentős kedvezőtlen változást, illetve valamely környezeti elem által nyújtott szolgáltatás közvetlen vagy közvetett, mérhető, jelentős romlását.* A kár mértékét már a Kvt. is gazdasági alapon közelíti meg, *amikor megelőzési, illetve helyreállítási költségként definiál minden olyan költséget, amely a környezetkárosodás megelőzéséhez, illetve az eredeti állapot helyreállításához szükséges, beleértve a környezetkárosodás, valamint annak közvetlen veszélyének felméréssel kapcsolatos költségeket, a lehetséges intézkedések felmérésének költségeit, az adatgyűjtés költségeit, a jogi költségeket, a monitoring és az ellenőrzés költségeit, továbbá a kártalanítás összegét. A megelőző intézkedések és a megelőzési költségek pedig már átvetnek a környezeti teher fogalmához.*

A **környezeti teher** fogalmát a Fkr. már kimondottan a felszámolási és végelszámolási

szempontok alapján határozza meg (bár a kifejezést a Cstv. is használja):

„környezeti teher minden olyan – a gazdálkodó szervezetre háruló, illetve a felszámoló vagy végelszámoló felelősségi körébe tartozó – kiadással járó teendő, amely a környezet- és természetvédelmi jogszabályok és hatósági előírások által előírt követelmények kielégítéséhez szükséges.”

Ebben tehát megjelennek azok az elemek, amelyeket a környezethasználónak a környezetveszélyeztetés, -szennyezés, -károsítás elkerülése, megelőzése érdekében meg kell tennie, akár jogszabályi kötelezettsége, akár hatósági előírások alapján, akkor is, ha nem következett be környezetkárosodás. A definíció viszont – éppen a speciális cél miatt – nem alkalmazható általánosan, mivel az csak a (megszűnő) gazdálkodó szervezetekre, és azon belül is csak a felszámolók felelősségi körében érvényesíthető terhekre terjed ki. Így nehezen, vagy egyáltalán nem alkalmazható a magán-személyek tulajdonában lévő, vagy a már megszűnt cégek ingatlanjain jelen lévő, adott esetben „örökölt” terhekre.

Emellett megjelenik a szabályozásban a **bizonnyított környezeti teher**: *az elfogadott nyilatkozatban, illetve a jóváhagyott állapotvizsgálatban meghatározott környezeti teher.* Ez a definíció azonban már kimondottan csak a felszámolási eljáráshoz kapcsolódik, amely ebben a formában végképp nem általánosítható.

1.2.5. A környezeti kockázatok és terhek feltárása és súlyozása

Mindezek alapján egy cég környezeti terhei alapvetően három típusba sorolhatók:

- a környezetet veszélyeztető, potenciálisan szennyező, károsító források előírásoknak megfelelő biztonságos kezelése,

- a tevékenységből eredő környezetterhelések, kibocsátások jogszabályoknak megfelelő menedzselése (határértékek és korlátozások, kezelési kötelezettségek teljesítése, mérés/monitorozás, nyilvántartás és adatszolgáltatás),
- a meglévő szennyeződések és károsodások továbbterjedésének megakadályozása és felszámolása.

A megelőzés elvének megfelelően elsődleges a kibocsátások megfelelő kontrollja és kezelése, amelyhez szorosan kapcsolódik a veszélyforrások biztonságban tartása, a veszélyeztető hatások érvényesülésének kizárása, kockázatának minimalizálása. Az egyes tevékenységek környezeti kockázatait ma már több módszerrel és több szempontból is elemzik és értékelik, alapvetően éppen a veszélyforrások és a terhelések jellege és mértéke alapján.

Ugyanakkor a kockázatokat és veszélyeket már eleve értékelik a tevékenység végzésének környezeti feltételeit meghatározó jogszabályok, illetőleg az ezek alapján kiadott tevékenységi engedélyek és az azokat megalapozó dokumentumok.

A kockázatok mérlegelésének szintén fontos dokumentumai a hatóságok által a vállalkozás működése során kiadott kötelezések, bírsághatározatok, esetleges peres eljárások iratai és az ezek alapján megtett intézkedéseket igazoló, bemutató dokumentumok.

Szintén fontos és hasznos forrásai a kockázatok feltárásának a vállalkozás anyagforgalmának nyilvántartásai, az ezekre vonatkozó hatósági bejelentések és adatszolgáltatások dokumentumai (alapanyagok mennyisége és jellege, a hulladékképződés, gyűjtés, szállítás adatai, az ezekre vonatkozó szerződések, vízhasználati, csapadék- és szennyvíz kezelési és kibocsátási paraméterek, levegőterhelési adatok, területhasználati információk stb.).

További információ források lehetnek – ha van ilyen – a tanúsított környezetirányítási rendszerek és/vagy más specifikus irányítási rendszer tanúsítások, akkreditálási és más tanúsítási dokumentumok, fenntarthatósági jelentések.

Környezeti szempontból is egyre nagyobb jelentőséggel bírnak a hitel- és biztosító szervezetek dokumentumai, amelyek szerződéseit, megállapodásait ma már a környezeti kockázatok értékelésén is alapul.

Mindezek alapján nagy biztonsággal megállapítható, hogy mely tevékenységek, illetve veszélyeztető források esetében van leginkább esélye, legnagyobb a kockázata a környezet szennyezésének és/vagy károsításának.

A **tevékenységek** vonatkozásában mindenképpen az első helyen szerepelnek **a katasztrófavédelemről szóló 2011. évi CXXVIII. törvény**, illetve ez alapján a Seveso szabályozás, azaz **a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 219/2011. (X. 20.) Korm. rendelet** hatálya alá tartozó üzemek.

A következő kategóriákat – részben átfedésben az előbbiekkal – a Kvt. és a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról szóló 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet hatálya alá tartozó tevékenységek tartoznak, ezen belül sorrendben

- a környezeti hatásvizsgálathoz kötött környezetvédelmi engedély,
- az egységes környezethasználati engedély,
- a környezetvédelmi felülvizsgálathoz kötött környezetvédelmi működési engedély,
- az egybefoglalt környezethasználati engedély,
- a környezetvédelmi hatóság által kiadott határozat,

- a környezetvédelmi hatóság szakhatósági állásfoglalása figyelembevételével más hatóság által kiadott határozat

alapján végzett tevékenységek.

Kockázatosnak tekinthetők az előbbiekkal részben átfedésben lévő, **a telepengedély, illetve a telep létesítésének bejelentése alapján gyakorolható egyes termelő és egyes szolgáltató tevékenységekről, valamint a telepengedélyezés rendjéről és a bejelentés szabályairól** szóló 57/2013. (II. 27.) Korm. rendelet hatálya alá tartozó tevékenységek, illetve általában a szakképesítéshez kötött tevékenységek, így az **egyes ipari és kereskedelmi tevékenységek gyakorlásához szükséges képzésekről** szóló 34/2021. (VII. 26.) ITM rendelet szerinti is.

A **veszélyeztető források** tekintetében első sorban a földtani közeget (talajt) és a felszín alatti vizeket (talajvizet) veszélyeztető források azonosítása szükséges, amelyek nem megfelelő kezelése előbb helyi, viszonylag könnyen elhárítható szennyezést, majd elsősorban a talajvíz közvetítésével a szennyeződés terjedését és áttételesen a felszíni vizek, a mélyebb talajrétegek, kőzetek, vízbázisok, természeti élőhelyek stb. szennyeződését majd károsodást okozhatják. E szempontból kiemelt figyelmet érdemelnek a veszélyes anyag és hulladék tároló és gyűjtő helyek, valamint a szennyvíz gyűjtő, ülepítő, szűrő, tisztító létesítmények, csővezetékek, különösen, ha ezek a felszín alatt helyezkednek el.

A leggyakoribb szennyező források a fűtő- és üzemanyagok, más olajtermékek és folyékony vegyi anyagok tárolótartályai, vezetékei és felhasználási helyei (üzemi területek, töltő és átfejtő állomások), illetve hulladékképződési és gyűjtési helyei (pl. gépjárműmosók, karbantartó műhelyek, kármentők, ülepítők, iszaptárolók).

A cég megszűnésekor környezeti teherként – és értelemszerűen veszélyeztető forrásként – jelentkezik a telephelyeken található hulladék is. **A hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény** (Ht.) ugyan kimondja, hogy a termelő és vagy hulladékgazdálkodó vállalkozás telephelyén a hulladék egy évnél tovább nem tárolható, hanem annak megfelelő kezeléséről (hasznosításáról vagy ártalmatlanításáról) ezen időn belül gondoskodni kell (ideértve a szükséges engedélyekkel rendelkező hulladékgazdálkodónak – kereskedőnek, közvetítőnek vagy kezelőnek – történő átadást is). E kötelezettségre – mivel a hulladék környezetterhelő, veszélyeztető anyagnak számít – a környezeti felelősségi szabályok ugyanúgy kiterjednek.

Ha felszámolás alá kerülő vállalkozás tulajdonában, birtokában, telephelyén vagy bárhol más birtokában hulladék van, annak az előbbiektől szerinti elszállításáról és kezeléséről gondoskodnia kell. Ha a vagyon erre nem biztosít fedezetet, vagy a vagyon részeként nem lehet értékesíteni, akkor biztosítani kell a hulladék biztonságos tárolásának feltételeit (a kiömlés, kiszóródás elkerülését, megakadályozását). Ha a területen tárolt hulladék a környezetet veszélyeztet, kármegelőzést, illetve kárelhárítást kell végezni, a hulladék átcsomagolásával, a kiömlött hulladék összeszedésével, a szennyeződött terület feltakarításával szükséges a környezet károsodásának megakadályozása. Ezzel a későbbi, jelentős mértékű szennyezés, károsodás elkerülhető, a kárfelszámolás miatt felmerülő eljárási idő és egyre nagyobb költségigény mérsékelhető.

Hasonló módon kell gondoskodni a még meglévő – különösen a veszélyes – anyagok és termékek, gépek, berendezések biztonságos, előírásoknak megfelelő tárolásáról azok értékesítéséig és az új tulajdonosának átadásáig, ennek hiányában selejtezésükről és hulladékként történő kezelésükről kell gondoskodni.

A veszélyeztető források feltárását és biztonságba helyezését követően kerülhet sor az ezekből származó, esetleg **bekövetkezett szennyezések, szennyeződések** azonosítására. Ebből a szempontból elsődleges a telephely felszínborítottságának vizsgálata; így a burkolt felületek épsége, illetve repedezettsége, különös tekintettel a veszélyes anyagok és hulladékok tároló helyein, különösen a nyílt téri tárolóhelyeken, az üzemcsarnokokban, valamint a csapadékvíz gyűjtő, elvezető rendszereknél. Ezeken és ezek környékén a felszíni kiömlési, kiszóródási foltok, felületi elszíneződések szennyező forrást jelenthetnek. A burkolatlan talajfelszínen ugyanilyen nyomok

Régi töltőállomások mindig tartogatnak kármentesítési feladatokat

Forrás: ELGOSCAR Zrt.

utalhatnak szennyeződésre, a növényzettel borított felszíneken e mellett a növényzet elszíneződése, kiszáradása szintén szennyeződésre hívhatják fel a figyelmet. Szennyező forrásként jelentkezhetnek a feltöltött területek is, attól függően, hogy mivel történt a feltöltés.

Ezeknél minden esetben fennáll a talajvízbe oldódás, a csapadékvízzel kimosódás, illetve a talajba mosódás, csakúgy, mint a felszíni vagy felszín alatti tartályok, csővezetékek, szállítási útvonalak környezetében. A szennyezés terjedésére utalhatnak terjedési csóvák, pangóvizek, tócsák elszíneződése is.

Meg kell győződni arról, hogy vannak-e a telephelyen és a környezetében szennyezést ellenőrző monitoring létesítmények, talajvíz figyelő kutak – ezek üzemeltetőinek észlelési adatai, nyilvántartásai alapján adott esetben azonosítani lehet a szennyező anyagok jelenlétét, koncentrációjának változását, terjedésének irányát.

Felszámolás alatt álló vegyipari üzem hátrahagyott hulladéka

Forrás: ELGOSCAR Zrt.

A szennyezettség, illetve annak gyanúja esetén mindenképpen szükséges egy átfogó állapotfelmérés, amelynek elvégzéséhez mindenképpen szakértő bevonása, megbízása szükséges. Az állapotfelmérés alapján a szakértő beavatkozási tervet és költségbecslést készít, amely alapján a hatóság határozatban dönt a kárfelszámolás elrendeléséről, annak tartalmáról és ütemezéséről.

1.2.6. A környezeti felelősség érvényesítése - szankciók

A környezet védelmével összefüggő jogi felelősség általános alapjait a Kvt. IX. fejezete rögzíti. A törvényben előírtak megfelelnek az EU-ban és az OECD tagországokban alkalmazott gyakorlatnak, illetve a környezeti károk megelőzése és felszámolása tekintetében a környezeti felelősségről szóló, 2004. április 21-i 2004/35/EK irányelvben előírtaknak.

A környezethasználó a törvényben meghatározott és más jogszabályokban szabályozott módon büntetőjogi, polgári jogi és közigazgatási jogi felelősséggel tartozik tevékenységének a környezetre gyakorolt hatásaiért.

A törvényben rögzítettek alapján a környezethasználó – felszámolás alatt álló vállalkozás esetében pedig a felszámoló – köteles

a) a környezetveszélyeztető magatartástól, illetve környezetkárosítástól tartózkodni, valamint az általa folytatott környezetveszélyeztető magatartást, illetve a környezetkárosítást abbahagyni;

b) környezetveszélyeztetés, valamint környezetkárosodás esetén a környezetvédelmi hatóságot azonnal tájékoztatni, továbbá a környezetvédelmi hatóság által, valamint a külön jogszabályban meghatározott információkat megadni;

c) környezetkárosodás bekövetkezése esetén minden lehetséges intézkedést megtenni a környezetkárosodás enyhítése, a kárelhá-

Elhagyott növényvédőszer raktárak

Forrás: Raska Gabor

rítás, illetve a további környezetkárosodás megakadályozása érdekében, így különösen haladéktalanul ellenőrzése alá vonni, feltartóztatni, eltávolítani vagy más megfelelő módon kezelni a környezetkárosodást okozó anyagokat, illetve más károsító tényezőket azzal a céllal, hogy korlátozza vagy megelőzze a további környezetkárosodást és az emberi egészségre gyakorolt kedvezőtlen hatásokat vagy a környezeti elem által nyújtott szolgáltatások további romlását;

d) környezetkárosodás bekövetkezése esetén az eredeti állapotot vagy a külön jogszabályban meghatározott, az eredeti állapothoz közeli állapotot helyreállítani, valamint a környezeti elem által nyújtott szolgáltatást visszaállítani vagy azzal egyenértékű szolgáltatást biztosítani;

e) az általa okozott környezetkárosodásért helytállni és a megelőzési, illetve helyreállítási költségeket viselni.

Az a), illetve e) pontban foglaltak elmaradása vagy eredménytelensége esetén a környezetvédelmi hatóság, illetőleg a más hatóság által engedélyezett tevékenység esetén a környezetvédelmi hatóság megkeresésére az engedélyező hatóság, illetve a bíróság – a környezetveszélyeztetés vagy környezetkárosodás mértékétől függően – a környezetveszélyeztető, illetve környezetkárosító tevékenység folytatását korlátozza, az általa megállapított feltételek biztosításáig felfüggeszti vagy megtiltja.

Ha a megelőző és a helyreállítási intézkedések elvégzése más tulajdonában, birtokában (használatában) álló területet érint, az érintett ingatlan tulajdonosa, birtokosa (használója) tűrni köteles a megelőző és helyreállítási intézkedések elvégzését. Az érintett ingatlan tulajdonosát, birtokosát (használóját) kártalanítás illeti meg.

A környezethasználó külön kormányrendeletben meghatározott tevékenységéhez környezetvédelmi biztosíték adására köteles, továbbá a tevékenységével okozható

előre nem látható környezetkárosodások felszámolása finanszírozásának biztosítása érdekében – külön jogszabályban meghatározott feltételek esetén – környezetvédelmi biztosítás kötésére kötelezhető. A környezethasználó a külön kormányrendeletben meghatározottak szerint környezetvédelmi céltartalékot képezhet a jövőben valószínűleg vagy bizonyosan felmerülő környezetvédelmi kötelezettségeire. E tevékenységeket, valamint a biztosíték formáját és mértékét, felhasználásának feltételeit, elszámolásának és nyilvántartásának szabályait, továbbá a környezetvédelmi biztosítás szabályait a Kormány rendeletben állapítja meg.

A környezetkárosodásért, illetve a környezetveszélyeztetésért való felelősség – az ellenkező bizonyításáig – annak az ingatlannak a környezetkárosodás, illetve környezetveszélyeztetés bekövetkezésének időpontját követő mindenkori tulajdonosát és birtokosát (használóját) egyetemlegesen terheli, amilyen a környezetkárosítást, illetve környezetveszélyeztető magatartást folytatták. A tulajdonos mentesül az egyetemleges felelősség alól, ha megnevezi az ingatlan tényleges használóját, és kétséget kizáróan bizonyítja, hogy a felelősség nem őt terheli. (Ugyanez érvényes a nem helyhez kötött (mozgó) környezetszennyező forrás tulajdonosára és birtokosára (használójára) is.)

Ha több környezethasználó közösen hoz létre olyan gazdálkodó szervezetet, amelyben korábban végzett azonos vagy egymást kiegészítő tevékenységüket egyesítik, a környezetvédelmi kötelezettségek tekintetében a létrehozott gazdálkodó szervezet az alapítók jogutódjának minősül, felelőssége pedig az alapítókkal egyetemleges.

A gazdasági társaság és egyéni cég azon

Tipikus régi vegyipari tevékenységből hátramaradt anyagmaradék

Forrás: Elgoscár Zrt.

tagjai (részvényesei), valamint vezető tisztségviselői, akik olyan határozatot (intézkedést) hoztak, amelyről tudták, vagy az elvárható gondosság mellett tudhatták volna, hogy annak végrehajtásával a társaság környezetkárosodást okoz, a társaság megszűnése esetén korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a társaságot terhelő, a társaság által nem teljesített helyreállítási és kártérítési kötelezettségekért. Mentesül a felelősség alól a gazdasági társaság és egyéni cég azon tagja (részvényese), illetve vezető tisztségviselője, aki a határozat (intézkedés) megho-

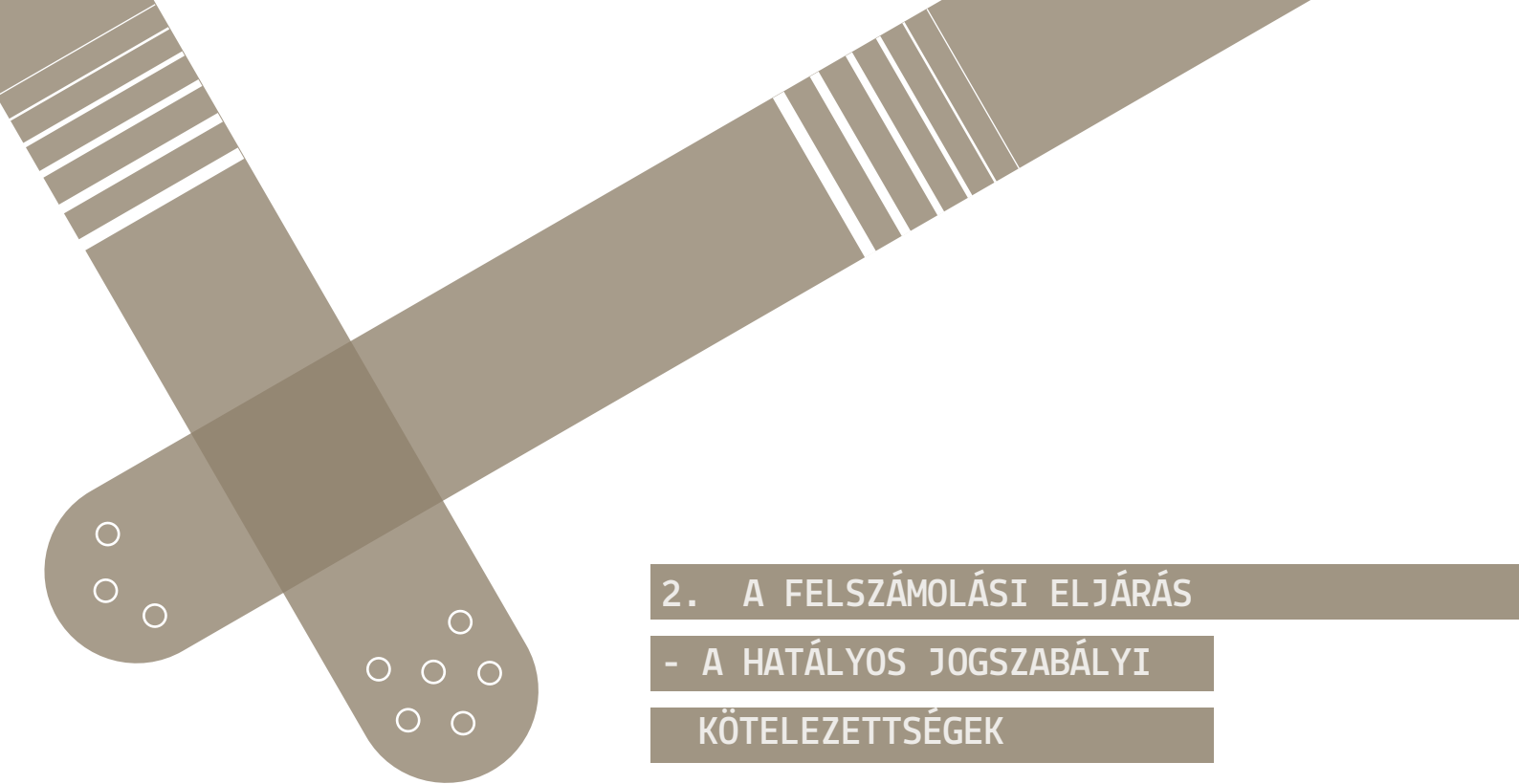
zatalában nem vett részt, a határozat ellen szavazott, illetve az intézkedéssel szemben tiltakozott.

A gazdasági társaság és egyéni cég azon vezető tisztségviselője, akit a kárfelelősség terhel, kötelezettsége teljesítéséig nem lehet olyan gazdasági társaság és egyéni cég vezető tisztségviselője, amely a tevékenységét környezetvédelmi engedély, egységes környezethasználati engedély, illetve a hulladékgazdálkodásról szóló külön jogszabály szerinti engedély birtokában végezheti.

*Elhagyott papír- és cellulózzgyár
kármentesítése*

Forrás: Denkstatt Kft.

2. A FELSZÁMOLÁSI ELJÁRÁS

- A HATÁLYOS JOGSZABÁLYI

KÖTELEZETTSÉGEK

A cégek megszűnésének hosszú folyamatát szabályozó jogszabályok eltérő eljárásrendeket követnek, és ez több esetben lehetővé teszi olyan értelmezések kialakítását, amelyek kifejezetten hátrányára vannak a környezeti kárért való felelősség megállapításának. A felszámolás alapesetben azért indul, mert a gazdálkodó szervezet valamilyen oknál fogva fizetőképtelenné vált. A környezeti károk megterülése ezen a ponton már erősen kétséges, csak abban lehet bízni, hogy a cég vagyona fedezetet jelent majd a kötelezettségekre is.

Végelszámolásra akkor kerül sor, ha a társaság vezető szerve elhatározza a társaság jogutód nélküli megszűnését, és úgy értékeli, hogy a meglévő vagyona elegendő lesz a hitelezői igények kielégítésére, tehát úgy tud megszűnni, hogy nem marad fenn tartozása. A végelszámolás során is kiderülhet, hogy olyanok a kötelezettségek, hogy azokat a cég vagyona nem fedezi, ilyenkor a végelszámolónak felszámolást kell kezdeményeznie, így a végelszámolási eljárás felszámolási eljárásba fordul át. A felszámolási eljárás lényege ezért a végelszámolással szemben az, hogy itt már látható, hogy a cég fizetőképtelen, és ezért nem tudja majd valamennyi tartozását kiegyenlíteni.

Ha a végelszámolás alatt álló cég felszámolás alá kerül, és megállapítható, hogy a végelszámoló alapos ok nélkül késlekedett a felszámolási eljárás kezdeményezésével, vagy nem tett meg mindent a hitelezők veszteségeinek csökkentése, illetve a környezeti károk mérséklése, a kármentesítés érdekében, vagy egyes hitelezőket mások rovására előnyben részesített, úgy a bíróság a felszámolókat vagy a hitelezőket keresetere arra kötelezheti a végelszámolót, hogy a cég vagyonához a károkozás összege mértékéhez

igazodó tőke-hozzájárulást teljesítsen és ez esetben a díja is – részben vagy egészben – megvonható.

A cégek megszűnésével kapcsolatos eljárási szabályokat a **csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (Cstv.)** és részben a **cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (Ctv.)** határozza meg. Ennek előírásaira csak annyiban térünk ki, amennyire azok a megszűnő cégek környezetvédelmi kötelezettségeit, illetve az azok teljesítéséhez szükséges lépéseket érintik. A környezeti terhek megállapításával, feltárásával és megszüntetésével kapcsolatos feladatokat általánosan a **felszámolási eljárás és a végelszámolás környezet- és természetvédelmi követelményeiről szóló 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet (Fkr.)** állapítja meg. Az eljárás során számos más, a gazdálkodó szervezetek működését, pénzügyi, gazdálkodási, környezeti kármegelőzési, -elhárítási és -mentesítési kötelezettségeit meghatározó szabályozást kell még figyelembe venni és adott esetben érvényesíteni.

Ezeket – a teljesség igénye nélkül – a mellékletben soroljuk fel.

A környezeti terhek kezelésével, a környezeti felelősség érvényesítésével kapcsolatos alapvető szabályokat a **környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény (Kvt.)** határozza meg. A környezetkárosodás megállapítása és megszüntetése kapcsán a következő kormányrendeletek előírásait is figyelembe kell venni:

- 219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet a felszín alatti vizek védelméről
- 220/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet a felszíni vizek védelmének szabályairól

- 90/2007. (IV. 26.) Korm. rendelet a környeztkárosodás megelőzésének és elhárításának rendjéről
- 91/2007. (IV. 26.) Korm. rendelet a természetben okozott károsodás mértékének megállapításáról, valamint a kármentesítés szabályairól

A Cstv. számos olyan rendelkezést tartalmaz, ami környezetvédelmi feladatokhoz kapcsolódik. Nem teljes felsorolás szerint

- a Cstv. 31. § rendelkezik a környezet- és természetvédelmi nyilatkozatról,
- a 48. § (3)-(5) bekezdése a felszámoló környezetvédelmi feladatairól,
- az 57. § (2) a környezetvédelmi kiadások besorolásáról,
- a 33/A. § a vezetői felelősségről,
- a 67. § (9b) és (9c) bekezdése a stratégiaileg kiemelt szervezetek vagyonának értékesítéséről.

A Kvt. 105.§-a mondja ki, hogy a környezethasználó jogutód nélküli megszűnése esetén a felszámolás vagy végelszámolás során, illetve állami vállalat gazdasági társasággá alakulása, állami vagyon hasznosítása és értékesítése során, állapotfelmérés alapján a vagyonfelmérésben szerepeltetni kell a tevékenység következtében létrejött környeztkárosodások kárelhárítási és kártérítési költségeit.

Ezen túl a felszámolási eljárásban is érvényesülnek az Alaptörvény, a Ptk., a Btk. környezetvédelemmel kapcsolatos előírásai.

A felszámolásra kerülő céget a következőkben adósként, az adóssal szemben követeléssel élőt hitelezőként, az eljárást lefolytatót felszámolóként, a környezetvédelmi terhekkel kapcsolatban eljáró, illetékes megyei kormányhivatal környezet- és természetvédelmi részlegét (ideértve hulladékot érintő kérdésekben a hulladékgazdálkodási hatóságot,

valamint az eljárásokba adott esetben bevonandó vízügyi hatóságot is) hatóságként említjük.

2.1. A környezeti terhekkel kapcsolatos eljárásrend

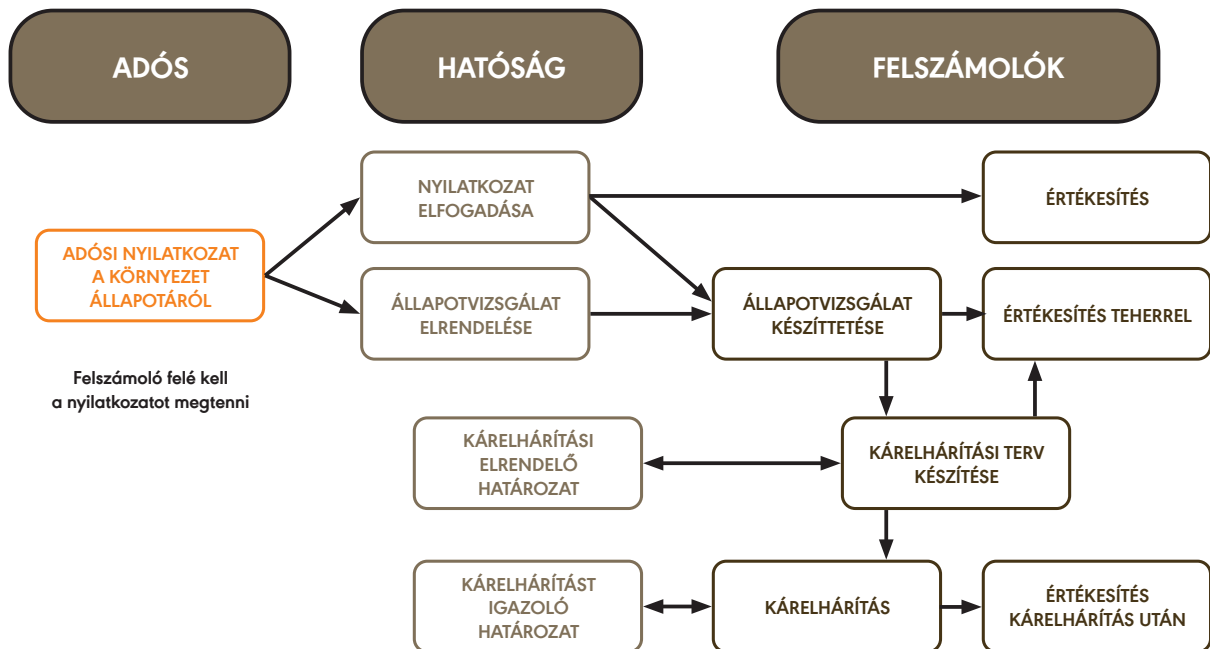
A hazai eljárásrendet alapvetően a Cstv. és a Fkr. határozza meg. Ennek alapját a környezeti terhekről szóló, az adós által elkészítendő és a felszámoló által a hatóságnak benyújtandó nyilatkozat képezi. A nyilatkozat és saját ismeretei alapján a hatóság szükség esetén állapotfelmérést rendel el, majd ha ennek eredménye indokolja – azaz környezeti károsodást mutatott ki – kárelhárítási tervet készített. Az elfogadott terv alapján kezdődhetnek meg a tényleges kárelhárítási, illetve kármentesítési munkálatok.

2.1.1. Az eljárás megindítása – A felszámolás elrendelése, a felszámoló kijelölése

Az adós felszámolását a bíróság jogerős végzésben rendeli el, amiről értesíti a hatóságot. Egyidejűleg a felszámolás elrendelését közzéteszi a Cégbközlönyben is. A közzétett követően a bíróság kijelöli a felszámolót, ami elektronikus úton, a véletlen kiválasztás módszerével történik. A rendszer elvileg biztosítja, hogy olyan felszámoló kerüljön kijelölésre, aki szakértelemmel rendelkezik az adós gazdálkodó szervezet tevékenységi körében, és rendelkezésére állnak az eljárás lefolytatásához igazodó eszközök és humán kapacitás. Ugyanakkor felszámolótól elvárt ismeretek között nem szerepel a környezetvédelem, ezért a környezeti terhek megítéléséhez a felszámoló az adósra, illetve külső szakértőre – és nem utolsó sorban a hatósággra – tud támaszkodni.

A felszámolás alá vont cég összes tevékenységének ismerete nyilván elengedhetetlen a cég felelősségébe tartozó környezeti terhek

A KÖRNYEZETI TERHEK FELTÁRÁSÁNAK ÉS FELSZÁMOLÁSÁNAK FOLYAMATA

és az esetleg fennálló környezeti károk azonosításához. Ugyanakkor alapvető felelősségi szabály az, hogy az okozott környezeti kárral kapcsolatos költségeket az okozónak kell megtérítenie. Az okozó személyének „megtalálása” már önmagában olyan bizonyítási kérdést jelent, amit a gyakorlatban sokszor csak költséges vizsgálatok után lehet megválaszolni, és gyakori, hogy nem egy, hanem több, részben már megszűnt, részben átalakult, részben még létező okozót lehet azonosítani. Sajnos a szennyezés forrása, vagy keletkezésének ideje sem mindig azonosítható. Ami könnyebben azonosítható, az a szennyezés, annak forrása, és a technológia, amivel okozták, okozhatták. Ezek a tények közvetve mutatják, hogy ki lehet az okozó, de ez még a legtöbb esetben is csak egy gazdasági társaságot jelent, nagyon sokszor a személyi felelőst nem lehet megtalálni. A jogszabályok ezért kiindulópontnak a megszűnő gazdálkodó szervezet vezetőjét jelölik

meg. Egy összetett tulajdonosi háttérű, több céget több cégen keresztül birtokló gazdálkodó szervezetnél azonban még a tevékenység végző gazdálkodó szervezet vezetőjének azonosítása sem mindig eredményezi a tényleges felelős megállapítását.

A felszámolási eljárás alatt folytatott tevékenység környezetvédelmi, természetvédelmi, hulladékgazdálkodási, termőföldvédelmi és műemlékvédelmi követelményeinek betartására, valamint a környezeti károk, illetve terhek rendezésére az adóst az illetékes hatóságok határozatban kötelezik.

2.1.2. A környezeti teherről szóló nyilatkozat

A felszámolás, végelszámolás során minden cégnek kötelezettsége, hogy nyilatkozzon a telephelyén fennálló és/vagy a telephelyéről származott (származó) környezeti károsodá-

sokról, környezeti terhekről, amelyekből bíróságfizetési vagy egyéb fizetési kötelezettség, a károsodások, terhek rendezéséhez szükséges kiadás származhat, így többek között a vállalkozás telephelyein lévő hulladékokról, az ezek kezelésével kapcsolatos, még végre nem hajtott hatósági határozatokról, illetve folyamatban lévő ellenőrzésekről is.

A fentieket részletező tartalmi követelményeket az Fkr. 1. melléklete tartalmazza.

A nyilatkozatot a felszámolás alatt álló *gazdálkodó szervezet vezetője köteles a felszámolás kezdő időpontjától számított 15 napon belül a felszámolónak, és a felszámoló útján a hatóságnak benyújtani.* (Megjegyezzük, hogy az Fkr. 30 napos határidőt tartalmaz.)

Egyúttal – a felszámoló kérésére – tájékoztatnia kell a felszámolót a cég felszámolás előtti minden tevékenységéről.

A felszámolás megindításáról a hatóság tehát nemcsak a bíróság értesítéséből vagy a Cégléközlöny napi böngészéséből, hanem az eljárás megindítása után 15 napon belül tett nyilatkozatból is értesül, amelyet a felszámoló köteles közvetlenül eljuttatni a hatóságnak.

A nyilatkozat minden eljárásban kötelező. Tartalmaznia kell minden olyan – a gazdálkodó szervezetre háruló, illetve a felszámoló vagy végelszámoló felelősségi körébe tartozó – kiadással járó teendőt, amely a környezet- és természetvédelmi jogszabályok és hatósági előírások által előírt követelmények kielégítéséhez szükséges.

A nyilatkozattételkor ki kell térni arra, hogy a Törvényszéknél, vagy Bíróságnál bejegyzett tevékenységi körök közül a cég a telephelyein az elmúlt 10 évben melyiket gyakorolta, milyen technológiákat, berendezéseket és anyagokat használt. Ki kell térni a telephelyen a jogelőd vagy jogelőd szervezet által folytatott tevékenységekre is (amennyire azok ismeretesek).

A nyilatkozatnak ki kell térnie a következőkre:

- A telephelyre vonatkozó területi védettségi korlátozások (természetvédelem, műemlékvédelem, vízbázisvédelem, levegőtisztaság-védelmi, zajvédelmi kategória...)
- Van-e (kellene-e lennie) környezetvédelmi megbízott vagy felelős (ha van, célszerű a nyilatkozat kitöltésébe bevonni)
- Érintettség környezetvédelmi polgári peres eljárásban a megelőző 5 évben, ennek leírása
- Környezeti állapot részletes jellemzése
- Levegőtisztasági adatok
- Vizek igénybevétele, terhelése
- Hulladékképződés, tárolás, szállítás, kezelés
- Veszélyes anyag, alapanyag kezelés és tárolás
- Zaj és egyéb fizikai tényezők
- Talajvédelem
- Erdővagyon-védelem
- Természetvédelem
- Környezeti állapot részletes jellemzőinek összefoglalása, a telephelyet terhelő, vagy onnan eredő károk megjelölése, vagy a tevékenység beszüntetésével jelentkező károk bemutatása
- Kármegelőzés, kárelhárítás teendői ütemezve, költségtervvel ellátva.

A nyilatkozattételi kötelezettség teljesítésének kell tekinteni, ha a nyilatkozó a felszámoló útján arról nyilatkozik, hogy legfeljebb 90 napos határidővel szakértőnek megbízást adott teljes körű környezeti állapotvizsgálat elvégzésére.

A nyilatkozat a környezeti teher meglétéről alapvető fontosságú, mert abban az esetben, ha az adott céget érintő környezeti teherről (az általa vagy jogelődje által okozott kár, vagy

olyan ingatlant tulajdonol, ami környezeti kárral terhelt) bármilyen oknál fogva a hatóságnak nincs tudomása, akkor a nyilatkozat nem megfelelő tartalma már előidézzi azt a helyzetet, amiben a környezeti kár feltáratlan maradhat. Kétségtelen, hogy a környezeti kár ránézésre sokszor nem állapítható meg. Ismertek azonban azok a tevékenységek, amelyek jellemzően környezeti kárral jár(hat)nak, vagy a technológiai folyamatban olyan anyagokat szerepelnek, amelyek környezetre gyakorolt hatása jelentős. Ma már az ilyen tevékenységek mindegyikének lennie kell valamiféle környezetvédelmi engedélynek.

Végelszámoláskor a végelszámolónak kell – *szükség szerint(!)* – 15 napon belül értesítenie a hatóságot a folyamat megindításáról, és ez esetben az értesítésnek tartalmaznia kell a megfelelően kitöltött nyilatkozatot is. A környezeti terhek rendezésének technikai és műszaki feltételei egyebekben megegyeznek a felszámolásra meghatározottakkal.

A nyilatkozatot az adósnak kell megtennie, és azt a felszámolónak kell benyújtania a hatósághoz. Ez kettős garanciát jelent, mivel így bizonyos, hogy nem csak a gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselője, hanem a felszámoló is birtokában van a gazdálkodó szervezet után visszamaradó esetleges környezeti terhekre vonatkozó információknak. Így, ha a vezető tisztségviselő nem teszi ezt meg, vagy nem jelentkezik, illetve nem érhető el, sokszor a felszámolótól várják el a hatóságok, hogy tegyen eleget a környezetvédelmi nyilatkozattételi kötelezettségnek, mivel a felszámoló az első, aki tudomást szerez a nyilatkozattétel elmulasztásáról.

A bíróság kötelezheti a vezető tisztségviselőt többek között azon költségek viselésére is, amelyek a nyilatkozattétel felszámoló részéről megbízott szakértő által történő elvégzésével merültek fel. A felszámoló emellett pénzbír-

ság kiszabását is kezdeményezheti a bíróságnál. A felszámoló tehát abban a helyzetben van, hogy a nyilatkozattétel elmulasztását meg tudja állapítani, és lépéseket is tehet annak pótlása/kikényszerítése érdekében.

Az Fkr. értelmében (13. § a) pont) a környezeti nyilatkozat kialakításához szükséges kiadások is a környezeti károsodások és terhek rendezését szolgáló *felszámolási költségnek minősülnek*.

A 2020. január 1-től hatályos módosítás ellenére sok esetben ma is a felszámolás alá került gazdálkodó szervezetek nyújtják be a nyilatkozatot, amelyet így nem lehet befogadni, ezért ismételten be kell azt nyújtani a felszámoló útján.

Nyilatkozat hiányában a hatóság a nyilvántartása alapján, a bejegyzett tevékenységi körök figyelembevételével is szűri a felszámolás alá került cégeket, hogy volt-e korábban ügye (a cégek túlnyomó többségének nincs ilyen ügye; pl. egy lakótelepi ház 3. emeletén működő könyvelő iroda esetében ez nagy biztonsággal elmondható).

A környezetvédelmi hatóság a nyilatkozat alapján vizsgálja, hogy mennyiben állnak fenn, illetve mennyiben állapíthatók meg környezethasználattal járó olyan környezeti hatások, környezeti terhek, amelyek megszüntetéséhez, rendezéséhez a felszámolás során jogok és kötelezettségek kapcsolódnak.

A hatóság ennek alapján környezeti állapotvizsgálatra kötelezheti az érintett gazdálkodó szervezetet, amennyiben van arról ismerete, hogy a környezetre veszélyes tevékenységet végeztek a telephelyen, vagy egyéb információ alapján feltételezhető, hogy környezetkárosítás, környezetveszélyeztetés állhat fenn.

2.1.3. A környezeti állapotvizsgálat

Ha nyilatkozat és a hatósági nyilvántartás alapján a hatóság megállapítja, hogy nincs rendezendő környezeti teher, illetőleg nem ad ki kötelezést környezeti állapotvizsgálat elvégzésére, akkor részben vagy egészben felmenti a felszámolót a kárfelszámolásra irányuló szerződés, illetve a közbenső és a záró mérleg előzetes véleményezésre való megküldése alól. Szintén mentesülést jelent, ha a hatóság 60 napon belül nem kezdeményez intézkedést.

A nyilatkozatot elbíráló hatóság a gazdálkodó szervezetet – lényegében a felszámolót – környezeti állapotvizsgálatra kötelezheti, ha

- telephelyén legalább 20 évre visszamenőleg olyan tevékenység folyt, amelyhez a felszámolás kezdő időpontjában hatályos jogszabályok szerint környezetvédelmi engedély, egységes környezethasználati engedély, vagy hulladékkezelési engedély szükséges,
- a nyilatkozatból, illetve egyéb iratból jelentős környezetkárosodás vagy környezetveszélyeztetés állapítható meg.

A környezeti állapotvizsgálatra kötelezés teljesítési határidejét úgy kell megállapítani, hogy annak eredményeit már a közbenső vagy záró felszámolási mérleg, illetve záró egyszerűsített mérleg készítésénél figyelembe lehessen venni. A környezeti állapotvizsgálat formai és tartalmi követelményeit az Fkr. 2. melléklete határozza meg, amit külső szakértővel kell elkészíttetni.

Az állapotvizsgálat elrendeléséről a környezetvédelmi hatóság értesíti a felszámolást elrendelő bíróságot.

Az állapotvizsgálatot telephelyenként kell elvégezni, ami lehet teljes körű vagy részleges. Részleges állapotvizsgálat esetén a hatóság a határozatban dönt arról, hogy milyen környezeti károsodások, környezeti terhek felmérését kell elvégezni.

Az állapotvizsgálat elkészítésének határideje: 60-150 nap. Jóváhagyott állapotvizsgálat nélkül sem közbenső, sem zárómérleg nem készíthető.

A környezeti nyilatkozatot elbíráló, illetőleg a környezeti állapotvizsgálatot elbíráló hatóság határozatban kötelezi a hatóság az adós gazdálkodó szervezetet a bizonyított környezeti károsodások, terhek rendezésére. (Bizonyított környezeti teher: az elfogadott nyilatkozatban, illetve a jóváhagyott állapotvizsgálatban meghatározott környezeti teher.)

A kötelezés végrehajtásáról a felszámolónak kell gondoskodnia.

Az állapotvizsgálat alapján a hatóság a következő szakkérdéseket vizsgálja: természet- és tájvédelem, hulladékgazdálkodás, levegőtisztaság-védelem, földtani közeg védelme, felszíni és felszín alatti vizek védelme. Az eljárásban a vízvédelmi hatóság szakhatóságként vesz részt.

Fontos, és a kiindulásnál már mérlegelendő probléma, hogy a gazdálkodó szervezetek felelőssége általában korlátozott, vagyis elsősorban a cég vagyona szolgál a felszámolás elindításának pillanatában fennálló valamennyi követelés fedezésére. Tekintve, hogy a környezeti károk felszámolása nagyon költséges, így sokszor a felszámolás elrendelése pillanatában előáll az a helyzet, hogy a cég vagyona nemhogy az egyéb követelések, de a környezeti kár rendezésére sem lesz elegendő. Ebben az esetben kötelezettség az egyszerűsített felszámolási eljárás lefolytatása, de a felszámolónak az egyszerűsített felszámolás írásbeli előkészítése során figyelembe kell vennie a környezeti terhekről szóló nyilatkozat, illetve, ha környezeti állapotvizsgálat elvégzésre került, annak hatósági elbírálását, valamint ezzel összhangban a vagyonfelosztási javaslat kialakítása során a vagyontárgyakhoz fűződő környezeti terheket.

Alapvető probléma szokott lenni, hogy az állapotvizsgálathoz/tényfeltáráshoz szükséges

költségek előteremtése csak az érintett ingatlan eladásából származó bevételből lehetséges. Az ingatlan árvezetéséhez ugyanakkor ismerni kellene a környezeti terhek rendezéséhez szükséges költségösszeget, ami viszont megbízható módon csak az állapotvizsgálat alapján (vagy az alapján sem) becsülhető.

A környezeti terhek rendezéséhez szükséges költségek nagy biztonsággal történő becslése – így a fentiek alapján az állapotvizsgálat/tényfeltárás elvégzése – elengedhetetlen követelmény kell, hogy legyen a felszámolás során, ezért indokolt esetben a felszámoló rendelkezésére álló összeget más forrásból (pl. állami alapból) lenne szükséges pótolni.

2.1.4. A közbenső és a záró mérleg

A felszámolás során készülő közbenső mérleg kötelező tartalmi eleme a kárelhárítás költsége és az annak fedezetére képzett tartalék, a már kifizetett és a még kifizetésre váró költségek ismertetése.

A közbenső mérleg bírósághoz történő benyújtása előtt azt – mellékleteivel együtt – véleményezésre meg kell küldeni a hatóságnak. A véleményezési határidő 30 nap.

A felszámolás befejezése előtt a felszámolóknak a zárómérleg alapján tájékoztatnia kell az adott telephely(ek) szerint illetékes hatóságot az elvégzett kárelhárításról, a még fennálló teendőkről, azok költségéről, valamint a szerződő féltől kapott biztosítékról. A zárás előkészítése során tájékoztatást kell adnia a környezetvédelmi nyilatkozatról, az állapotvizsgálatról, azok hatósági elbírálásáról, a felosztott vagyontárgyat terhelő környezetvédelmi teherről. El nem végzett kárelhárítás esetén a hatóságnak 15 napos véleményezési joga van.

Ha a felszámoló az adós vagyont a hitelezők vagy a magyar állam részére kívánja a felszámolási zárómérleg vagyontelosztási javaslatában

felosztani, akkor azt 30 napos véleményezési határidővel meg kell küldenie a hatóságnak.

A hatóság tapasztalatai szerint a felszámolás alatti közbenső és zárómérlegben sokszor nincs szó a környezeti terhek rendezéséről, az erre elkülönítendő összegről. Az erre irányuló észrevételek érvényesítése a cégbíróság döntéseiben nem jelenik meg.

2.1.5. Az egyszerűsített eljárás

Fontos, és a kiindulásnál már mérlegelendő probléma, hogy a gazdálkodó szervezetek felelőssége általában korlátozott, vagyis elsősorban a cég vagyona szolgál a felszámolás elindításának pillanatában fennálló valamennyi követelés fedezésére. Tekintve, hogy a környezeti károk felszámolása nagyon költséges, így sokszor a felszámolás elrendelése pillanatában előáll az a helyzet, hogy a cég vagyona nemhogy az egyéb követelések, de a környezeti kár rendezésére sem lesz elegendő.

Ha az előírt környezeti állapotvizsgálat elvégzésére, vagy a környezeti károsodások, környezeti terhek rendezésére, a kármentesítés elvégzésére a vagyon nem nyújt fedezetet, a felszámolóknak a bíróságnál egyszerűsített felszámolást kell kezdeményezni.

Azonban a felszámolóknak az egyszerűsített felszámolás írásbeli előkészítése során figyelembe kell vennie a környezeti terhekről szóló nyilatkozat, illetve, ha környezeti állapotvizsgálat elvégzésre került, annak hatósági elbírálását, valamint ezzel összhangban a vagyontelosztási javaslat kialakítása során a vagyontárgyakhoz fűződő környezeti terheket.

Az e terhekkal kapcsolatos, még végre nem hajtott hatósági határozat esetén az írásbeli előkészítést a felszámoló a hatóságnak, valamint – ha a környezeti károsodások, terhek rendezésére kötelezés a felszíni vizeket, a felszín alatti vizeket érinti – a területi vízügyi hatóság-

nak is véleményezésre megküldi. A véleményezés határideje 15 nap. Ha a hatóság a határidőn belül nem közli véleményét, úgy kell tekinteni, hogy nem kíván véleményt nyilvánítani.

2.1.6. A környezeti terhek megszüntetésének finanszírozása

A felszámoló a felszámolási eljárás alatt köteles gondoskodni az adós vagyonának megóvásáról, megőrzéséről, a környezetvédelmi, természetvédelmi, hulladékgazdálkodási és műemlékvédelmi követelmények betartásáról, a felszámolás kezdő időpontját megelőző időszakból eredő, bizonyított környezeti károsodások, környezeti terhek olyan rendezéséről, amely az eljárás során a környezeti károsodások, illetve terhek elhárítását, megszüntetését, illetve a vagyontárgyaknak a környezeti terhekkel történő értékesítését is jelenti.

A gazdálkodó szervezetnek 2 éves határidőn belül, de legfeljebb a felszámolási eljárás befejezéséig kell a kötelezettségek azon részét teljesítenie, amelyek a környezeti károk súlyosbodásának vagy a környezetszennyezettség újabb környezeti elemre való áttérjedésének megakadályozását célozzák. Az intézkedéseknek ki kell terjednie az adott esetben más tulajdonában álló, bértárolásra átvett hulladékok, veszélyes anyagok kezelésére vagy visszaadására is, illetőleg azon kötelezettségekre, amelyek teljesítését a szervezet jogutód nélküli megszűnése lényegesen megnehezítené.

Ha e kötelezettség teljesítéséről a felszámoló a felszámolási zárómérleg bírósági beterjesztéséig nem gondoskodik, a végrehajtásához szükséges teendők a Cstv. 60. § (1) bekezdése szerinti, a felszámolóra háruló még szükséges intézkedésnek minősülnek.

A felszámolási eljárásban a felszámolási költségek közé sorolódik a környezeti kár, több más kötelezettséggel együtt. A felszámolás

költségei között sorolja fel a jogszabály az adós gazdasági tevékenységének ésszerű befejezésével, továbbá vagyonának megőrzésével kapcsolatos költségeket, ideértve a környezeti károsodások és terhek rendezésének költségét, valamint a hulladékkezeléssel összefüggő, jogszabályban vagy hatósági határozatban megállapított tevékenységek költségeit. Ez a besorolás egyben a felszámolás körébe tartozó vagyonból befolyó bevételből való részesülést is meghatározza, ezek alapján a környezeti kár besorolása aránylag kedvező.

Felszámolási költségnek minősül a katasztrofavédelmi, természetvédelmi vagy környezetvédelmi indokból az adós vagyonában a környezeti kárelhárításra, illetve a további környezetveszélyeztetés megelőzésére fordított, állam által megelőlegezett költség is.

Ha a teendők végrehajtására előírt határidő későbbi, mint a felszámolási eljárás befejezésének időpontja, akkor azok elvégzéséről a felszámoló

- a) szerződéses formában külső vállalkozó bevonásával gondoskodik, vagy
- b) szerződéses formában, a vagyontárgyak olyan értékesítésével gondoskodik, hogy a vevő átvállalja a hozzájuk fűződő környezeti terheket, vagy
- c) vagyontárgyakhoz fűződő környezeti teher esetén – szerződéses formában – úgy gondoskodik, hogy a zárómérleg vagyonfelosztási javaslatához kapcsolódva arányos költségfedezet biztosítása mellett a környezeti terhet az a hitelező, vagy a Cstv. szerinti személy (szervezet) vállalja át, amelyik a szóban forgó vagyontárgy tulajdonosává lesz a felszámolás befejezésével.

Ennek megfelelően, a környezeti károsodások, terhek rendezésére kiadott hatósági kötelezések teljesítésével kapcsolatos feladatok elvégzésének finanszírozására a felszámolónak több lehetősége is van.

2.1.6.1. A gazdálkodó szervezet gondoskodik a megszűntetéséről

A legegyszerűbb esetben az adós saját költségére a zárómérleg benyújtásáig megoldja a határozatban foglalt feladatokat, így azok már teljesített kötelezettségként kerülhetnek a zárómérlegbe, aminek alapján a hatóság lezárhatja az ügyet, a zárómérlegre nem tesz észrevételt, vagy nyilatkozik, hogy az adóst környezeti terhek már nem terhelik.

2.1.6.2. A felszámoló külső vállalkozó bevonásával gondoskodik a megszűntetéséről

Ebben az esetben az adós vagyonának értékesítéséből befolyó összegből fedezi felszámoló a feladatok elvégzésére szerződött szakértő tevékenységét, és a zárómérlegben már szintén teljesített kötelezettségként jelenhetnek meg a (volt) környezeti terhek. Ennek alapján a hatóság szintén lezártnak tekintheti az ügyet, nem tesz észrevételt. Adott esetben a teendők végrehajtására előírt határidő későbbi, mint a felszámolási eljárás befejezésének időpontja, ilyenkor a szakértőt kötelezheti a hatóság a határozatban foglaltak teljesítésére.

2.1.6.3. A vagyon értékesítése a vevő átvállalásával

A felszámoló a vagyontárgyakat olyan vevőnek értékesíti, aki az adás-vételi szerződésben átvállalja az azokhoz fűződő terheket. Ilyenkor alapvető kérdés a szerződés tartalma, abban meg kell jelennie egyrészt a hatósági kötelezés minden elemének, a már elvégzett és a még hátralévő feladatokkal, a nyilatkozatban és az állapotfelmérésben megállapított költségbecslésekkel, a közbenső mérleg(ek) információival. A szerződés tervezetét véleményezésre meg kell küldeni a hatóságnak. A hatóság megvizsgálja annak megfelelőségét, és adott esetben kötelezi a vevőt a határozatban foglaltak teljesítésére.

2.1.6.4. A vagyontárgy új tulajdonosának átvállalásával

Ekkor úgy gondoskodik a felszámoló a környezeti terhek rendezéséről, hogy a zárómérleg vagyonfelosztási javaslatához kapcsolódva arányos költségfedezet biztosításával ajánlja fel a hitelezőknek vagy a Cstv. 61. § szerinti személynek (szervezetnek). A kötelezettséget – szerződéssel – az vállalja át, aki a szóban forgó vagyontárgy tulajdonosa lesz a felszámolás befejezésével. A szerződés tervezetét ebben az esetben is véleményezésre meg kell küldeni a hatóságnak, majd a zárómérleget a vagyonfelosztási javaslattal. A hatóság szintén kötelezheti az új tulajdonost az eredeti határozatban foglaltak végrehajtására.

Általánosan tehát a szerződő fél vállalja a hatósági határozatban előírt teendők végrehajtását. E teendők végrehajtására a felszámolóval szerződő felet a hatóság határozatban kötelezheti.

A szerződések pénzügyi feltételeinek – elsősorban a kifizetések ütemezésével, pénzügyi biztosíték alkalmazásával – biztosítania kell, hogy a környezeti teherrel arányos költségfedezet kizárólag a hatósági határozatban előírt teendők végrehajtását szolgálja.

A szerződés hatálybalépése előtt azt véleményezésre meg kell küldeni a hatóságnak. A véleményezési határidő 30 nap.

2.1.6.5. A telephely tulajdonosának felelőssége

Külön gondot okozhatnak a bérelt ingatlanok, telephelyek, ahol az adósnak sokszor nincs is tudomása arról, hogy a korábbi bérlő(k) milyen tevékenységet folytattak az adott ingatlanon, és így milyen környezeti terheket „örökölt”, különösen, ha az ingatlannyilvántartásban nincs tartós környezeti károsodás bejegyzve. Ilyenkor mindig felmerül az ingatlan tulajdonosának felelőssége is.

A magyar szabályozás bizonyos esetekben, a szándékosság fennállása esetén áttöri a gazdasági társaságok korlátozott, vagyis a vagyoniuk erejéig tartó felelősségét és megteremti a tulajdonosok mögöttes felelősségét is (bár a veszélyes üzemre vonatkozó szabályok nem vizsgálják a szándékosság/gondatlanság kérdését a felelősség megállapításánál). Kifogásolható azonban, hogy a felszámolásra szóló jogszabályok alapján csak azon környezeti károk megtérítését lehet elérni, amelyek a felszámolás megkezdése előtt keletkeztek, miközben egy-egy bonyolultabb eljárás több évig is elhúzódik úgy, hogy a felszámolás alatt álló cég a korábbi tevékenységét – és adott esetben a környezet károsítását is – folytatja. Szükséges lenne, hogy az ilyen esetekben a felszámolók mérlegelhessék, akár a hatóság bevonásával, mi okoz nagyobb kárt, a követelések kielégítésének elmaradása, vagy a szennyezés és annak későbbi felszámolási költsége.

A hitelező vagy – az adós nevében – a felszámoló a felszámolási eljárás alatt keresettel kérheti az illetékes bíróságtól annak megállapítását, hogy azok, akik a gazdálkodó szervezet vezetői voltak a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben, a fizetésektelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően a vezetői feladataikat nem a hitelezők érdekeinek figyelembevételével látták el, és ezzel okozati összefüggésben a gazdálkodó szervezet vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítése más okból meghiúsulhat.

A hitelezői érdekeket figyelmen kívül hagyó tevékenységnek minősül az is, ha a vezető elmulasztotta a környezetkárosodás megelőzésére, a környezetkárosítás abbahagyására, illetve a kármentesítésre vonatkozó, jogszabályban meghatározott kötelezettségeket, és ennek következtében a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítése meghiúsulhat. Ha többen közösen okoztak kárt, felelősségük egyetemleges.

A számviteli törvény értelmében az adózás előtti eredmény terhére céltartalékot kell képezni – a szükséges mértékben – azokra a múltbeli, illetve a folyamatban lévő ügyletekből, szerződésekből származó, harmadik felekkel szembeni fizetési kötelezettségekre [ideértve különösen a jogszabályban meghatározott garanciális kötelezettséget, a függő kötelezettséget, a biztos (jövőbeni) kötelezettséget, a korengedményes nyugdíj, illetve a helyébe lépő korhatár előtti ellátás, a végkielégítés miatti fizetési kötelezettséget, a környezetvédelmi kötelezettséget, valamint a megkötött szerződésből vagy annak elszámolási egységéből várható veszteséget], amelyek a mérlegfordulónapon valószínű vagy bizonyos, hogy fennállnak, de összegük vagy esedékességük időpontja még bizonytalan, és azokra a vállalkozó a szükséges fedezetet más módon nem biztosította.

2.1.6.6. Az állam szerepvállalása

A felszámoló tehet olyan javaslatot is, hogy környezetvédelmi terheket az állam vállalja át.

A magántulajdonos lehetőségei és kötelezettségei

Forrás: Trenecon Kft.

A környezeti károk felszámolásában az állam két módon is felelősséget vállalhat.

a) *A passzív szerepvállalás*

A Kvt. a Kormány környezetvédelmi feladataként határozza meg a jelentős környeztkárosodások felszámolását, ha az másra át nem hárítható, valamint az állam környezeti kártérítési kötelezettsége fedezetének biztosítását, és a kötelezettségek teljesítését. A finanszírozás azonban döntően EU-s forrásból történik.

Az állami felelősségi körbe tartozó kármentesítési feladatok elvégzése kormányzati munkamegosztás szerinti. Az érintett tárcák kármentesítési beruházásait OKKP alprogramok keretében valósítják meg. A gyakorlatban nem minden esetben kapcsolható az állami felelősségi körbe tartozó kármentesítések elvégzésére kötelezett szervezet a felszámolt tevékenységhez kapcsolódó tárcához.

A Cstv. alapján lehetséges egyszerűsített felszámolás végpontja lehet a környezeti kárral érintett ingatlan állami tulajdonba kerülése, hiszen abban meghatározó szerepe van a negatív ingatlanértéknek. A felszámoló vagy a hatóság kezdeményezésére a bírósági döntések több esetben is arra jutnak, hogy vagyon hiányában a kármentesítést az állam köteles elvégezni, az ehhez szükséges költségeket megelőlegezni. Az így felmerülő kiadások viszont felszámolási költségnek minősülnek. Az állami kiadások fedezete a környezeti kárral érintett ingatlan.

b) *Az aktív szerepvállalás*

A Cstv. a Kormánynak lehetőséget biztosít arra, hogy bizonyos gazdálkodó szervezeteket stratégiaileg jelentős gazdálkodó szervezetként nyilvánítson. A lehetőségek kiterjednek azon olyan szervezetre

- amelynek működése – többek között – katasztrófavédelmi, természetvédelmi vagy környezetvédelmi szempontból kiemelt jelentőségű

- amely működése alapján környezetvédelmi indokból kiemelt vállalkozásnak tekinthető, valamint
- amely hulladékkezelési tevékenységet (hasznosítást vagy ártalmatlanítást) végez.

Ezekben az esetekben állami felszámoló jár el, környezeti kár esetén a hatóság bevonásával. Ha az adós gazdálkodó szervezet környeztkárosításért vagy környezetveszélyeztetésért való felelősségét megállapították, vagy környezetet veszélyeztető tevékenységet folytat, az állami felszámoló az adós vagyonát a további környeztkárosodás megelőzését is szem előtt tartva, az adós tevékenységének folytatásához fűződő közérdeket is figyelembe véve kezeli.

Az adós vagyonának értékesítésekor az értékesítési pályázati feltételeket – a hatóság bevonásával – az állami felszámoló oly módon alakítja ki, hogy az adós vagyona működő üzemmékként olyan szakmai befektetőnek kerüljön értékesítésre, aki biztosítja a környezeti kárelhárítást, illetve a további környezetveszélyeztetés megelőzésének feltételeit is. Az állami felszámolónak meg kell kísérelnie az ingatlan- és ingó vagyont, valamint az ezek hasznosításával összefüggő immateriális javakat működő üzemmékként, a forgalomban elérhető legmagasabb áron értékesíteni.

Ennek érdekében olyan szakmai befektetőt keresnek, aki biztosítja az üzem működését és a környezeti kárelhárítást, illetve a további környezetveszélyeztetés megelőzésének feltételeit is. Ezekben az eljárásokban lehetőség van zártkörű értékesítésre is.

A stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetek csődeljárásában és felszámolási eljárásában vagyonfelügyelőként, ideiglenes vagyonfelügyelőként, rendkívüli vagyonfelügyelőként, illetve felszámolóként a Nemzeti Reorganizációs Nonprofit Kft. jár el.

2.2. Tartós környezeti károsodás – a környezeti terhek nyilvántartása, bejegyzése az ingatlan-nyilvántartásba

(Tartós) környezetvédelmi károsodásról beszélünk, ha:

- az eredetiekörnyezeti állapot beavatkozással egyáltalán nem állítható helyre, vagy
- a tervezett beavatkozás (kárfelszámolás, rekultiváció, tájrendezés) a károsodás feltárásától számított vélelmezett idő alatt előreláthatólag nem eredményezi a területhasználatnak megfelelő környezeti állapotot, vagy
- a beavatkozás elmaradása vagy késedelmével azzal a következménnyel járhat, hogy a feltárástól számított vélelmezett időn belül a területhasználatnak megfelelő környezeti állapot nem elérhető.

A vélelmezett időt a felszín alatti vizek védelméről szóló 219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet öt évben határozza meg, a (D) kármentesítési célállapot határérték elérésének kritériumával.

A Kvt. előírása értelmében véglegessé vált hatósági vagy jogerős bírósági határozattal megállapított tartós környezetkárosodás tényét, mértékét és jellegét az ingatlan-nyilvántartásban fel kell tüntetni.

A bejegyzést a környezetvédelmi hatóság kezdeményezi, illetve azt – a felelősség bírósági megállapítása esetén – a bíróság hivatalból rendeli el.

Ezt az Ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény is tartalmazza, mint az ingatlan-nyilvántartásba feljegyezhető, az ingatlanhoz kapcsolódó jogilag jelentős tény: végleges hatósági vagy jogerős bírósági határozattal megállapított tartós környezetkárosodás ténye, mértéke és jellege.

2.2.1. A környezeti kár megszűnésének igazolása

A bejegyzés alapjául szolgáló környezet-szennyezettség ténye, mértéke és jellege megszűnését, illetve megváltozását az ingatlan tulajdonosa kérelmére a bejegyzést kérő hatóság, illetve a bejegyzést elrendelő bíróság állapítja meg, majd a bejegyzés törlése, illetve módosítása iránt hivatalból intézkedik.

Technikailag ez a hatóság által elrendelt kármentesítés elvégzését követően, ha a szennyezettség mértéke (B) szennyezettségi határérték alá, vagy ennél magasabb bizonyított háttér-koncentráció esetén a (D)kármentesítési célállapot határérték alá csökkent.

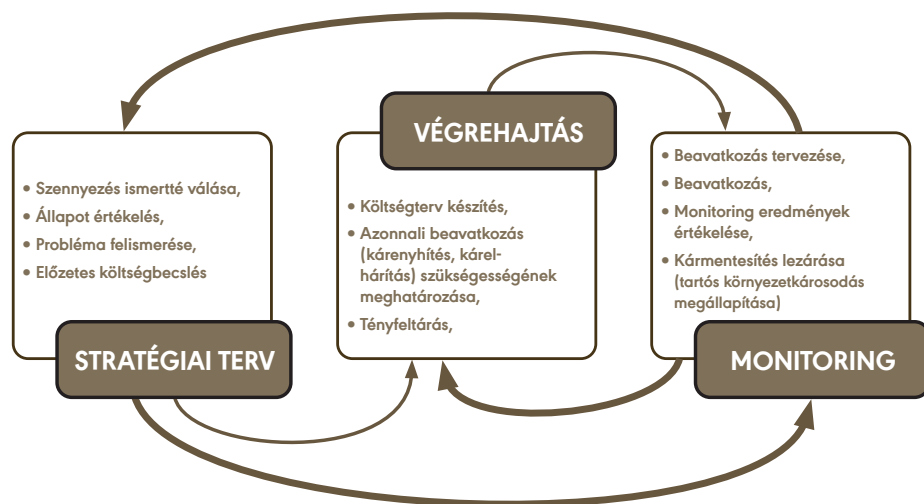
2.2.2. A kármentesítés szakaszai

A felszín alatti vizek védelméről szóló 219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet alapján kármentesítés folyamata a következők szerint zajlik.

A kármentesítés szakaszai:

- tényfeltárás, amely felderítő és részletes vizsgálatból állhat;
- beavatkozás;
- a fenti szakaszokban, illetve azokat követően folytatott monitoring.

A kármentesítés bármely szakasza szükség szerint megismételhető.

A kármentesítés folyamat szakaszai

Forrás: Országos Vízügyi Igazgatóság

Felderítő (előzetes) tényfeltárás – a szennyezettség megállapítása, mérvado szennyezőanyagok beazonosítása a 6/2009. (IV. 14.) KvVM-EüM-FVM együttes rendeletben megadott „B” szennyezettségi határértékek meghaladása.

Ez alapján a beavatkozási technológia modell koncepcióját és a modell véglegesítésének adatigényét lehet és kell felmérni.

Részletes környezetvédelmi tényfeltárás

– akkreditált mintavételezés és laboratóriumi vizsgálatok, a szennyezés horizontális és vertikális lehatárolása, hidrodinamikai modellezés a szennyezés térbeli elmozdulásának vizsgálatára, területspecifikus kockázatelemzés, bizonyított háttérkoncentráció alapján (E) határérték megkérése, vagy „D” kármentesítési célhatárérték meghatározása, lehetséges kármentesítési technológiák bemutatása, költség-haszon elemzés, javasolt mentesítési technológia >> Tényfeltárási záródokumentáció a területileg illetékes környezetvédelmi hatóságnak, majd elfogadása után beavatkozási terv készítésére kötelezés.

A részletes tényfeltárás az előzetes tényfeltárás pontosítását jelenti, azaz részfeladatok kidolgozását, ha szükséges. Részletes tényfeltárás nem kötelező, sok esetben nem is készül.

Az előzetes tényfeltárást és a zárójelentést is a kormányrendelet 7. számú melléklete szerinti tartalmi követelménynek megfelelően elkészíteni.

Beavatkozási tervezés – a kiválasztott kármentesítési technológia részletes megtervezése: talaj kármentesítés (talajkitermelés és helyben kezelés, talajcsere, in situ kezelések), talajvíz kármentesítés (pump and treat, in situ), vízlétesítmények (víztisztító rendszer, monitoring kutak) vízjogi engedélyeztetése. Monitoring terv a beavatkozás idejére és az utána következő időszakra >> Beavatkozási terv a környezetvédelmi hatóságnak, majd elfogadása után beavatkozásra és monitoring végzésére köte-

lezés, Vízjogi létesítési terv a vízügyi hatóságnak >> vízjogi létesítési engedély kiadása. A technológia modellezése a beavatkozás tervezésének a része. Annak segítségével lehet meghatározni a költséghatékony technológiát. A részletes modellezés kapcsolódik a monitorozáshoz, annak eredményeihez. A modellezés validálását célszerű és szükséges a tényfeltárás (az előzetes és a részletes tényfeltárás) során kapott adatok alapján elvégezni.

Kármentesítés – az elfogadott tervek alapján kivitelezés: víztisztító, injektáló, monitoring stb. rendszer kiépítése >> vízjogi üzemeltetési engedélyeztetés a vízügyi hatóságnál; földmunka, szennyezett talajok kitermelése, depónálása, tisztítása, esetleg elszállítása veszélyes hulladékként, a rendszer üzemeltetése a mentesítendő szennyezett közegek „D” célhatárértékre tisztításáig, ellenőrző vizsgálatok, monitoring, terület helyreállítása (víztisztító rendszer elemeinek leszerelése, munkagödör feltöltése, stb.)>> Beavatkozási záródokumentáció a környezetvédelmi hatóságnak, majd elfogadása után utómonitoringra kötelezés.

Utómonitoring – a beavatkozás befejezésétől számított legalább 4 év, monitoring záródokumentáció a környezetvédelmi hatóságnak, majd elfogadásával kármentesítés lezárása, a monitoring rendszer felszámolása >> vízjogi megszüntetési engedélyeztetés a vízügyi hatóságnál, ez alapján megszüntetés.

Az egyes szakaszok a károsodás jellegétől, kiterjedésétől függően elhagyhatók vagy összevonhatók, ugyanakkor bármely szakasza szükség szerint megismételhető.

2.3. Következtetések, eljárási problémák

A hatóság látóterébe került felszámolásokkal kapcsolatos hatósági tapasztalatok két nagy csoportra oszthatók. Az egyik csoportba azon ügyek tartoznak, amelyekben a székhelyet/te-

lephelye(ke)t érintő környezeti állapotok ismeret-
lenek, a másik csoportba tartozó ügyekben már
ismert a környezeti teher, esetleg már kármentesítéssel is érintett(ek) a székhely/telephely(ek). A két csoportba tartozó felszámolásokra egyaránt általánosan jellemző, hogy az esetleges környezeti terhek rendezésére – sok esetben a vagyontárgyak értékesítése esetén is – forrás nem, vagy csekély mértékben áll rendelkezésre.

A telephelyeken már ismert környezeti terhek esetében általánosságban elmondható, hogy a felszámolás során (sőt gyakran már az azt megelőző években) az előírt kötelezettségeket a felszámolás alatt lévő cégek, illetve a felszámolók sem tudják teljesíteni, az jobb esetben a környezeti teherrel érintett ingatlan(ok) felszámolási eljárás során belépő új tulajdonosára hárul.

A környezeti terhek két leggyakoribb formája az ipari tevékenység végzése során felhalmozott hulladék és a felszín alatti közegekben okozott szennyeződés. A szabad szemmel is látható, felmérhető hulladékok mennyisége, besorolása és a kezelés/ártalmatlanítás költsége viszonylag könnyen meghatározható. Ha a besorolásnak nem tud eleget tenni a cég, a besorolás a Hulladék tv 63. §-a alapján a hatóság által elvégezhető.

Előfordul, hogy a hulladék elszállítása megtörténik, ezzel a felszámolás során a környezeti terhek rendezésére rendelkezésre álló forrás felhasználásra kerül, és a további szükséges intézkedésekre nem marad keret. Ha a cég nem tudta teljesíteni a hulladékelszállítási kötelezettségét sem, akkor az a Ht. értelmében az ingatlanhasználóra marad, a hatóság őt kötelezi.

Mindezek miatt szükséges lenne annak egyértelművé tétele, hogy milyen feltételekkel, ki és hogyan kezdeményezheti az állami felelősségi körbe kerülést, és mikor köteles az állam a kárfelmérést, -elhárítást, -felszámolást elvégez(tetni).

Általános probléma, hogy a hatóságnak a felszámolási eljárásra jelentős ráhatása nincs, a 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendeletben foglalt véleményezési jogköröket a vagyontárgyak értékesítési szerződése kapcsán hozzájárulásra kellene módosítani.

A hatóságok tapasztalatai szerint a felszámolás alatti közbenső és zárómérlegben sokszor nincs szó a környezeti terhek rendezéséről, az erre elkülönítendő összegről. Az erre irányuló észrevételek érvényesítése a Törvényszék, vagy Bíróság döntéseiben nem jelenik meg. A figyelembe nem vett, vagy csak részben érvényesített észrevételeknek legalább a döntés indoklásában meg kellene jelennie, és biztosítani kellene a hatóság részére a kifogás emelési jogot.

Egyértelművé kellene tenni, hogy a felszámolás elrendeléséről a cég összes meglévő és volt telephelye szerint illetékes megyei kormányhivatalt és vízügyi hatóságot értesíteni kell. Ugyanígy a környezeti nyilatkozatot is telephelyenként, az illetékes hatóságoknak kellene a felszámolónak megküldenie.

Az az ipari/potenciálisan szennyező tevékenységet folytató cégek esetében – legalább az EKHE köteles tevékenységeknél – a nyilatkozat kitöltéséhez célszerű lenne szakértő (illetve a környezetvédelmi felelős) bevonását megkövetelni. Megfontolandó a kisebb cégek esetében a felszámolót felelőssé tenni a nyilatkozat megfeleltetésének megköveteléséért, illetve annak elmaradása esetén a bírság kezdeményezésért. Ugyanakkor szükséges lenne egy egyszerűsített nyilatkozat tételi lehetőségre is, legalább az egyes környezeti területek esetében a „nincs érintettség” jelölésére.

Az ingatlan-nyilvántartásba csak a tartós környezetkárosodást kell feltüntetni. Ugyanakkor az ingatlanra kiadott környezeti állapotfelmérési és kármentesítési kötelezettségekről az ingatlan új tulajdonosa, megvásárlója, haszná-

lója már nem értesül, ezért szükséges lenne a bejegyzett kár mellett a folyamatban lévő és a lezárt kármentesítéseket, illetve a terület szennyezettségét is feltüntetni nyilvántartásban, illetve a tulajdoni lapon.

2.4. Nemzetközi eljárási normák

A nyilatkozat kitöltésekor és az állapotfelmérésnél figyelembe veendő tényezők megállapításakor, veszélyeztető és szennyező források feltárásakor az Fkr. előírásai mellett hasznos információkkal szolgálhat néhány külföldi eljárás, szabvány ismerete is. Szintén tanulságul szolgálhat a felszámoláskor meglévő környezeti terheért viselt felelősségre vonatkozó külföldi példák.

Mindenek előtt a magyar szabványként is érvényes, a környezeti értékelésről szóló európai szabvány lehet érdekes a felszámolók és a szakértők számára egyaránt.

2.4.1. Európai szabvány – EN ISO

MSZ EN ISO 14015:2010 – Környezetközpon-tú irányítás. Helyszínek és szervezetek környezeti értékelése HSZKÉ (ISO 14015:2001)

Az EN ISO 14015:2010 európai szabványt a Magyar Szabványügyi Testület (MSZT) a közzétételének napjától magyar nemzeti szabvánnyá nyilvánította.

A nemzetközi szabvány arra vonatkozóan nyújt útmutatást, hogy hogyan végezzünk értékelést a környezeti szempontok és a környezeti kérdések azonosításának szisztematikus folyamatán keresztül, valamint amennyiben szükséges, hogyan határozzuk meg azok üzleti következményeit.

A felmérés folyamata:

1. Tervezés

- › felmérés célja (ügyfél igényeinek megfelelően)
- › felmérés hatálya – értékelni kívánt környezeti szempontok

- › egyéb környezeti hatások, amelyeket más helyszínek vagy szervezetek gyakorolhatnak a felmérésre
- › a felmérés fizikai határainak (felmérés területe) definiálása
- › szervezeti határok (beszállítók, alvállalkozók) definiálása
- › felmérés időtartamának meghatározása
- › felmérés költségének meghatározása

2. Információgyűjtés

- › a felmérésnek a meglévő és rendelkezésre álló dokumentumok és nyilvántartások áttekintése révén összegyűjtött információkon kell alapulnia
- › környezetvédelmi állapotfelmérés információtartalma:
 - vizsgált terület elhelyezkedése
 - vizsgált területre vonatkozó földtani jellemzők
 - a vizsgált és környező területek (terület-használat, terület érzékenységi besorolása, vizsgált területen található létesítmények)
 - nyersanyagok, vizsgált területen keletkező termékek és melléktermékek
 - anyagtárolás- és kezelés
 - levegőbe, vízbe és talajba történő kibocsátás
 - hulladéktárolás - és kezelés
 - tűzvédelem, kiömlött anyagok kezelése, egyéb vészhelyzeti tervek
 - munkavédelem és munkaegészségügy
 - jogi, szervezeti és egyéb követelmények, nem-megfelelőségek
 - külső felekkel való kapcsolat
- › meglévő dokumentumok és nyilvántartások kezelése – a felmérést végzőnek össze kell gyűjtenie és felül kell vizsgálnia a meglévő/ rendelkezésre álló dokumentumokat és nyilvántartásokat

- › a felmérés során releváns dokumentumok/nyilvántartások
 - dokumentumok: térképek, fotók, történelmi adatok, geológiai/ hidrogeológiai feljegyzések, szállítási dokumentumok, biztonsági adatlapok (MSDS adatlapok), monitoring tevékenység és eredménye, megrendelések, karbantartási feljegyzések, leltár, hatósági határozatok (pl. hulladék termelés, szennyezett terület), HSE oktatási naplók, munkabaleseti naplók, engedélyek, előre nem látott események, audit jelentések, szervezeti diagram, megfelelőségi és nem-megfelelőségi feljegyzések, panaszok/ reklamációk, szervezeti és irányítási rendszerek
 - külső, szabadon hozzáférhető nyilvántartások: archívumok, levéltárak, nyilvánosan elérhető internetes adatbázisok, kormány-szervek (nemzeti és helyi szervezetek), ipari gyakorlati kézikönyvek
 - belső nyilvántartások: EHS, termelési, mérnöki, kutatás és fejlesztési, létesítménygazdálkodási, vagyonkezelési, jogi, pénzügyi, HR, nemzetközi kapcsolatok osztályon
- › vizsgált területen zajló tevékenységek helyszíni megfigyelése, értékelése
- › a vizsgált területen folytatott tevékenységek listája: hulladékgazdálkodás, anyagok és termékek kezelése, szennyvíz és csapadékvíz elvezetés/ kezelés, légköri kibocsátás, vízbe történő kibocsátás, területhasználat
- › vizsgált terület műszaki berendezései/ anyagtárolás/ anyagkezelés: szenny- és csapadékvíz elvezető rendszer, csatornarendszer, felszín feletti és felszín alatti tároló tartályok, olajfogók, fűtő és hűtő rendszer, szellőztetés, közművek, zaj, fény, rezgés, por, füst, szag, elszíneződött/ szennyezett felületek, anyagtárolás, veszélyes anyagok, termékek, tűzoltó és vészhelyzeti ellenőrző berendezések, felszíni vizek, a vizsgált terü-

let környezete, szomszédos ingatlanok és területhasználatuk, növényzet

- › helyszíni, személyes interjúk – potenciális/ ajánlott interjú alanyok: menedzsment, környezetvédelmi szakértők, EHS szakértő, üzemeltető személyzet, karbantartó személyzet, egészségügyi szervezetek, tűzvédelmi hatóság, munkavédelmi hatóság, a vizsgált területtel szomszédos ingatlanok üzemeltetője, alvállalkozók

3. Kiértékelés

A vizsgált területről gyűjtött információk alapján a vizsgált terület kiértékelése, amely két lépésből áll: elsőként a környezetvédelmi kockázatok, majd ezek pénzügyi vonzata kerül azonosításra.

- › Környezetvédelmi kérdések/ kockázatok azonosítása: vizsgált terület/ szervezet felé fennálló kötelezettségek és azok teljesítésének vizsgálata
- › Pénzügyi kockázatok azonosítása során a következőket ajánlott figyelembe venni: környezeti károk elkerülésére vagy megelőzésére szolgáló intézkedések tényleges vagy lehetséges eredményei, jelenlegi és potenciális jövőbeli kötelezettségek, technológia fejlesztések költségvonzata

4. Jelentéskészítés

Az állapotfelmérésről készült jelentésnek az alábbi tartalommal kell rendelkeznie:

- › vizsgált terület és/ vagy szervezet alapadatai
- › felmérést végző adatai
- › a vizsgálat tárgya, célja, korlátai
- › vizsgálat időtartama
- › információhiány, annak vizsgálatra gyakorolt hatása, következményei (amennyiben van ilyen)
- › a vizsgálat előzetes célkitűzéseitől történő eltérések (amennyiben van ilyen)
- › a vizsgálat során gyűjtött/ észlelt információk összefoglalása, az értékelés eredménye

- › összefoglalás: azonosított környezetvédelmi kockázatok, ezek pénzügyi vonzata
- › az ügyfél és a vizsgálatot végző fél között megállapodás szerint az értékelő jelentés a további tartalommal egészülhet ki:
 - áttekintett dokumentumok listája
 - az alkalmazott értékelő eljárások összefoglalása
 - ajánlások a lehetséges jövőbeli lépéseket illetően
 - titoktartási követelmények

2.4.2. Amerikai szabvány - ASTM

Az Amerikai Egyesült Államokbeli hasonló tartalmú szabványsorozat tanulságaként megfontolásra érdemesnek tartjuk a kétlépcsős állapotértékelés gyakorlatát, amely előbb a környezeti kockázatok feltárását – a lehetséges veszélyeztető források azonosítását – végzi el, majd ez alapján határozza meg a második lépésben elvégzendő, gyakorlati, kibocsátás és szennyeződés azonosító vizsgálatokat.

Az ASTM International (American Society for Testing and Materials) az USA-ban működő szabványügyi testület, amely egyebek mellett a környezetvédelmi állapotfelmérések egyes folyamatait részletesebben bemutató szabványokat dolgozott és bocsátott ki. A környezeti állapotfelmérésre vonatkozó szabványok a következők:

- › E1528–14: Standard Practice for Limited Environmental Due Diligence: Transaction Screen Process
- › E1527–13: Standard Practice for Environmental Site Assessment: Phase I Environmental Site Assessment Process
- › E2247–16: Standard Practice for Environmental Site Assessment: Phase I Environmental Site Assessment Process for Forestland or Rural Property

- › E1903–19: Standard Guide for Environmental Site Assessments: Phase II Environmental Site Assessment Process

A *Due Diligence* (átvilágítás) audit célja, hogy a befektető/beruházó/vásárló betekintést nyerjen a célponttal kapcsolatban fennálló környezetvédelmi problémákba, költségekbe, ezáltal megelőzze későbbi felelősségre vonását és nem várt/előre nem ismert költségek felmerülését.

Az EDD (Environmental Due Diligence) tartalma a vizsgálati módszer tekintetében több fázisra bontható. Az EDD teljes folyamata a következőket tartalmazza:

- › dokumentumok és rendelkezésre álló, illetve beszerezhető adatok/adatbázisok áttekintése;
- › helyszíni bejárás, személyes interjú a területet jól ismerő személyekkel, a környezeti kockázatok feltérképezése;
- › az Ügyfél meghatalmazása esetén hatósági konzultáció;
- › feltételezhető felszín alatti szennyezések fizikai feltárása, mérése, kockázatok becslése
- › due diligence audit jelentés készítése, lehetséges költségek becslése, javaslatok.

Az I-es fázisú környezetvédelmi állapotfelmérés során helyszíni bejárásra, interjúkra és az elérhető, valamint a bejárás során/után kapott dokumentumokra alapozott szakértői jelentés készül, amely megállapítja az esetleges jogi nem-megfelelőségeket, ezeket társítja becsült beruházási költséggel, illetve lehetséges hatósági bírság tételekkel. Az 1. fázis során továbbá – amennyiben szennyezés, veszélyes épületanyagok jelenléte feltételezhető – javaslat készül a terület fizikai felmérésére, amely a 2. fázisban következik.

A II-es fázis környezetvédelmi állapotfelmérés során fizikai vizsgálatokkal, (talaj-, talajvíz) mintavételekkel és laboratóriumi vizsgálatok-

kal történik az állapotfelmérés. A II-es fázisú felmérés tartalma az I-es fázisú felmérés során kapott eredmények tükrében határozható meg legjobb hatásfokkal. A vizsgálatok célja a felszín alatti szennyezések, vagy egyéb kibocsátások mértékének, veszélyes épületanyagok (pl. azbeszttartalmú építőanyagok, ólomfesték) jelenlétének meghatározása, az azokból eredő pénzügyi, egészségügyi, környezeti kockázatok meghatározása.

Az USA-ban a barnamezős területek rekonstrukciójával kapcsolatosan számos állami és helyi törvény, rendelet és irányelv létezik, melyek külön kitérnek a területen található lehetséges felszín alatti szennyezés azonosításának, - amennyiben szennyezés feltételezhető- vizsgálatának és a szennyezett terület megtisztításának kötelezettségére és folyamatára.¹

A nemzetközi gyakorlatban a barnamezős területek adásvétele kapcsán felmerülő környezetvédelmi vizsgálati igények során I-es fázisú környezetvédelmi vizsgálatra és due-diligence auditra kerül sor, melyek során megállapítók a vizsgált területtel kapcsolatos esetleges jogi nem megfelelések, valamint azonosíthatók a területen található potenciális szennyező anyagok, veszélyes épületanyagok.²

A nemzetközi gyakorlatban a barnamezős területek környezetvédelmi állapotfelmérése során végzendő vizsgálatok költségét számos esetben a terület jelenlegi tulajdonosa viseli (vételőből kerül levonásra), néhány esetben pedig a vásárló vállalja fel az átvilágítás/környezetvédelmi állapotfelmérés során felmerülő költségeket. Az Amerikai Egyesült Államokban az állapotfelméréshez különböző állami, önkormányzati és egyéb szervezeti programok (pl. Amerikai Kör-

nyezetvédelmi Hivatal (US EPA) barnamezős beruházásokat támogató kezdeményezése) nyújtotta pénzügyi támogatás is igénybe vehető.³

2.4.3. Franciaország

Saját jogszabállyal rendelkeznek erre az eljárásra vonatkozóan. Minden olyan gyártó, szolgáltató tevékenység végzése, ami a környezet minőségét negatívan befolyásolni képes, engedélyhez kötött. Ezen tevékenységek listája, illetve konkrét megnevezés hiánya esetén az egyes indikátorok a Környezetvédelmi Törvényben szerepelnek.

Cégek megszüntetése esetén ezen tevékenységeket végző cégek kötelesek környezeti állapotvizsgálatot végezni, szükség esetén kármentesítést lefolytatni. A folyamatot a magyar kormányhivatalok francia megfelelői (regionális prefektorátusok környezetvédelmi igazgatóságai) ellenőrzik. Amennyiben felszámolásra kerül sor, úgy a vizsgálatok elvégzése és a megállapított kár felelőssége a felszámolót terhelik.

A vizsgálatok, felmérések módját a Környezetvédelmi Minisztérium által készített útmutatók alapján kell elvégezni (*"Méthodologie nationale de gestion des sites et sols pollués"* = *"Nemzeti eljárásrend a lehetséges szennyezett területek kezelésére"*). Ez az útmutató nagyban hivatkozik az AFNOR NFX 31-620. sz. francia szabványra, amely a szennyezettség vizsgálatok és a kármentesítés során alkalmazott eljárásokat tartalmazza. Az útmutató kiegészíti a szabványban foglaltakat és további követelményeket ír elő.

¹ <https://www.njit.edu/tab/managing/pre-development/contamination-investigation.php>

² <https://www.njit.edu/tab/managing/pre-development/contamination-investigation.php>

³ https://www.osha.gov/SLTC/brownfields/brnflld_qna.html

2.4.4. Németország

A szabályozási kereteket a légszennyezés, zaj, rezgés és hasonló folyamatok által okozott káros környezeti hatások elleni védelemről (*Gesetz zum Schutz vor schädlichen Umwelteinwirkungen durch Luftverunreinigungen, Geräusche, Erschütterungen und ähnliche Vorgänge* – röviden BImSchG)⁴ szóló törvény állapítja meg.

Ez a törvény rendelkezik (többek között) az ún. utóélet gondozás követelményeiről. A törvény megalkotását megelőzően egyre növekvő problémát jelentett az – különösképp az ipari létesítmények, erőművek esetében –, hogy a legutolsó üzemeltető nem volt felelőssé tehető az üzemelés korábbi szakaszaiban bekövetkezett környezeti károkért, és így cégfelszámolásuk esetén a vizsgálatok és kárenyhítések, kármentesítések költsége közfelelősség körébe esett, azaz az állam állt helyt, megnehezítve az adott területek megfelelő további hasznosítását.

A törvény hatálybalépésével a törvény hatálya alá eső engedélyes tevékenységet végző cég, üzem üzemeltetőjének kötelessége úgy megépíteni, üzemeltetni és felhagyni az engedélyes tevékenységet folytató létesítményt, hogy a tevékenysége felhagyását követően ne maradhasson vissza környezeti kár.

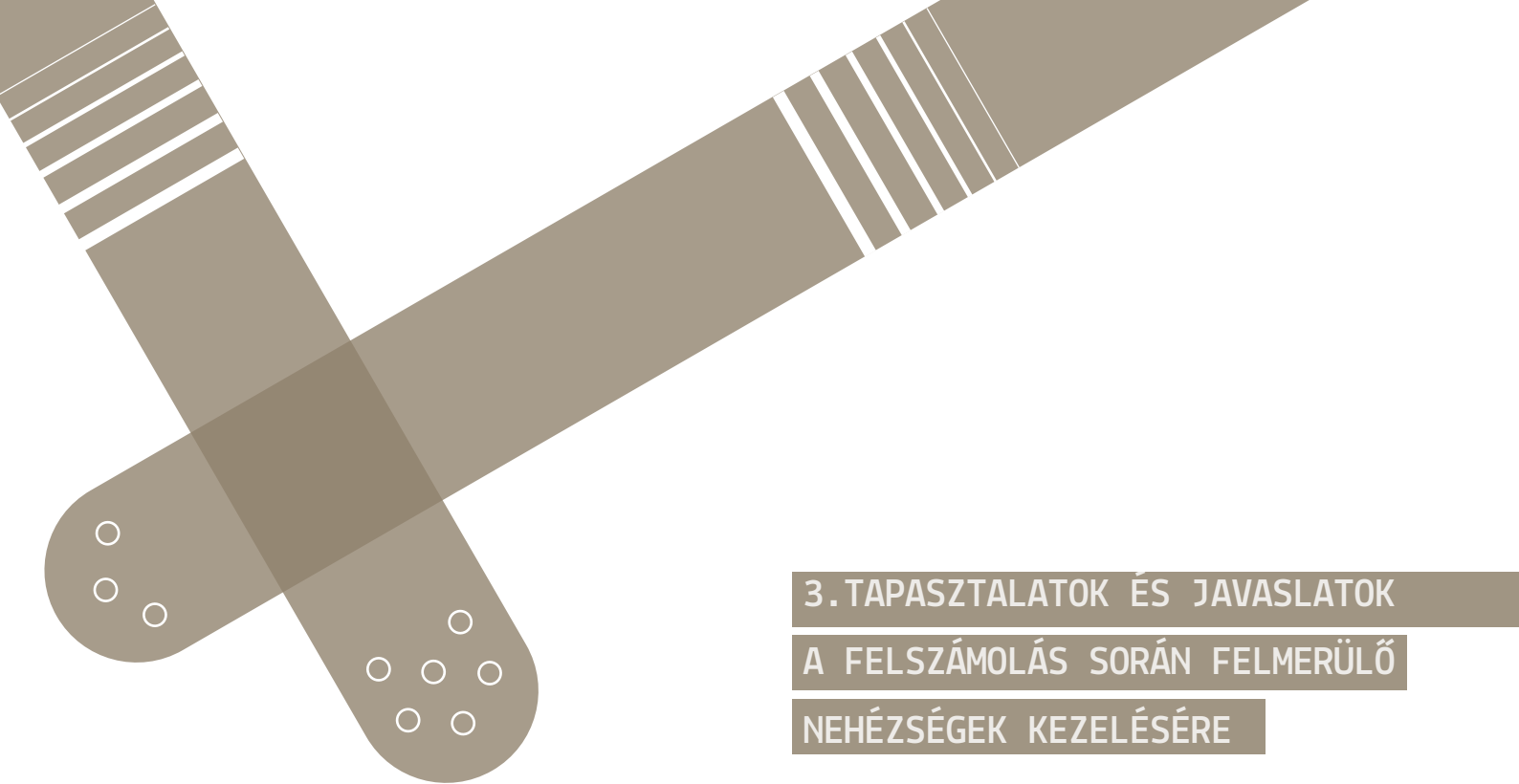
A jogszabályt kiemeltté tették, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy semmilyen más jogszabály vagy hatósági kötelezés előírása nem ütközhet vagy írhatja felül a BImSchG alatt hozott rendelkezéseket és kiadott engedélyeket. Ez magában foglalja az építési engedélyezési, az újrahasznosítási, a talajvédelmi és bizonyos mértékben a kereskedelmi/ iparüzési engedélyes eljárásokat is.

2.4.5. Hollandia

Hollandiában a cégfelszámolási folyamatot jogszabály szabályozza. A cégek, vállalatok a Holland Tevékenységi Rendelet szerinti szabályok és előírások szerint működnek, bizonyos indikátorok megléte esetén környezetvédelmi engedély megszerzésének kötelezettségével. Ha potenciálisan szennyező tevékenységet folytat a vállalat, úgy felszámolás esetén igazolni szükséges, hogy nem keletkezett környezeti kár. A felszámolási folyamat során ennek elvégzési kötelezettsége a felszámolót terheli, míg a szakmai megfelelőséget a területileg illetékes környezetvédelmi hatóság ellenőrzi.

A NEN 5740 Holland Szabvány tartalmazza, hogy hogyan, milyen anyagokra kiterjedően szükséges a részletes szennyezettség vizsgálatot elvégezni. (Amennyiben azbeszt szennyezettség lehetősége is fennáll, úgy ez kiegészül a NEN 5707 szabvány alkalmazásával is.) A részletes vizsgálatot megelőzően egy előzetes (szűrő)vizsgálatot kell elvégezni, aminek a műszaki tartalmát a NEN 5725 sz. Holland Szabvány tartalmazza.

⁴ <https://www.gesetze-im-internet.de/bimschg/>

**3.TAPASZTALATOK ÉS JAVASLATOK
A FELSZÁMOLÁS SORÁN FELMERÜLŐ
NEHÉZSÉGEK KEZELÉSÉRE**

Az útmutató előkészítése során a hatóságok képviselőitől, felszámolóktól, bíróktól, kárfelmérést és kármentesítést végző szakértőktől kapott információk, interjúk, a témáról az Ökoindustria keretében tartott konferencia előadások alapján több technikai eljárási nehézségre vonatkozóan merültek föl a jelenlegi szabályozási keretek között is alkalmazható gyakorlati megoldási javaslatok. E kérdések túlnyomó többsége az eljárás szabályszerű lefolytatásának hiányosságaira, illetőleg a környezeti terhek felszámolási költségeinek megállapítására és finanszírozására irányult. Némelyik kérdésre már a 2.3. fejezetben röviden kitértünk.

3.1. A hatóság nem értesül hivatalosan a felszámolás megindításáról

A Cstv. nem részletezi, hogy környezetvédelmi hatóság alatt mely hatóság(oka)t kell érteni. A tapasztalatok alapján a bíróság az aktuális (hatályos bejegyzésen alapuló) székhely szerint illetékes (területi) hatóságot – technikailag a megyei kormányhivatalt – értesíti a felszámolás elrendeléséről. Ez általános problémát jelent, pl. a felszámolást megelőző székhelyváltások esetében, illetve a más hatóság illetékességi területén is telephellyel vagy fiókteleppel rendelkező gazdálkodó szervezetek esetében, mivel az érintett hatóság nem értesül közvetlenül a felszámolás elrendeléséről, holott a környezeti teher az ő illetékességi területén jelentkezik. A hatóságok és a felszámolók munkáját is nagyban segítené, ha az értesítést az adós (esetleg az összes korábbi és jelenlegi) székhelye és minden fióktelepe, telephelye szerint illetékes hatóság megkapná. (A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény értelmében a cégnyilvántartásban szerepel az adós összes korábbi és jelenlegi telephelye is.)

Ilyen esetekben az értesített hatóság általában tájékoztatásul maga továbbítja a telephely

szerint illetékes megyei környezetvédelmi hatóságnak a bíróság végzését. Természetesen ilyenkor szükséges az érintett telephelyekről a kijelölt felszámoló és a bíróság értesítése is.

Előfordul, hogy a hatóság a környezeti nyilatkozat benyújtásakor értesül csak a felszámolás megkezdéséről – többnyire a „nullás” nyilatkozatok esetében.

Ha a hatóság a cégközlönyből, a nyilatkozatból, esetleg más, informális forrásból (sajtó, bejelentés stb.) értesül az eljárás megindításáról, a bíróságnál és a felszámolónál emelhet kifogást, annak érdekében, hogy bevonják az eljárásba.

3.2. A hatóság nem kap nyilatkozatot, vagy az csak hiányosan van kitöltve

A hatósági információk szerint a hatósághoz beérkező nyilatkozatok száma csak töredéke a bírósági értesítések számának, és a beérkezők tartalma is sok esetben hiányos vagy – ismerethiányból vagy szándékosan – nem tartalmaz megfelelő mennyiségű és minőségű, értékelhető információt.

A valós adatokat tartalmazó, teljeskörűen kitöltött nyilatkozatok lényegesen több információt szolgáltatnának a hatóságok számára, vagyis olyan szabályozási és végrehajtási rendszert kellene kiépíteni, ami a helyesen kitöltött nyilatkozatok megküldését általánossá teszi. Ugyanakkor problémát jelent, hogy minden adósnak ugyanazt a nyilatkozatot szükséges kitöltenie, függetlenül az általa végzett tevékenységtől és a szervezet méretétől.

A hatósági gyakorlatban azokat az ügyfeleket szólítják fel a nyilatkozat benyújtására, amelyek – bár a működésük során végzett tevékenységük alapján környezeti szempontból részletes nyilatkozat kitöltése lenne indokolt – csak általánosan megfogalmazott, egy-két mondatos tájékoztatást nyújtanak be. A benyújtásra

felhívás kapcsán korábban jellemző volt, hogy az eljáró bíróság a gazdasági társaságot bírság kiszabás kilátásba helyezésével felszólította a Korm. rendelet szerinti felszámolási nyilatkozat elkészítésére és megküldésére. Néhány éve a bíróság megszüntette ezt a gyakorlatát, már csak a hatóság hívja fel az ügyfeleket a nyilatkozat elkészítésére és a felszámoló útján történő beadásra.

Így, ha a vezető tisztségviselő nem teszi meg, vagy nem jelentkezik, illetve nem érhető el, sokszor a felszámolótól várják el a hatóságok, hogy tegyen eleget a környezetvédelmi nyilatkozattéli kötelezettségnek. A nyilatkozatot azonban az adósnak kell megtennie, és azt a felszámolónak kell benyújtania a hatósághoz.

A nyilatkozatok esetében sem egyértelmű a szabályozásban, hogy mire vonatkozóan és mely hatóságnak kell azt megküldeni. Bár a Fkr. szerint a gazdálkodó szervezet telephelyére, valamint székhelyére vonatkozóan kell a telephely és a székhely szerint illetékes hatóságnak megküldeni a nyilatkozatot, fontos lenne hangsúlyozni, hogy – ugyan a terhek összességében az adóst terhelik – azok fizikailag a telephelyeken (beleértve a székhelyt és a fióktelepeket is), adott esetben más-más tevékenységből eredően jelentkeznek. Ezért célszerű minden egyes telephelyről külön nyilatkozatot tenni. Itt is felmerül annak a kérdése, hogy a felszámoláskor aktuális telephelyek mellett a korábbi telephelyekre is vonatkozik-e a nyilatkozattételi kötelezettség. Mivel a felszámoló a felszámolási eljárás alatt köteles gondoskodni a felszámolás kezdő időpontját megelőző időszakból eredő, bizonyított környezeti károsodások, környezeti terhek rendezéséről is, ebbe beleérthető a már felhagyott telephelyeken fennmaradt környezeti terhek rendezése is.

Megjegyzendő, hogy az Fkr. értelmében a nyilatkozónak a nyilatkozattétellel együtt arról is tájékoztatnia kell a hatóságot, hogy mely más

hatóságoknak tett nyilatkozatot. célszerű, ha az így érintett hatóságok egyeztetve, koordináltan lépnek fel az adós, a felszámoló, illetve a bíróság felé.

Ha a hatóság ismeretei szerint a nyilatkozat nem terjed ki minden telephelyre – beleértve a korábbi telephelyeket is – a hatóság az adóst a felszámolón keresztül felszólíthatja a nyilatkozat kiegészítésére.

Nyilatkozat hiányában a hatóság a nyilvántartása alapján, a bejegyzett tevékenységi körök figyelembevételével is szűri a felszámolás alá került cégeket, hogy volt-e korábban ügye. A nyilatkozat hiányában a Cstv. 33. § (2) bekezdésére hivatkozva kezdeményezheti a hatóság a bíróságnál a nyilatkozat pótlására kötelezést, illetve a felszámolónál bírság kiszabásának kezdeményezését.

3.3. A felszámoló a közbenső mérlegben nem szerepelteti a környezeti terhek rendezésére vonatkozó előírásokat

A nyilatkozat hiánya vagy a hiányosan kitöltött nyilatkozat következtében a felszámolónak adott esetben nincs is tudomása a fennálló környezeti terhek meglétéről, esetleg a nyilatkozat csak annyit tartalmaz, hogy nincs környezeti teher. Ugyanakkor a hatóság a felszámolás megindításáról szóló értesítés alapján is megvizsgálhatja az adott cégről rendelkezésére álló dokumentumokat (engedélyeket, határozatokat, adatszolgáltatásokat, nyilvántartásokat), amelyekből következtethet az adós tevékenységének környezeti kockázataira, feltárhatja a működése során, korábban okozott szennyezéseit vagy károkozásait.

Az Fkr. 10. § (1) bekezdése értelmében a közbenső mérleg benyújtása előtt a felszámolónak tájékoztatnia kell a hatóságot

Tekintve, hogy a közbenső mérlegeket a bírósághoz történő benyújtás előtt véleményezés-

re meg kell küldeni a hatóságnak, a hatóság a véleményében szóvá teheti a környezeti terhek rendezésére vonatkozó intézkedések hiányát, kérheti azok pótlását, az Fkr. 10. § (1) bekezdése értelmében a tartalék környezeti terhek megszüntetésére fordított (fordítandó) összegek megjelenítését. Egyúttal a bíróságnál is észrevételt tehet, hogy a környezeti terhek rendezése hiányában nem tartja megfelelőnek a mérleget. Ugyanakkor a szabályozás nem tisztázza, hogy a véleményt hogyan kell figyelembe venni, így előfordulhat, hogy a mérleget mégis elfogadják. Ebben az esetben a hatóság élhet az Fkr. 8. § (3) bekezdése alapján azzal a lehetőséggel, hogy a zárómérleg (vagy a következő közbenső mérleg) tervezetéig a kötelezettségek teljesítéséről gondoskodjon a felszámoló.

Mindenképpen szükséges annak megjelenítése és indoklása a mérlegben, hogy az miért nem tartalmaz a környezeti terhekre vonatkozó intézkedéseket (adott esetben azt is, hogy nincs fennálló környezeti teher).

3.4. A felszámoló nem küldi meg a közbenső mérleget véleményezésre a hatóságnak

A szabályozás értelmében kötelező a mérleg tervezetének megküldése a hatóságnak. Ha ez mégsem történik, meg akkor annak elkészültéről és benyújtásáról nincs is tudomása a hatóságnak, így azt nem is tudja reklamálni. Ha utólag mégis értesül a hatóság a mérleg elkészültéről, a bíróságnál eljárási kifogással élhet.

Ugyanakkor az Fkr. 10.§ (1) bekezdése szerint a hatóság véleményét csatolni kell a mérleghez, így a bíróságnak észlelnie kellene a hatósági vélemény hiányát. Mivel az Fkr. 4. § (5) bekezdése alapján a hatóság értesítette a bíróságot az állapotvizsgálat elrendeléséről, a bíróságnak van tudomása környezeti terhek meglétéről. Így nem szabadna a hatósági vélemény nélkül befogadnia a mérleget.

3.5. A felszámoló a bíróságot nem tájékoztatja a környezeti terhek rendezésére vonatkozó kötelezettségekről

Ha a bíróság nem értesül a környezeti terhek rendezésére vonatkozó kötelezettségekről, értelemszerűen nem is tud azokkal kapcsolatban intézkedni, és így a felszámolás során a meglévő, vagy értékesítésből befolyt fedezetből nem is kerül sor a környezeti károk, környezeti terhek rendezésére. Azonban a hatóság az Fkr. 10. § (1) bekezdésnek megfelelően már értesítette a bíróságot az állapotvizsgálat elrendeléséről, így tudnia kell a környezeti terhek fennállásáról.

A Cstv. 50. § (3) bekezdése értelmében a felszámolás várható költségeire és a vitás hitelezői igények fedezetére a közbenső mérleg alapján tartalékot kell képezni. Az Fkr. 13. §-a szerint felszámolási költségnek minősülnek a nyilatkozat kialakításához, az állapotvizsgálat elvégzéséhez, a felszámolás előtti időszakból származó környezeti terhek rendezéséhez, valamint a felszámolás alatt a környezetvédelmi követelmények betartásához szükséges költségek.

A hatóság ugyanakkor észrevételt tehet a bíróságnál, csatolva az adósterhelő környezeti terhek megszüntetésére vonatkozó kötelezettségekkel kapcsolatos határozatokat, indokolt esetben kezdeményezheti másik felszámoló kijelölését is.

3.6. A kielégítési rangsorban a környezeti terhek rendezése hátrébb kerül

A Cstv. 57. §-a határozza meg a tartozások kielégítési sorrendjét. E sorrendben első helyen szerepelnek a felszámolási költségek, amelyeken belül a bér és bérjellegű juttatásokat követően jelennek meg a környezeti károsodások és terhek rendezésének költségei. A felszámolási költségeket esedékességükkor kell megfizetni.

A vagyonfelosztási javaslatot – amennyiben a felszámoló a környezeti terhek rendezését a terhelt vagyontárgy értékesítésével, a terhek ren-

dezésének átvállalásával kívánja megoldani – a vagyonfelosztási javaslatot véleményezésre meg kell küldeni a hatóságnak (Fkr. 10. § (2) bekezdés).

Ha a vagyonfelosztási javaslatban a környezeti terhek rendezéséhez szükséges költségek kielégítése nem a fentiek szerint kerül besorolásra, és a hatóság véleményét nem érvényesítik, a kifogással élhet a bíróságnál.

3.7. A vagyon hitelezők közti megosztása után a felszámoló bejelenti a fedezet nélküli környezeti terhek állami rendezési igényét

Ha felszámoló minden értékesíthető vagyont értékesít, és a befolyt összeget megosztja a hitelezők között, nem marad fedezet a környezeti károk és terhek rendezésére, így javasolja ezek rendezését állami felelősségi körbe utalni. A tartozások kielégítési sorrendjében azonban első helyen a felszámolási költségek szerepelnek, így elsőbbséget élveznek a hitelezői igényekkel szemben, ide tartoznak a környezetvédelmi kárelhárítás költségei. A felszámolási költségek kifizetése az esedékességük sorrendjében történik. A hitelezők közötti vagyonfelosztást úgy kell megtenni, hogy az Fkr. 8. § (4) bekezdése értelmében a környezeti teherrel terhelt vagyontárgyat (ingatlant) úgy kell értékesíteni, hogy az értékesítési szerződésben a vevő (hitelező) vállalja a környezeti terhek rendezését. Ilyen esetben a vagyonfelosztási javaslatot, majd a szerződés tervezetét is véleményezésre meg kell küldeni a hatóságnak. A hatóság véleményét csatolni kell a vagyonfelosztási javaslatához.

Az Fkr. 8. § (7) bekezdése szerint a környezeti teherrel érintett vagyontárgy értékesítésekor a felszámoló az értékesítési hirdetés közzétételét megelőzően az értékesítési feltételeket tartalmazó dokumentumokat (pályázati felhívás, árverési hirdetés tervezeteit) előzetes hozzájárulásra meg kell küldeni az álla-

mi vagyon felügyeletéért felelős miniszternek, aki döntését a környezetvédelemért felelős miniszter szakmai állásfoglalása figyelembevételével hozza meg. A hirdetményben szerepeltetni kell az átvállalendő környezeti terheket, valamint a miniszteri hozzájárulás meglétét.

Az állami felelősségi körbe vételt ezen eljárások lefolytatásával, a környezetvédelmi teherrel érintett vagyon értékesítésnek sikertelensége esetén lehet kezdeményezni.

Az Fkr. 8. §-a szerinti eljárásrend be nem tartása, a közbenső és a záró mérlegekre, illetve a vagyonfelosztási javaslatra adott hatósági vélemények figyelmen kívül hagyása esetén a hatóság minden esetben észrevételt tehet, illetve kifogással élhet a bíróságnál.

3.8. A felszámolás során a hatóság tudomása nélkül cserélnek tulajdonost a szennyezett területek

Gyakori az olyan eset, hogy a környezeti teherrel érintett területek úgy (akár kétszer, háromszor is), cserélnek gazdát, hogy a hatóságnak erről nincs tudomása,

Az Fkr. 9. §-a értelmében az ilyen ingatlan tulajdonosának változása esetén a teher rendezéséről szóló határozatát a hatóság megküldi a területileg illetékes földhivatalnak. A földhivatal ez alapján a tulajdoni lapon feltünteti a környezeti teher átvállalását.

A jelenlegi ingatlannyilvántartási szabályozás azonban nem tér ki arra, hogy az ilyen ingatlan tulajdonosváltásáról tájékoztatni kell a hatóságot, így arról csak a tulajdoni lapok változásainak nyomon követésével tudna tájékozódni.

Ha felszámolás során történik tulajdonosváltás, az elvileg csak a felszámoló tudomásával történhet, amiről tájékoztatni kellene a hatóságot.

3.9. Nem ismert a környezeti kárral és teherrel terhelt ingatlanok értékesítésére megkötött adás-vételi szerződések tartalma

A felszámolási eljárás keretében történő értékesítése esetén az Fkr. 8-10. §-aiban előírtak szerint kell eljárni. Az előírások betartása esetén – különös tekintettel a teherrel érintett vagyontárgy értékesítési szerződésének előzetes véleményezési és miniszteri hozzájárulási kötelezettségre – elvileg nem fordulhatna elő olyan eset, hogy a hatóság ne ismerje, hogy a vevő és az eladó között miként történik a környezeti kár, illetve teher rendezése (pl. a vevő mit vállal át, vagy hogyan osztják meg a feladatok rendezését). A szerződéssel átvállalt terhek rendezésére az Fkr. 8. § (5) bekezdése alapján a felszámolóval szerződő felet a hatóság hatósági határozatban kötelezheti.

Az Fkr. szerinti eljárásrend be nem tartása, a közbenső és a záró mérlegekre, illetve a vagyonfelosztási javaslatra adott hatósági vélemények figyelmen kívül hagyása esetén a hatóság minden esetben észrevételt tehet, illetve kifogással élhet a bíróságnál.

3.10. A felszámolási eljárás során nem veszik figyelembe a hatóság környezetvédelmi kérdésekkel kapcsolatos véleményét

Az eljárás során több eljárási lépés során is ki kell kérnie a felszámolónak a hatóság véleményét, így a közbenső mérlegek, a zárómérleg, a vagyonfelosztási javaslat, a környezetvédelmi teherrel érintett vagyontárgy értékesítésére vonatkozó pályázati felhívás, árverési hirdetés, végül a szerződés tervezeteiről.

Véleményének figyelmen kívül hagyása esetén minden esetben észrevételt tehet, illetve kifogással élhet a bíróságnál.

3.11. Nem ismert, hogy az adás-vételi szerződésekben foglaltak mennyiben teljesülnek a környezeti terhekkel terhelt ingatlanok esetében

Mivel a szerződéssel átvállalt terhek rendezésére az Fkr. 8. § (5) bekezdése alapján a felszámolóval szerződő felet a hatóság hatósági határozatban kötelezheti, a kötelezések teljesítését a hatóság hivatalból nyomon követi, ellenőrzi.

Problémát a felszámolási eljárása utáni tulajdonosváltásból, az eredeti kötelezettségek továbbadásának módja jelenti, mivel a felelősség sok esetben tisztázatlan marad, a terület aktuális tulajdonosa adott esetben nem is tud az ingatlant terhelő környezeti terhekről.

A tapasztalat az, hogy sok esetben az ingatlant érintő szennyezettség vagy a már folyamatban lévő kármentesítés ténye – ezáltal a környezeti kárfelszámolással kapcsolatos felelősségvállalás – az adás-vételi szerződésben nem kerül rögzítésre, több esetben azért, mert az eladó nem adja át a vevőnek az erre vonatkozó információt.

Az Fkr. 9. §-a értelmében a környezeti teherrel érintett ingatlan tulajdoni lapján a földhivatal feltünteti a környezeti teher átvállalását. A Kvt. és az Inyvtv. értelmében azonban az ingatlan-nyilvántartásba kármentesítési szempontból kizárólag a végleges hatósági vagy jogerős bírósági határozattal megállapított tartós környezetkárosodás ténye, mértéke és jellege jelezhető fel, maga a kármentesítés ténye nem.

A hatóság ezek alapján a környezeti kötelezettséggel terhelt ingatlanokra vonatkozó határozatainak végrehajtását ellenőrzi, próbálja az eredeti okozót felderíteni és a felelősségi viszonyok változásait követve a környezeti terhek megoldását kikényszeríteni, a gazdátlan környezeti károk felszámolását pedig állami felelősségi körbe vonni.

4. KONKLÚZIÓK

- Egyértelművé kell tenni, hogy a *felszámolási eljárás elrendeléséről* az összes megyei kormányhivatalt (a környezetvédelmi és a hulladékgazdálkodási hatóságot) és vízügyi hatóságot értesíteni, amelynek illetékességi területén az adósnak telephelye (beleértve a székhelyt és a fióktelepet is) van, illetve korábban volt, akár bérelt, akár saját tulajdonú ingatlanról van szó.
- Biztosítani kell, hogy a *környezeti nyilatkozat* kiállítása minden egyes telephelyre megtörténjen, és a felszámolót felelőssé tenni azért, hogy azt az illetékes hatóságok a lehető legteljesebben kitöltve megkapják. A nyilatkozatnak a telephelyről eredő, de a telephelyen kívüli környezeti terhekre is ki kell terjednie.
- A kockázatos tevékenységek esetén kötelezővé kell tenni szakértő bevonását – adott esetben legalább a cég környezetvédelmi felelősét – a *nyilatkozat kiállításába*. Ez lényegében egy első fázisú helyzetfeltárást igényel, amely a dokumentumok vizsgálata mellett egy kötelező helyszínbekjárást is magában foglal. (alapesetben kockázatosnak tekinthető minden EKHE alá tartozó tevékenység, illetőleg bármilyen környezetvédelmi, vízügyi, katasztrófavédelmi engedélyhez kötött tevékenység).
- Szükséges lenne *egyszerűsített* nyilatkozat kialakítására is az olyan esetekre, amikor egyértelmű, hogy az adott telephelyen (vagy a cég tevékenységéből adódóan) nem merülhet fel környezeti teher. Már az is egyszerűsítést jelenthet, ha az egyes környezeti mutatók, jellemzők bemutatása helyett lenne egy „nem releváns” válaszadási lehetőség is, pl. egy irodaházban működő székhely esetében.
- *Hiányzó vagy hiányos nyilatkozat* esetén a hatóságnak legyen módja az adóst hiánypótlásra kötelezni. Ha ez eredménytelen, a hatóság is kezdeményezhesse a bíróságnál bírság kiszabását, illetve az adós költségére a nyilatkozat szakértő általi kitöltését. Egyértelművé kell tenni, hogy a felszámoló felelős a nyilatkozattétel megtörténteért, illetve a hiánypótlás teljesítéséért. A bírósági intézkedésekről tájékoztatni kell a hatóságot.
- Ha a nyilatkozat vagy a rendelkezésére álló információk alapján a hatóság *állapotvizsgálatra* kötelezi az adóst, annak szakértővel való elvégeztetése legyen egyértelműen a felszámoló felelőssége.
- Célszerű lenne meghatározni azon feltételeket, kockázati tényezőket, amelyek meglétekor kötelező állapotvizsgálatot végezni (pl. EKHE alá tartozó tevékenységek, felhalmozott hulladékok, veszélyes anyagok használata, kibocsátási vagy állapot határértékek túllépése stb.)
- *Egyszerűsített* eljárást se lehessen lezárni nyilatkozat, illetve adott esetben állapotvizsgálat hiányában. Ha a vagyon erre sem biztosít fedezetet, a vagyon csak az állapotvizsgálat és a környezeti terhek átvállalásával legyen értékesíthető. Ha a hatóság az egyszerűsített felszámolás előkészítő, illetve vagyonfelosztási javaslatra véleményt adott, azt csatolni kell a javaslatához. Ha a hatóság véleménye szerint a javasolt intézkedések nem kielégítőek, az eljárást ne lehessen mindaddig lezárni, amíg a szükséges (és lehetséges) módosításokat a hatóság nem fogadja el. Az egyszerűsített felszámolási eljárások felgyorsíthatók, ha felszámoló az eljárás kezdetétől fogva együttműködik a hatósággal és felszámolási javaslatba eleve beépíti a hatósági véleményt.
- Egyértelművé kell tenni, hogy ha a hatóság véleménye nincs mellékelve az állapotvizsgálatra kötelezett esetekben a *közbenső és/vagy a zárómérleghez és/vagy a vagyonfelosztási javaslat*hoz, akkor azokat a bíróság

nem fogadja el. Nem fogadhatók el akkor sem, ha a hatósági vélemény azokban nem érvényesül, mindaddig, amíg a módosításokat a hatóság nem fogadja el. Ha a hatóság nem élt a véleményadás lehetőségével, akkor a javaslatokban ennek a ténynek (a véleményezési határidő elteltének igazolásával) is meg kell jelennie.

- Ha a közbenső és/vagy a záró mérlegben és vagy a vagyonfelosztási javaslatban nem szerepelnek környezeti terhek, a javaslatoknak tartalmaznia kell annak igazolását, hogy a hatóság nem élt véleményadási lehetőségével.
- Ha a környezeti terhek rendezéséhez a terhelt vagyontárgyak értékesítése szükséges, az értékesítési hirdeteménynak vagy az árverési felhívásnak tartalmaznia kell a környezeti terhek megjelölését és megszüntetésük kötelezettségét. Ha a hirdetmény tervezete ezt nem tartalmazza, illetve abban nem jelenik meg a hatóság véleménye, akkor biztosítani kell, hogy a hirdetmény ne jelenhessen meg. A megjelent hirdetményt is teljes egészében meg kell(enne) küldeni a hatóságnak. Ha az nem tartalmaz (vagy hiányos) a környezeti terhekre utalást, a hatóság kezdeményezhesse a hirdetmény visszavonását, szükség esetén másik felszámoló kijelölését.
- Ha a felszámoló a vagyont a hitelezők között osztja fel, de a vagyonfelosztási javaslatban nem szerepelnek a környezeti terhek, illetve azok megszüntetésének átvállalása (a hatóság véleménye ellenére sem), biztosítani kell, hogy a hatósága vagyonfelosztási javaslatot megvétózhassa, szükség esetén kezdeményezhesse másik felszámoló kijelölését.
- Ha a felszámolás során akár a környezeti terherrel érintett vagyontárgy tulajdonosa, akár az adós cég tulajdonosai vagy felelős vezetői megváltoznak, haladéktalanul értesíteni kellene a változásokról a hatóságot, annak érde-

kében, hogy a környezeti felelősséget megfelelően érvényesíthesse.

- A környezeti terherrel érintett vagyontárgy értékesítésére vonatkozó szerződésnek tartalmaznia kell a fennálló környezeti terhek pontos leírását, a terhek megszüntetésének költségeit, pénzügyi és kivitelezési ütemezését, valamint a vonatkozó hatósági kötelezéseket, azok teljesítésének átvállalását, illetve az átvállalás módját. Ha mindezek a szerződés tervezetében nem, vagy hiányosan szerepelnek, a tervezetre adott hatósági vélemény alapján biztosítani kell a tervezet módosítását, a szerződés megkötésének megakadályozását, mindaddig, amíg a módosításokat a hatóság nem fogadja el.
- A megkötött szerződéseket is meg kell(ene) küldeni a hatóságnak, egyrészt azért, hogy az abban foglalt környezeti adósságok rendezését megkövetelhesse, a környezeti felelősséget megfelelően érvényesíthesse. Másrészt biztosítani szükséges, hogy véleményétől eltérő tartalmú szerződések érvénytelenítését kezdeményezhesse a hatóság.
- Általában is célszerű lenne, ha az adós vagyonának kezeléséért, illetve értékesítéséért a felszámoló ugyanolyan felelősséggel tartozna, mint ami az állami felszámolóra a Cstv. meghatároz.
- Szükséges lenne annak konkrét meghatározása, hogy mely feltételek fennállása esetén jöhet szóba, illetve kezdeményezhető a környezeti terhek megszüntetésének *állami felelősségbe utalása* – pl. ha az adós vagyona bizonyosan nem fedezi a költségeket, és/vagy a vagyon kötelezettségek átvállalásával történő értékesítése is sikertelen. Azt is tisztázni kell, hogy ki kezdeményezheti az állami felelősségi körbe utalást, és hogy azt ki bírálja el (pl. a bíróság kötelezheti-e az államot?)
- A szennyezett területek sorsának nyomon

követése, a kármentesítési és -felszámolási kötelezettségek felelősségének egyértelműségének biztosítása érdekében rögzíteni kellene, hogy környezeti teherrel érintett vagyontárgy értékesítése csak ugyanolyan feltételekkel lehetséges, mint amit a felszámolás során be kell tartani (megfelelő tartalmú, a hatóság által jóváhagyott szerződés a környezeti terhek átvállalásával).

- Meg kell oldani a szennyezett, károsodott területek egységes országos nyilvántartását, benne a területek tulajdonosaival, használóival, kezelőivel, valamint a kármentesítésre kötelezettekkel. Ehhez a FAVI jó alapokat adna, és az OKKP keretében ez alapján fel lehetne állítani egy intézkedési, beavatkozási prioritási sorrendet is.
- Az ingatlan tulajdonosok és vásárlók tájékozódásának biztosítására, egyúttal a környezeti teherrel érintett ingatlanok nyilvántartására a földhivatali ingatlannyilvántartásba nem

csak a tartós környezetkárosodást, hanem minden olyan, jogerős hatósági határozatban szereplő kötelezettséget be kellene jegyezni, amely az ingatlant érintő szennyezettség meglétét, monitorozását vagy a már elrendelt vagy folyamatban lévő kármentesítést rögzíti.

- Végre meg kellene állapítani azt a végrehajtási feltételrendszert, amely alapján működhetne a Kvt. és a Ht. szerinti pénzügyi biztosíték rendszer, és ami biztosíthatná – legalább részben – mind a felszámolások során fennmaradó, mind a „gazdátlan”, állami felelősségi körbe tartozó környezeti terhek rendezésének finanszírozását. Ez egyrészt működhetne egyedi vagy kockázatközösségi csoportos felelősségbiztosításként, másrészt a Kvt-ben ma is meglévő, de kiüresedett Központi Környezetvédelmi Alapként, illetve ezen belül a hatóságok kezelésében lévő intervenciós alapként.

MELLÉKLETEK

1. Jogsabályok
2. Eljárásrend
3. Esettanulmányok

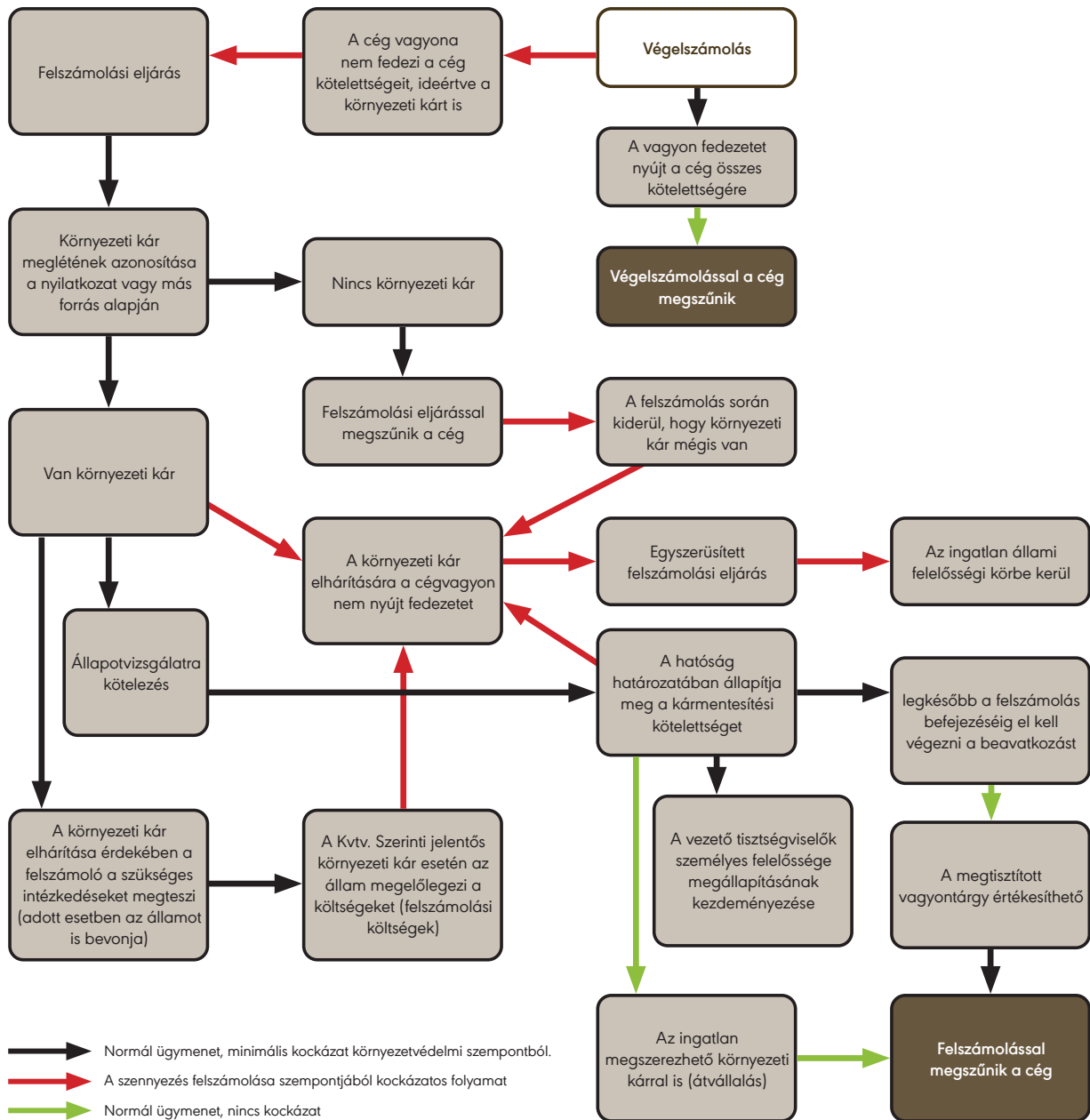

JOGSZABÁLYOK

A felszámolási eljárás során a figyelembe veendő, a környezeti kárfelszámolási feladatok elvégzésekor érvényesítendő, 2021. december 1-én hatályos jogszabályok:

- 1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról
- 1994. évi LXVI. törvény a Bér garancia Alapról
- 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól
- 1996. évi XXV. törvény a helyi önkormányzatok adósságrendezési eljárásáról
- 1997. évi CXLI. törvény az ingatlan-nyilvántartásról
- 2000. évi C. törvény a számvitelről
- 2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról
- 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról
- 2007. évi CXXIX. törvény a termőföld védelméről
- 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 2014. évi LXXXVIII. törvény a biztosítási tevékenységről
- 2015. évi CCXIV. törvény a tőkepiac stabilitásának erősítése érdekében tett egyes kárrendezési intézkedésekről
- 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról
- 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet a felszámolási eljárás és a végelszámolás környezet- és természetvédelmi követelményeiről
- 225/2000. (XII. 19.) Korm. rendelet a felszámolás számviteli feladatairól
- 219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet a felszín alatti vizek védelméről
- 220/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól
- 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról
- 90/2007. (IV.26.) Korm. rendelet a környezetkárosodás megelőzésének és elhárításának rendjéről
- 91/2007. (IV. 26.) Korm. rendelet a természetben okozott károsodás mértékének megállapításáról, valamint a kármentesítés szabályairól
- 237/2009. (X. 20.) Korm. rendelet a felszámolási eljárásban az adós vagyontárgyainak nyilvános értékesítésére vonatkozó részletes szabályokról
- 219/2011. (X. 20.) Korm. rendelet a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről
- 357/2011. (XII. 30.) Korm. rendelet a stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetek csődeljárásában és felszámolási eljárásában közreműködő állami felszámoló adatainak nyilvántartásba vételével és közigazgatási hatósági ellenőrzésével összefüggő eljárási szabályokról
- 358/2011. (XII. 30.) Korm. rendelet a stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetek csődeljárásában és felszámolási eljárásában közreműködő állami felszámoló kijelöléséről
- 57/2013. (II. 27.) Korm. rendelet a telepengedély, illetve a telep létesítésének bejelentése alapján gyakorolható egyes termelő és egyes szolgáltató tevékenységekről, valamint a telepengedélyezés rendjéről és a bejelentés szabályairól
- 17/2014. (II. 3.) Korm. rendelet a felszámolási eljárásban az adós vagyontárgyainak elektronikus értékesítéséről
- 71/2015. (III. 30.) Korm. rendelet a környezetvédelmi és természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről
- 14/2005. (VI. 28.) KvVM rendelet a kármentesítési tényfeltárás szűrővizsgálatával kapcsolatos szabályokról
- 6/2009. (IV. 14.) KvVM–EüM–FVM együttes rendelet a földtani közeg és a felszín alatti víz szennyezéssel szembeni védelméhez szükséges határértékekről és a szennyezések méréséről
- 34/2021. (VII. 26.) ITM rendelet egyes ipari és kereskedelmi tevékenységek gyakorlásához szükséges képesítésekről

ELJÁRÁSREND

ESETTANULMÁNYOK

1. A hatóság státusza az eljárásban

BH2000. 560.

A felszámolási eljárásban a környezetvédelmi felügyelőségek ügyfélként nem vehetnek részt; a környezet-, a természet- vagy a műemlékvédelmi követelmények megsértésével kapcsolatos környezetvédelmi hatósági határozatok végrehajtása iránt kell csak intézkedniük a felszámolási eljárást folytató bíróságoknak, ha a határozatok alapjául szolgáló magatartás vagy mulasztás az adós terhére róható.

Az indokolásból: A felszámolási eljárás és a végelszámolás környezet- és természetvédelmi követelményeiről szóló 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet 3. §-ának (1) bekezdése szerint a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezet vezetője a Cstv. 31. §-a (1) bekezdésének c) pontja szerinti nyilatkozatát telephelyenként adja meg a telephely szerint illetékes környezetvédelmi Felügyelőség számára. A 4. § (1) bekezdése szerint a felügyelőség a benyújtott nyilatkozatot hatósági eljárás keretében bírálja el.

BH2000. 560. indokolásából

A Korm. r. 12. §-ának (1) bekezdése értelmében, ha az adós gazdálkodó szervezet a felszámolási eljárás alatt folytatott tevékenysége során a jogszabályokban meghatározott környezet-, természet- vagy műemlékvédelmi követelményeket megsérti, a felszámolási eljárás bármely szakaszában a vonatkozó jogszabályok szerinti hatósági határozattal a követelmények betartására kötelezhető. A fenti jogszabályi rendelkezésekből megállapítható, hogy a felszámolási eljárással párhuzamosan az illetékes hatóság – hatósági jogkörben eljárva, ennek keretében hozott – határozattal rendelkezik az említett követelmények betartása iránt, illetőleg a határozatának a végrehajtásáról gondoskodik. Ezek a tevékenységek tehát

nem háríthatók át a felszámolási eljárás keretében a felszámolási eljárást lefolytató bíróságra. A környezetvédelmi felügyelőségnek is tehát a 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet szerint kell eljárnia, annak 8. §-ának (1) bekezdése szerint kell határozatát meghoznia, s ennek végrehajtásáról gondoskodik a felszámoló. Ebből eredően tévedett a környezetvédelmi felügyelőség, amikor ügyfélként kívánt az eljárásba bekapcsolódni, valamint tévedett az elsőfokú bíróság is, amikor hitelezőként vette számba a környezetvédelmi felügyelőséget és az általa benyújtott kérelmet mint kifogást bírálta el, holott a fenti jogszabályban foglaltak szerint a kérelem elutasításának lett volna helye.

2. Az adós cég vezetőjének kötelezettsége

Cstv. 31. § (1): A felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezet vezetője köteles:

c) a felszámolás kezdő időpontjától számított 15 napon belül a felszámolónak és a felszámoló útján a környezetvédelmi és természetvédelmi hatóságnak nyilatkozatot tenni arról, hogy maradtak-e fenn olyan környezeti károsodások, környezeti terhek, amelyekből bírságfizetési vagy egyéb fizetési kötelezettség, a károsodások, illetve terhek rendezéséhez szükséges kiadás származhat;

106/1995. Korm. r. 3.§ (5)

A nyilatkozattételi kötelezettség teljesítésének kell tekinteni, ha a nyilatkozó a felszámoló útján a nyilatkozattételre előírt 30 napos határidő alatt a környezetvédelmi hatóságnak arról nyilatkozik, hogy a 2. számú melléklet szerinti feladatok legfeljebb 90 napon belüli teljesítésére vonatkozó megbízást adott a 6. § szerinti szakértőnek teljes körű környezeti állapotvizsgálat elvégzésére. A környezeti állapotvizsgálat eredményét 8 napon belül kell megküldeni a környezetvédelmi hatóság számára.

3. A felszámoló kötelezettségei

Cstv. 48.§ (3) A felszámoló a felszámolási eljárás alatt köteles gondoskodni az adós vagyonának megóvásáról, megőrzéséről, különösen a mezőgazdaságilag művelhető földek termőképességének fenntartásáról, az engedély nélkül más célra hasznosított termőföld eredeti állapotba történő helyreállításáról, az erdőfelújítási és erdőállomány nevelési munkák elvégzéséről, továbbá a környezetvédelmi, természetvédelmi és műemlékvédelmi követelmények betartásáról, a felszámolás kezdő időpontját megelőző időszakból eredő, bizonyított környezeti károsodások, környezeti terhek olyan rendezéséről, amely az eljárás során a környezeti károsodások, illetve terhek elhárítását, megszüntetését, illetve a vagyontárgyaknak a környezeti terhekkel történő értékesítését is jelenti.

(4) A felszámolási eljárás alatt betartandó környezet-, természet- és műemlékvédelmi követelményeket - ideértve a 31. § (1) bekezdésének c) pontjában foglalt nyilatkozat tartalmának meghatározását és a környezeti állapotvizsgálatra való kötelezés lehetőségét - a környezeti károk, illetve terhek rendezésének követelményeit és módját, továbbá az ebből eredő, az 57. § (2) bekezdés szerint felszámolási költségnek minősülő kiadások körét kormányrendelet szabályozza. *(Ez a felhatalmazó rendelkezés.)

(5) Az eljárás alatt folytatott tevékenység környezetvédelmi, természetvédelmi, termőföldvédelmi és műemlékvédelmi követelményeinek betartására, valamint a környezeti károk, illetve terhek rendezésére az adóst az illetékes hatóság határozatban kötelezheti.

4. A felszámoló státusza

A felszámoló státuszával kapcsolatban a mai napig vita van a gyakorlatban, s ez a környezetvédelmi feladatok teljesítése során is okozott gondot.

Cstv. 34.§ (2) A felszámolás kezdő időpontjától a gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatos jognyilatkozatot csak a felszámoló tehet. A felszámolás kezdő időpontjától az adós cég nevét a „felszámolás alatt” („f. a.”) toldattal kiegészítve kell használni.

EBH2015. G.2.

I. A felszámoló az 1991. évi XLIX. törvény 27/A. § (12) bekezdése alapján a vagyonnal kapcsolatos, harmadik személyek irányában fennálló jogviszonyokban a hatóságok, bíróságok irányában az adós vezető tisztségviselőjének helyébe lépő, a vezető tisztségviselő jogait gyakorló személy, jogszabály eltérő tételes rendelkezése hiányában. Mindazon jogok és kötelezettségek őt illetik, illetve terhelik, amelyeket a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény, illetve a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény a vezető tisztségviselőkre telepít, hacsak jogszabály másként nem rendelkezik. A felszámoló jogköre egyrészt kiterjed azokra a feladatokra, amelyek egy felszámolási eljáráson kívül működő adósnál is felmerülnek, másrészt azokra is, amelyek a felszámolási eljárásból erednek.

KGD2001. 49. A felszámolási eljárás befejezéséig – főszabályként – a felszámolót terhelik mindazon igazgatási kötelezettségek, amelyek a jogi személlyel szemben annak megszűnéséig fennállnak. Így a felróható jogszabályi mulasztásból eredeztethető károk esetében a helytállási felelősség is őt terheli!

A felszámoló vagy az adós kötelezettsége?

A felszámolási eljárásban sokáig bizonytalan-ság volt tapasztalható abban a kérdésben, hogy a felszámoló köteles-e a saját vagyona terhére intézkedést tenni a környezeti károk elhárítása érdekében. Több bírósági döntés született a helyzet tisztázására.

EBH2001. 549.

I. Az adós vagyonának hiányában nem a felszámoló kötelezettsége, hogy saját költségére gondoskodjon a környezeti terhek rendezéséről.

II. A felszámolónak azonban a környezeti terhek, bizonyított környezeti károsodások megszüntetése érdekében szükséges intézkedéseket akkor is meg kell tennie, ha arra az adós vagyona nem nyújt fedezetet. Ez azoknak az intézkedéseknek megtételét jelenti, amelyek arra irányulnak, hogy a veszélyes hulladék ártalmatlanítása a központi költségvetés terhére megtörténjen.

Indoklás:

A módosított Cstv. 48. §-ának (3) bekezdése pedig akként rendelkezik, hogy a felszámoló a felszámolási eljárás alatt köteles gondoskodni az adós vagyonának megóvásáról, megőrzéséről, különösen a környezetvédelmi, természetvédelmi és műemlékvédelmi követelmények betartásáról, a felszámolás kezdő időpontját megelőző időszakból eredő, bizonyított környezeti károsodások, környezeti terhek olyan rendezéséről, amely az eljárás során a környezeti károsodások, illetve terhek elhárítását, megszüntetését, illetve a vagyontárgyaknak a környezeti terhekkal történő értékesítését is jelenti.

A módosított Cstv. 57. §-a (1) bekezdésének c) pontja szerint a felszámolás költségei közé tartozik a felszámolás kezdő időpontja után az adós gazdasági tevékenységének ésszerű befejezésével, továbbá vagyonának megóvásával, megőrzésével kapcsolatos költségek, ideértve a környezeti károsodások és terhek rendezésének költségeit is. A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 56. §-a (1) bekezdésének b) pontja szerint a központi költségvetés hozzájárul a környezeti károk felszámolásához azon esetekben, amikor az másra át nem hárítható, illetőleg a károk okozója ismeretlen, vagy a károkozásért való felelőssége nem

érvényesíthető. A törvény 41. §-a (5) bekezdésének c) pontja pedig a Kormány környezetvédelmi feladatává teszi a jelentős környezetkárosodások, illetve a rendkívüli környezeti események következményeinek a felszámolását, ha a kötelezettség másra nem hárítható.

E jogszabályi rendelkezések alapján helyesen jutott az elsőfokú bíróság arra a következtetésre, hogy az adós vagyonának hiányában nem a felszámoló kötelessége, hogy saját költségére gondoskodjék a környezeti terhek rendezéséről.

Tévedett azonban akkor, amikor úgy vélte, hogy a módosított Cstv. 48. §-ának (3) bekezdésében írt rendelkezés szerinti intézkedés csak akkor kötelessége a felszámolónak, ha az adós vagyona fedezetet nyújt a környezeti károk, illetve terhek megszüntetésekor felmerülő költségekre. A jelen ügyben is alkalmazandó, a felszámolási eljárás és a végelszámolás környezet- és természetvédelmi követelményéről szóló 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet 12. §-ának (2) bekezdése szerint ugyanis a felszámolónak kell gondoskodnia a felszámolás kezdő időpontját megelőző időszakból eredő, bizonyított környezeti terhek rendezéséről. A gondoskodás pedig mindazon intézkedések megtételét jelenti – az adós vagyonának hiányában is –, amelyek arra irányulnak, hogy a veszélyes hulladék ártalmatlanítása a központi költségvetés terhére megtörténjen. Az adott ügyben pedig a felszámoló az ezzel összefüggő kötelezettségét nem vitatta, intézkedéseket is tett ennek érdekében, így az ezzel összefüggő mulasztása nem volt megállapítható.

5. A felszámoló feladatai környezeti teher esetén

BH2001. 337.

A felszámoló feladatai a környezeti terhek rendezése tárgyában. Amennyiben a környezeti terhek rendezésére az adós vagyona nem

nyújt fedezetet, a felszámolónak a bíróságnál egyszerűsített felszámolást kell kezdeményeznie. A felszámolót azonban az adós helyett a környezeti károk megszüntetésének kötelezettsége nem terheli.

A módosított Cstv. 46. §-a a felszámoló terhére olyan kötelezettség teljesítését nem írja elő, amelynek költségét magának a felszámolónak kellene viselnie, de nem tartalmaz ilyen rendelkezést a módosított Cstv. 48. §-a sem – amelyre a fellebbezést benyújtó hitelező valószínűsíthetően hivatkozni kívánt – és amelynek a (3) bekezdése rendelkezik egyebek között arról, hogy a felszámoló a felszámolási eljárás alatt köteles gondoskodni a környezetvédelmi, természetvédelmi és műemlékvédelmi követelmények betartásáról, a felszámolás kezdő időpontját megelőző időszakból eredő bizonyított környezeti károsodások, környezeti terhek olyan rendezéséről, amely az eljárás során a környezeti károsodások, illetve terhek elhárítását, megszüntetését, illetve a vagyontárgyaknak a környezeti terhekkel történő értékesítését is jelenti.

A módosított Cstv. 48. §-ának (4) bekezdése szerint a felszámolási eljárás alatt betartandó környezet, természet- és műemlékvédelmi követelményeket – ideértve a 31. § (1) bekezdésének c) pontjában foglalt nyilatkozat tartalmának meghatározását és a környezeti állapotvizsgálatra való kötelezés lehetőségét – a környezeti károk, illetve terhek rendezésének követelményeit és módját, továbbá az ebből eredő, az 57. § (2) bekezdés szerint felszámolási költségnek minősülő kiadások körét kormányrendelet szabályozza.

A 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet a felszámolási eljárás és a végelszámolás környezet- és természetvédelmi követelményeiről a 2. §-ának a) pontjában határozza meg a környezeti teher fogalmát, amely szerint környezeti teher minden olyan - a gazdálkodó szervezetre háruló, illet-

ve a felszámoló vagy végelszámoló felelősségi körébe tartozó-kiadással járó teendő, amely a környezet- és természetvédelmi jogszabályok és hatósági előírások által előírt követelmények kielégítéséhez szükséges. A hivatkozott Korm. rendelet 11. §-a (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy amennyiben az előírt környezeti állapotvizsgálat elvégzésére, vagy a környezeti károsodások, környezeti terhek rendezésére a vagyon nem nyújt fedezetet a felszámolónak, a bíróságnál egyszerűsített felszámolást kell kezdeményeznie. Az említett rendelet 11. §-ának (2) bekezdése szerint pedig a felszámolónak az egyszerűsített felszámolás írásbeli előkészítése során figyelembe kell vennie a nyilatkozat, illetve ha a környezeti állapotvizsgálat elvégzésre került, annak hatósági elbírálását, valamint ezzel összhangban a vagyonfelosztási javaslat kialakítása során a vagyontárgyakhoz fűződő környezeti terheket.

A 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet idézett 11. §-ából – amelyre a módosított Cstv. 48. §-ának (4) bekezdése utal – egyértelműen levonható az a következtetés, hogy amennyiben a környezeti terhek rendezésére az adós vagyona nem nyújt fedezetet, a felszámolónak a bíróságnál egyszerűsített felszámolást kell kezdeményeznie, amely kötelezettségének a felszámoló eleget tett.

KGD1993. 8.

A felszámolási eljárás alatt a környezetvédelmi követelmények betartásáról a felszámoló köteles gondoskodni [1991. évi IL. törvény 48. § (3) bek., 56/1981. (XI. 18.) MT rendelet].

Az elsőfokú hatóság felülvizsgált határozatával arra kötelezte a H. Ö. Kft.-t, hogy a tevékenysége során keletkezett veszélyes hulladékot (csapágyfém, öntési salak) megfelelően kezelje, arról a bejelentést tegye meg és a nyilvántartást készítse el 15 napon belül, továbbá a veszélyes hulladék környezetkárosítást kizáró

módon történő gyűjtését azonnal kezdje meg és folyamatosan végezze el, valamint a továbbiakban a veszélyes hulladékot megfelelően kezelje (hasznosítsa vagy ártalmatlanítsa) 3 hónapon belül, de legkésőbb a felszámolási eljárás befejezéséig.

A határozat ellen a C. gazdálkodási és pénzügyi tanácsadó részvénytársaság, mint felszámoló fellebbezett. Előadta, hogy a H. Ö. Kft. felszámolása az 1991. évi IL. törvény alapján folyik, ennek 57. §-a részletesen meghatározza azokat a kifizetéseket, amelyek a felszámolás körébe tartozó vagyonból rendezhetők. A felsorolásban nem szerepel a környezetvédelmi célú feladatok kiadásainak fedezete. Ebből az következik, hogy ha a felszámolás alatt álló kft. képes lenne a hatóság által előírtak teljesítésére, ez esetben olyan kiadással csökkenne a hitelezők kielégítésére szolgáló vagyon, amely az 1991. évi IL. törvény alapján nem ismerhető el. Az elsőfokú határozat tehát a cég felszámolásának tényére és a hivatkozott törvényi rendelkezésre tekintettel megalapozatlan. Hivatkozott arra is, hogy a veszélyes hulladékok keletkezésének ellenőrzéséről és azok ártalmatlanításával kapcsolatos tevékenységekről szóló 56/1981. (XI. 18.) MT rendelet (a továbbiakban: Rendelet) nem alkalmazható, ha felszámolási eljárás folyik, és itt az erre vonatkozó törvényi rendelkezéseket kell alkalmazni. Egy korábbi, alacsonyabb rendű jogszabály nincs összhangban egy későbbi, magasabb rendű jogszabállyal. Ez esetben pedig a magasabb rendű jogszabályt kell alkalmazni a fellebbező álláspontja szerint. A probléma jogi szabályozás szintű rendezetlensége mellett a felszámolás alatt álló kft. a határozatban elrendelt azon feladatra, mely szerint a veszélyes hulladék végleges kezelését oldja meg, képtelen. A felszámolás alatt álló cég azért került jelenlegi helyzetébe, mert fizetésképtelenné vált. A céggel megfelelő fedezet biztosítása mellett kötnének tehát csak szer-

ződést azok, akik a veszélyes hulladék megfelelő kezelését elvégezhetnék. Ennek ellenére a felszámoló állítása szerint mindent meg fog tenni a veszélyes hulladék elhelyezésére, mert azonosul a környezetvédelmi célkitűzésekkel. Indokaira tekintettel kérte a bejelentési és nyilvántartás elkészítési kötelezettségének határidejét 30 napra meghosszabbítani és az ártalmatlanítási kötelezettségre vonatkozó hatósági rendelkezést megsemmisíteni.

A másodfokú környezetvédelmi hatóság az elsőfokú határozatot helybenhagyta. Az indoklás rámutat, hogy a többször módosított Rendelet 20. § b) pontja szerint a veszélyes hulladék termelője az a személy vagy szervezet, akinek termelő tevékenysége során a veszélyes hulladék keletkezik, illetőleg azt mástól bármilyen célból átveszi. A Rendelet 5. §-a alapján a termelő köteles a tevékenysége során keletkezett veszélyes hulladékról nyilvántartást vezetni, illetve a környezetvédelmi hatóságnak a keletkező vagy tulajdonában felhalmozott, illetve az általa kezelt veszélyes hulladékról és az abban történt változásról bejelentést tenni, 6. §-a rendelkezése alapján a tevékenysége során keletkező, illetőleg átvett veszélyes hulladékot a további kezelésnek megfelelően elkülönítve, a környezet károsítását kizáró módon az e célra kijelölt gyűjtőhelyeken összegyűjteni és szükség esetén előkezelni. A Rendelet 10. §-a (1) bekezdése kimondja, a termelő köteles a tulajdonában lévő veszélyes hulladék környezetkárosítást kizáró módon történő ártalmatlanításáról vagy hasznosításáról gondoskodni. A Rendelet 13. § (1) bekezdés b) pontja szerint a környezetvédelmi hatóság kötelezheti a termelőt a meglévő kezelő berendezéseinek vagy létesítményeinek megfelelő üzemeltetésére, valamint a birtokában lévő veszélyes hulladékok megfelelő kezelésére, bejelentésének megtételére és nyilvántartásának elkészítésére, illetve kiegészítésére.

Tekintettel arra, hogy sem a Rendelet, sem más jogszabály nem mentesíti a felszámolás alatt álló szervezetet a veszélyes hulladékokkal kapcsolatos kötelezettségeinek teljesítése alól, a hivatkozott jogszabályok alapján az elsőfokú hatóság határozata jogszerű és megalapozott.

Az indoklás rámutat, hogy a fellebbező által hivatkozott, alacsonyabb rendű és magasabb rendű jogszabály közötti összeütközés nem áll fenn, mert a Rendelet és az 1991. évi IL. törvény szabályozásának területe egészen más, sem átfedés, sem összeütközés nincs köztük. A csőd eljárásról, a felszámolási eljárásról és végelszámolásról szóló 1991. évi IL. törvény 57. § (1) bekezdése nem alkalmazható ebben az esetben, hiszen a kötelező határozat nem teremtett besorolható kielégítendő tartozást.

A veszélyes hulladék kezelésével kapcsolatban felmerülő költségek viszont az 57. § (2) bekezdés b) pontjában megjelölt „gazdasági tevékenység ésszerű befejezése” fogalmába értendők. A törvény 48. § (3) bekezdése pedig kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a felszámoló köteles a felszámolási eljárás alatt a környezetvédelmi követelmények betartásáról gondoskodni. Környezetvédelmi követelmények pedig mindazok, amelyeket a jogszabály előír, azok amelyeknek betartására az elsőfokú hatóság felülvizsgált határozatában kötelezte a H. Ö. Kft.-t (Környezetvédelmi Főfelügyelőség H-1134/1992.).

6. A környezeti állapotvizsgálat

106/1995. Korm. r.

5. § (1) A környezeti állapotvizsgálatra kötelezés teljesítési határidejét úgy kell megállapítani, hogy annak eredményeit már a közbenső vagy záró felszámolási mérleg, illetve záró egyszerűsített mérleg (a továbbiakban: zárómérleg) készítésénél figyelembe lehessen venni. A kö-

telezés teljesítésére előírt határidő nem lehet kevesebb 60 napnál, és nem haladhatja meg a 150 napot.

(2) Környezeti állapotvizsgálatra kötelezés esetén a felszámoló a közbenső vagy záró felszámolási mérleget nem készítheti el a jóváhagyott állapotvizsgálat nélkül.

6. § (1) A gazdálkodó szervezetnek a környezeti állapotvizsgálatot szakértővel kell elvégeztetnie.

(7) A környezeti kárral vagy környezeti teherrel érintett vagyontárgy értékesítésekor a felszámoló az értékesítési hirdetmény közzétételét megelőzően az értékesítési feltételeket tartalmazó dokumentumok, így különösen a pályázati felhívás, valamint az árverési hirdetmény tervezetének megküldésével köteles beszerezni az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszter előzetes hozzájárulását, és az értékesítési hirdetményben a környezeti teherre történő utalás mellett a hozzájárulás megadására vonatkozó tájékoztatást is közzé kell tenni. Az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszter az előzetes hozzájárulásról szóló döntése előtt beszerzi a környezetvédelemért felelős miniszter szakmai állásfoglalását.

11. § (1) Amennyiben az előírt környezeti állapotvizsgálat elvégzésére, vagy a környezeti károsodások, környezeti terhek rendezésére a vagyon nem nyújt fedezetet, a felszámolónak a bíróságnál egyszerűsített felszámolást kell kezdeményeznie.

(2) A felszámolónak az egyszerűsített felszámolás írásbeli előkészítése során figyelembe kell vennie a nyilatkozat, illetve, ha környezeti állapotvizsgálat elvégzésre került, annak hatósági elbírálását, valamint ezzel összhangban a vagyonfelosztási javaslat kialakítása során a vagyontárgyakhoz fűződő környezeti terheket.

(3) A (2) bekezdés szerinti terhekkel kapcsolatos, még végre nem hajtott hatósági határozat esetén az írásbeli előkészítést a felszámoló

ló a környezetvédelmi hatóságnak, valamint - ha a környezeti károsodások, terhek rendezésére kötelezés a felszíni vizeket, a felszín alatti vizeket érinti - a területi vízügyi hatóságnak is véleményezésre megküldi. A véleményezés határideje 15 nap. Amennyiben a környezetvédelmi hatóság, illetve a területi vízügyi hatóság a határidőn belül nem közli véleményét, úgy kell tekinteni, hogy nem kíván véleményt nyilvánítani.

EBH2002. 778.

A felszámolási eljárás alatt a felszámoló megrendelésére elkészített környezeti állapotvizsgálatból eredő költség felszámolási költségnek minősül, és azt olyan követelésként kell nyilvántartani, amelyet az esedékességkor kell kielégíteni.

A 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet 13. §-ának b) pontja úgy rendelkezik, hogy a Cstv. 57. §-ának (2) bekezdése szerinti, a környezeti károsodások és terhek rendezéséi szolgáló felszámolási költségnek minősül a felszámolási eljárás körébe tartozó vagyonnal kapcsolatos kiadások közé tartozó, a b) pont szerinti környezeti állapotvizsgálat elvégzéséhez szükséges kiadás. Erre tekintettel, a Cstv. 57. §-a (2) bekezdésének c) pontja szerint felszámolási költségnek minősül a jelen esetben felmerült, az állapotfelméréssel kapcsolatos kiadás. Helyesen hivatkozott arra a vállalkozó, hogy a Cstv. 58. §-ának (1) bekezdése szerint az a) pontjában felsorolt követelésekkel az esedékességükkor kell kielégíteni. Amennyiben a felszámoló a követelést vitatja, arról a bíróság a Cstv. 46. §-ának (6) bekezdése alapján dönt. A felszámoló tehát alaptalanul hivatkozott arra a fellebbezésében, hogy jelen esetben az igény elbírálására csak peres eljárás keretében lenne jogszabályi lehetőség.

7. Egyszerűsített felszámolás kezdeményezése

BDT2007. 1594.

I. Az adós vagyonának hiányában nem a felszámoló kötelezettsége az adós felszámolás előtti időből származó szennyezett ingatlanának ártalmatlanítása, illetve nem kötelezhető arra sem, hogy saját költségére gondoskodjon a környezeti terhek rendezéséről. A környezet-szennyezés miatt negatív (forgalmi) értékkel bíró ingatlan tulajdonba adását a hitelezők is visszautasíthatják. Nem kifogásolható ilyen esetben, ha a felszámoló – vagyonhiányra hivatkozással – egyszerűsített felszámolási eljárást kezdeményez.

II. Vagyon hiányában a kármentesítést az állam köteles elvégezni, az ehhez szükséges költségeket megelőlegezni, az így felmerülő kiadások viszont felszámolási költségnek minősülnek. Az állam – minden más hitelezőt megelőzve – a kielégítési rangsor alapján elsőként jogosult az így felmerülő költségek megtérítésére, ennek fedezete maga a kármentesített ingatlan (annak ellenértéke). A kármentesítés magas költségére figyelemmel az állam – felszámolási költség jogcímén – szükségképpen megszerzi az érintett ingatlan tulajdonjogát (ellenértékét).

Indoklás

A felszámoló eleget tett a Cstv. 48. § (3) bekezdésében, valamint a (4) bekezdésre figyelemmel alkalmazandó Rendeletben előírt kötelezettségeinek. Mivel az adós vagyona a környezeti károk elhárításához nem volt elegendő, a környezetvédelmi hatóság határozatában a költségek állam általi megelőlegezésének szükségességét állapította meg és a kármentesítés elvégzésére a Környezetgazdálkodási Intézet Kármentesítési és Területkezelési Egységét jelölte ki.

Tekintettel arra, hogy a környezetvédelmi hatóság által meghatározott feladatok végrehaj-

tására a felszámolás befejezéséig nem került sor, a felszámoló a Rendelet 8. § (4) bekezdése szerint megkísérelte az ingatlan szerződés alapján – kármentesítés ellenében – történő átruházását. Mivel azonban vagyonhiány miatt a kárelhárításhoz szükséges (a Rendeletben előírt) arányos költségfedezetet nem tudta biztosítani, nem volt lehetőség a Rendelet 8. § (4) bekezdésének c) pontja szerinti vagyonfelosztásra a hitelezők, illetőleg a Cstv. 61. § (2)-(5) bekezdésében meghatározott személyek (szervezetek) részére. A jelentős környezet-szennyezésre figyelemmel „negatív forgalmi értékkel” bíró ingatlan tulajdonba adását tehát sem külső harmadik személyek, sem a hitelezők, sem az illetékes állami szervek nem kérték. Erre figyelemmel a felszámoló helyesen járt el, amikor a Rendelet 11. § (1) bekezdése alapján – vagyonhiányra hivatkozással – egyszerűsített felszámolási eljárást kezdeményezett.

A Cstv. 60. § (1) bekezdése értelmében a bíróság a felszámolási zárómérlég és a vagyonfelosztási javaslat alapján végzéssel határoz a költségek viseléséről, a felszámoló díjazásáról, a hitelező követelésének kielégítéséről és a bankszámlák megszüntetéséről, valamint kötelezi a felszámolót a még szükséges intézkedések megtételére. Ezzel egyidejűleg dönt a felszámolás befejezéséről és az adós megszüntetéséről. A 61. § (3) bekezdése szerint szövetkezet felszámolása esetén a hitelezők követeléseinek teljesítése után fennmaradó vagyon felosztására a szövetkezetekről szóló 1992. évi I. törvény 91. § (1) bekezdését kell megfelelően alkalmazni. Az előbbiekből következik tehát, hogy a felszámolási eljárás befejezésekor a bíróságnak mindenképpen döntenie kell az adós vagyonának sorsáról, mivel az adós jogutód nélkül megszűnik, az eljárás befejeződik; rendezetlen tulajdoni helyzetű vagyontárgy az eljárás befejezését követően nem maradhat. Téves viszont a fellebbező fél azon álláspontja,

hogy a vagyon a szövetkezet tagjai között felosztható, mivel az idézett jogszabályhely szerint erre csak azt követően kerülhetne sor, ha a hitelezők követelései ténylegesen kielégítést nyertek. A jelen esetben azonban ez nem lehetséges, a hitelezők ugyanis nem mondtak le hitelezői igényükről az ingatlan tulajdonba adásának visszautasításakor.

Helyesen hivatkozott a fellebbező fél arra, hogy a Cstv. jelen eljárásban hatályos szabályaiból közvetlenül nem vezethető le a kérdéses ingatlan tulajdonjogi helyzetének rendezése. Ugyanakkor az adós vagyonának hiányában nem a felszámoló kötelezettsége az adós felszámolás előtti időből származó szennyezett ingatlanának ártalmatlanítása, illetve nem kötelezhető arra sem, hogy saját költségére gondoskodjon a környezeti terhek rendezéséről (EBH2001. 549., BH2001. 337.).

A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 41. § (5) bekezdésének c) pontja a kormány környezetvédelmi feladataként jelöli meg a jelentős környezetkárosodások következményeinek felszámolását. Az 56. § (1) bekezdésének b) pontja értelmében a központi költségvetés hozzájárul a környezeti károk felszámolásához azon esetekben, amikor az másra át nem hárítható, illetőleg a kár okozója ismeretlen vagy a károkozásért való felelősség nem érvényesíthető. A jelen ügyben jogerős közigazgatási határozat született a kármentesítés költségeinek a központi költségvetésből történő megelőlegezéséről. Az előbbiektől szerinti kiadás a Cstv. 57. § (2) bekezdésének c) pontja értelmében felszámolási költségnek minősül, azt a Cstv. 58. § (1) bekezdésére figyelemmel esedékességekor ki kell egyenlíteni.

Összefoglalva az előbbieket: a felszámolás során vagyon hiányában nem volt lehetőség az adós erősen szennyezett ingatlanának megtisztítására, az eljárás befejezésekor pe-

dig minden jogosult visszautasította a földterület megszerzését. Az adós vagyona, illetőleg a kár elhárítására kötelezhető személy (károkozó) hiányában ugyanakkor az állam köteles a kármentesítést elvégezni, illetve az ehhez szükséges költségeket megelőlegezni. Az ezzel kapcsolatos kiadások viszont felszámolási költségnek minősülnek, azaz az állam minden más hitelezőt megelőzve a kielégítési rangsor alapján elsőként jogosult a költségei megtérítésére; ennek fedezetéül jelen esetben azonban csak maga a kármentesített ingatlan, illetőleg annak ellenértéke szolgálhatna. A kijelölt szakhatóság a Környezetvédelmi Felügyelőség 2004. március 19-én kelt jogerős határozata ellenére még nem kezdte meg az ingatlan megtisztítását, erre figyelemmel helyesen döntött a felszámoló az egyszerűsített felszámolási eljárás iránti kérelem előterjesztéséről. A mindenképpen bekövetkező kármentesítés eredményeként ugyanis – tekintettel annak nagy költségére – az állam felszámolási költség jogcímén szükségképpen megszerezné az ingatlan tulajdonjogát vagy annak ellenértékét.

A fentiekre figyelemmel az ítéltábla az elsőfokú bíróság végzésének nem fellebbezett részét nem érintve, megfellebbezett rendelkezését a Cstv. 6. § (2) bekezdése folytán megfelelően alkalmazandó 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 259. §-ára utalással a Pp. 253. § (2) bekezdése alapján – a fenti indokolásbeli kiegészítéssel – helybenhagyta. (Szegedi Ítéltábla: Fpkf. I. 30 493/2005.)

8. A vagyon értékesítése stratégiaileg kiemelt szervezetek esetében

Cstv. 67.§ (9b) Ha az adós gazdálkodó szervezet környezetkárosításért vagy környezetveszélyeztetésért való felelősségét megállapították, vagy környezetet veszélyeztető tevékenységet folytat, az állami felszámoló az adós vagyonát

a további környezetkárosodás megelőzését is szem előtt tartva, az adós tevékenységének folytatásához fűződő közérdeket is figyelembe véve kezeli.

(9c) Az adós vagyonának értékesítésekor az értékesítési pályázati feltételeket – a környezetvédelmi hatóság bevonásával – az állami felszámoló oly módon alakítja ki, hogy az adós vagyona működő üzemként olyan szakmai befektetőnek kerüljön értékesítésre, aki biztosítja a környezeti kárelhárítás, illetve a további környezetveszélyeztetés megelőzésének feltételeit is. Az állami felszámolónak meg kell kísérelnie az ingatlan- és ingó vagyont, valamint az ezek hasznosításával összefüggő immateriális javakat működő üzemként, a forgalomban elérhető legmagasabb áron értékesíteni.

BH2016. 16.

Ha a felszámoló megsérti az értékesítési eljárás szabályait, az érvénytelenségi ok nem küszöbölhető ki, a szerződést érvénytelennek kell nyilvánítani [1991. évi XLIX. tv. 49. § (5) bek., 65-67. §-ok, 67. § (9c) bek., 70. § (2) bek., 1952. évi III. tv. 3. § (2) bek., 224. §].

[4] A B-i Kormányhivatal 2013. október 22-én elrendelte az épület lebontását, a munkálatok elvégzésére féléves határidőt biztosítva.

[5] Az I. r. alperest a Kormány a 117/2014. (IV. 3.) Korm. rendeletével stratégiaileg kiemelt gazdálkodó szervezetté minősítette azzal, hogy felszámolási eljárása során a Cstv. 65-67. §-ait kell alkalmazni.

[6] A felszámolási eljárást lefolytató bíróság végzésében közzétette, hogy az I. r. alperes új felszámolója a Nemzeti Reorganizációs Non-profit Kft., és az adós felszámolása során a Cstv. 68-70. §-ait is alkalmazni kell.

[7] Az állami felszámoló 2014. június 5-én zártkörű pályázatot hirdetett meg az ingatlan értékesítésére, melyre csak a II. r. alperest hívta meg. Az értékesítésre kerülő vagyon minimumárát a

Cstv. 70. § (3) bekezdésére figyelemmel 20 000 000 Ft-ban határozta meg. A pályázat bontásáról készült jegyzőkönyv tanúsága szerint a II. r. alperes határidőben nyújtotta be a pályázatot, a felszámoló azt érvényesnek fogadta el, s az alperesek 2014. július 23-án megkötötték az ingatlanra az adásvételi szerződést.

[21] A Kúria elsőként rámutat arra, hogy az értékesítési eljárás szabályainak megsértésével történt értékesítés esetén nincs lehetőség a szerződés érvényessé nyilvánítására, mert az érvénytelenségi okot nem lehet kiküszöbölni, figyelemmel arra, hogy az az eljárási folyamatra vonatkozó kötelező szabályok be nem tartásából ered.

[22] A Cstv. 67. § (9c) bekezdésének értelmezése kapcsán a Kúria teljes mértékben egyetért a másodfokú bírósággal abban, hogy a (9b)-(9c) bekezdéseket a (9d), sőt a (9e) bekezdéssel együttesen kell értelmezni. Még ha az I. r. alperes által hivatkozott környezetvédelmi hatóság nyilatkozatát úgy is kellene értelmezni, hogy az megfelelt a (9c) bekezdésben támasztott feltételnek, a (9d) bekezdésben írt zártkörű pályázathoz a (9e) bekezdésben írt feltételeket teljesíteni kellett volna. Miután erre nem került sor, helytállóan állapította meg a jogerős ítélet, hogy az alperesek által kötött szerződés sérti a Cstv. rendelkezéseit, ezért érvénytelen, és helyesen rendelkezett ennek alapján az eredeti állapot helyreállításáról is.

[23] A fenti indokokra tekintettel a Kúria a jogerős ítéletet a Pp. 275. § (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta. (Kúria Gfv. VII.30.182/2015.)

9. A környezeti felelősség átvállalása

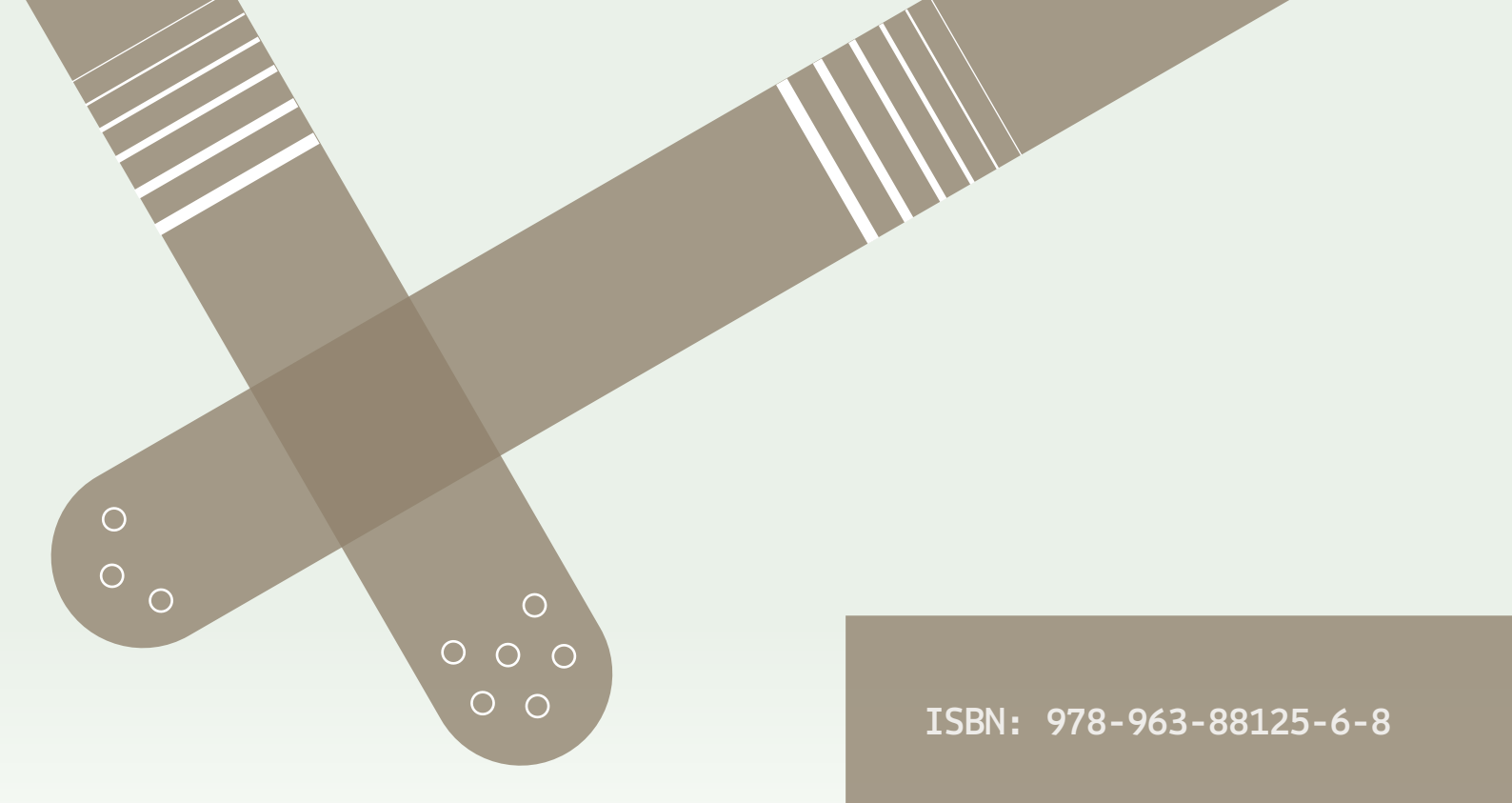
AJBH 2373/2018 (a lőrinci azbesztcement gyár bontása)

A környezeti felelősségre vonatkozó szabályok áttekintését követően jeleztük, jelen ügyben a környezeti teher és a felszámolási kötelezettség állami tulajdonában állt gazdasági társaság tevékenységéhez és a volt gyárterületéhez kötődött. A selypi gyártelepet a termelés befejezését követően a korábbi tulajdonosok nem mentesítették, ezért a felszámolók a fennálló környezetvédelmi kötelezettségeket polgári jogi megállapodással – tulajdonát ruházással egybekötött környezeti felelősség átvállalással – rendezték. A vevők a környezeti felelősség szerződéses (polgári jogi) átvállalásán túl egyéb (anyagi) biztosítékot nem nyújtanak, holott e – valójában inkább „gentleman agreement” jellegű – jogügyletek a környezeti károk felszámolásának teljesítésére nem nyújtanak garanciát. Megállapítottuk, a felszámolások során a hazai jogi szabályozás a környezeti felelősség átvállalása kapcsán nem ír elő olyan garanciát, biztosítékot, amellyel a környezeti terhek rendezése – minden esetben és minden körülmény között – biztosítható lenne. A volt állami tulajdonú gazdasági szervezet a felszámolással, az új tulajdonosi kötelezettségátvállalással ugyan „szabadult” a korábbi környezeti felelősségétől, de a felszámolás költségeit – a kötelezettség nagysága, a környezeti-és egészségügyi (veszély)helyzet miatt – végül mégis a Magyar Állam előlegezte meg, miközben behajtása kérdéses. Aggályos, hogy a hatályos jogi szabályozás megfelel-e a Környezeti Felelősségi Irányelv azon követelményének, mely szerint megfelelő garanciális szabályokat kellett kiépíteni annak érdekében, hogy biztosítva legyen az illetékes hatóság által a gazdasági szereplő helyett viselt költségek behajtása.”

10. Pénzügyi garancia

Az ügyfél által a telephelyen egyszerre tárolt hulladékmennyiség vonatkozásában a hatóság nem találta elégségesnek a pénzügyi garancia mértékét, ezért a pénzügyi garanciához mérten csökkentve állapította meg a tárolható hulladék mennyiséget és céltartalék képzését írta

elő. Az országos környezetvédelmi hatóság a másodfokú döntésében a céltartalék képzésére való előírást törölte, és engedélyezte, hogy az ügyfél az általa biztosított pénzügyi garanciához képest egyszerre több hulladékot tárolhasson a telephelyen.

ISBN: 978-963-88125-6-8

www.kszgysz.hu

